

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Första kammaren.

Nr 39.

Fredagen den 23 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 17 och den 20 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 179, i anledning av väckta motioner om anslag för bearbetande av taxeringsmaterialet från den 1923 verkställda inventeringen av skogarna i Småland och Dalarna; samt

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksskogstaxering.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 201, till Konungen i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till bestämmelser rörande fastighetsfideikommissens upphävande eller fideikommissjordens tillgodogörande för egna hemsbildningen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 29, statsutskottets utlåtanden nr 93 och 94 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 54—61.

Föredrogs ånyo särskilda utskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 20, angående försvarsväsendets ordnande, och nr 21, med förslag till värnpliktslag, ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

Ang. försvarsväsendets ordnande.

Till särskilda utskottets behandling hade, i fråga om ordnandet av rikets försvarsväsende och vad därmed ägde sammanhang, överlämnats Kungl. Maj:ts propositioner, nr 20, angående försvarsväsendets ordnande, och nr 21, med förslag till värnpliktslag.

Därjämte hade till utskottet överlämnats ett flertal inom riksdagens kamrar i ämnet väckta motioner.

Utskottets nu föreliggande utlåtande var indelat i två avdelningar, nämligen I. Försvarsväsendets ordnande och II. Värnpliktslagen. Utskottets hemställan under avdelningen I var avfattad i sex särskilda punkter. Utskottets hemställan under avdelningen II var indelat i fyra punkter, av vilka den första innehöll ett förslag till värnpliktslag.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits av, utom andra,

1:o) herrar *Vennersten, Nilsson* i Kristianstad, *Widell* och *Johansson* i Fredrikslund samt med hänvisande till särskilda yttranden herrar *Lindman, Magnusson* i Tumhult och *Henrikson*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort erhålla den lydelse, reservationen utvisade;

2:o) herr *Lindman*, som instämt i den av herr *Vennersten* m. fl. avgivna reservationen men ansett, att därutöver vissa tillägg bort föreslås;

3:o) herrar *Rosén, Bengtsson* i Norup och *Hamrin*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits;

4:o) herrar *Reuterskiöld* och *J. Johansson* i Kälkebo, som yrkat, att utskottets yttrande skulle erhålla den lydelse, nämnda reservation visade; samt

5:o) herr *Hellberg*, som, jämte det han i övriga delar anslutit sig till yrkandena i herr *Roséns* m. fl. reservation, hemställt, att riksdagen måtte i vissa hänseenden fatta beslut på sätt i reservationen angivits.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Vennersten: Herr greve och talman! I avseende å föredragningen av särskilda utskottets utlåtande nr 2 hemställer jag,

att utskottets hemställan under avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande och under avdelningen II. Värnpliktslagen föredragas i nu nämnd ordning vart för sig punktvis och, där så erfordras, momentvis;

att vid behandlingen av utskottets i punkten 1 under avdelningen I gjorda hemställan iakttages, att densamma, såvitt angår det under rubriken Sjöförsvaret. I. Flottan. A. Sjökrigsmaterielen upptagna momentet a), föredrages särskilt för sig, efter det övriga delar av punkten företagits till avgörande i ett sammanhang;

att punkten 1 av utskottets hemställan under avdelningen II företages till avgörande på det sätt, att först föredrages utskottets förslag till värnpliktslag paragrafvis, varvid början göres med § 27 och rubriken förekommer sist, samt därefter utskottets hemställan föredrages;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot påfordras;

att för den händelse utskottets förslag kommer att i en eller annan del till utskottet återförvisas, utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar;

att utskottet må äga att i avseende å bokstavs- och nummerbeteckning av underavdelningar i förslaget till försvarsväsendets ordnande samt av kapitel, paragrafer och moment i förslaget till värnpliktslag vidtaga de jämkningar, som påkallas av kamrarnas beslut; samt

att vid behandlingen av de delar utav punkten 1 i utskottets hemställan under avdelningen I, som först föredragas, överläggningen må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande.

I propositionen nr 20 angående försvarsväsendets ordnande hade Kungl. Maj:t, under återopande av ett vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 1 februari 1924, föreslagit riksdagen att — under försättnings av bifall till det förslag till ny värnpliktslag, som innehölls i den

nämnda dag avlätna propositionen nr 21 — besluta på sätt propositionen utvisade.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

De motioner, som väckts i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande, kunde särskiljas i följande grupper, nämligen:

1) motioner, som innefattade fullständiga, från Kungl. Maj:ts proposition avvikande förslag;

2) motioner, som avsågo detaljer i fråga om försvarsväsendets ordnande och berörde

- a) lantförsvaret,
- b) sjöförsvaret,
- c) flygvapnet,
- d) för flera försvarsgrenar gemensamma frågor,
- e) särskilda frågor av mera fristående natur; samt

3) motioner, som gingo ut på förnyad utredning eller avrustning.

I punkten 1 av ifrågavarande avdelning hade utskottet på återopade grunder hemställt, att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, om antagande av ny värnpliktslag — under förklarande av Kungl. Maj:ts proposition nr 20 angående försvarsväsendets ordnande icke kunnat av riksdagen oförändrat bifallas, måtte bifalla vad utskottet, i anledning av samma proposition ävensom de i ämnet väckta motionerna, under punkten föreslagit.

I enlighet med den antagna föredragningsordningen föredrogs nu till en början.

Punkten 1 utom såvitt angick det under rubriken Sjöförsvaret. I. Flottan. A. Sjökrigsmaterielen upptagna momentet a).

Herr statsrådet **Malmroth**: Herr greve och talman! Då den nuvarande regeringen för något mer än ett år sedan bildats, angav statsministern uti ett till statsrådsprotokollet avgivet yttrande de allmänna riktlinjer, efter vilka regeringen ville söka lösa försvarsfrågan. Regeringens avsikt förklarades sålunda vara att inom de gränser, som bestämdes av landets ekonomiska och finansiella förmåga, söka få fram en försvarsorganisation, som i rent militärt avseende innebure det mest fullständiga utnyttjande av de för ändamålet till buds stående medlen och samtidigt gäve landet största möjlighet att i farans stund utveckla den försvarskraft, som rikets säkerhet kunde kräva. Med hänsyn till regeringens allmänna karaktär av en borgerlig samförståndsregering var det tydligt, att regeringen vid det praktiska utformandet av nyssnämnda program måste taga behörig hänsyn till de olika uppfattningar angående försvarets omfattning och kostnaderna för detsamma, som kommit till uttryck i de särskilda förslag, som av representanterna för de olika borgerliga partierna blivit inom försvarsrevisionen framställda. Därest en samförstånds lösning överhuvud taget skulle bli möjlig, var det följaktligen redan från början uteslutet att framlägga ett förslag, som i det hela kunde karakteriseras som ett högerförslag, ett förslag som på grund av partiställningen inom riksdagen dessutom icke skulle haft någon som helst utsikt att kunna genomföras. Regeringens uppgift måste i stället bli att under nödigt hänsynstagande till landets ekonomiska och statsfinansiella ställning samt med behörigt beaktande av de militära kraven så långt förhållandena det medgäve, utarbete ett förslag, som enligt dess uppfattning borde kunna hava utsikt att vinna anslutning från alla dem, som, oavsett deras politiska

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

hemvist, vore besjälade av insikten om vad rikets säkerhet krävde. Från denna utgångspunkt har regeringsförslaget utformats. Därav följer ock, att detta förslag icke är att betrakta såsom ett partiförslag. Trots de påståenden om motsatsen, som i lätt genomskinligt syfte blivit från åtskilliga håll framställda, bestyrkes dock detta till fullo av den kritik, som från såväl höger- som vänsterhåll riktats mot detsamma.

En försvarsorganisation är icke något självändamål. Dess uppgift är att bereda ett land möjlighet att utveckla den försvarskraft, som erfordras såväl för att värna om landets säkerhet som för att hindra obehörigt intrång i dess självbestämmningsrätt. De offer i personliga bördor och penningar, ett land i fredstid bringar för sitt försvar, äro följaktligen att betrakta såsom en försäkringspremie med avseende å krigiska förvecklingar. Premiens storlek beror givetvis dels av det värde, man tillmäter det föremål, man vill skydda, dels av de faror, man anser föreligga. Att vårt lands självständighet är värd de största personliga och ekonomiska uppoffringar, därom torde icke någon som helst meningsskiljaktighet råda. Däremot gå meningarna betydligt isär, när det gäller att bedöma farornas storlek. Medan somliga hysa den uppfattningen, att inga som helst faror för krigiska förvecklingar eller för intrång på vår självbestämmningsrätt inom överskådlig framtid hota vårt land, hålla andra före, att, särskilt så länge förhållandena i världen ännu icke på långt när stabiliserats, fara för oss att bliva indragna i sådana förvecklingar eller utsatta för sådant intrång alltjämt föreligger. Uppfattningen i förevarande hänseende bliver givetvis bestämmande för den ställning, man intager till vårt försvarsproblem. Anser man inga som helst faror förefinnas, så har man tydligen icke heller behov av något försvarsväsende. Lika litet som man har anledning att brandförsäkra sitt hus, om man är övertygad om, att dess konstruktion är sådan, att det ej kan härjas av eld, lika litet har ett land anledning att årligen offra miljoner kronor på ett försvar, om vilket man är övertygad, att det aldrig behöver komma till användning. Det måste under sådana förhållanden anses rätt så anmärkningsvärt, att man på håll, där man ständigt gör gällande, att någon fara för krig inom överskådlig tid icke föreligger, dock finner sig böra föreslå försvarsanstalter, som draga in emot ett hundratal miljoner kronor om året, men som enligt samstämmig utsago av dem, som skola handhava dessa anstalter, icke äro i stånd att fylla sitt ändamål, därest trots allt kriget ändock skulle komma. Är man däremot såsom regeringen av den uppfattningen, att faror för krigiska förvecklingar i världen alltjämt äro för handen och att vårt land mot sin vilja kan komma att däri indragas eller att vår självbestämmningsrätt eljest kan komma att hotas, så måste man tydligen tillse, att vårt försvar ordnas på ett sådant sätt, att det verkligen bereder landet möjlighet till skydd i farans stund. En försvarsorganisation, som icke fyller detta krav, är i och för sig meningslös.

Under den allmänna diskussionen i försvarsfrågan har från åtskilliga håll och alldeles särskilt från socialdemokratiskt gjorts gällande, att vi nu böra inskränka oss till ett s. k. neutralitetsförsvar. Man förmenar uppenbarligen, att ett sådant försvar kan vara av betydligt mindre omfattning än ett självständighetsförsvar. Analyserar man begreppet neutralitetsförsvar, skall man emellertid snart finna, att på denna väg icke något står att vinna. Ett neutralitetsförsvar måste givetvis hava till uppgift att skydda mot neutralitetskränkningar. Dylika kränkningar äro i stort sett av två olika slag. Det ena slaget utgöres av sådana, som äro en så att säga direkt följd av krigets natur och där någon bestämd avsikt hos de krigförande att med risk för krigiska förvecklingar kränka vår självbestämmningsrätt icke föreligger. Exempel på sådana neutralitetskränkningar äro de, för vilka vi under världskriget voro utsatta. Det andra slaget neutralitetskränkningar äro sådana, där någon av de krigförande är fast

besluten att även med användande av krigiska maktmedel tilltvinga sig vissa bestämda fördelar, exempelvis fri passage genom ett land för sina trupper, besättandet av visst territorium o. s. v. Ett typiskt exempel på dylika neutralitetskränkningar är Tysklands anfall på Belgien år 1914. För avvärjandet av det förra slaget av neutralitetskränkningar behöves icke någon krigsmakt i egentlig mening, utan kan man, vad lantförsvaret beträffar, nöja sig med något slags statlig gränspolis av ungefär den karaktär, som den nya socialdemokratiska ministären i Danmark synes åsyfta. Icke heller för avvärjandet av dylika kränkningar till sjöss erfordras på ort och ställe någon större styrka, utan är det, såsom våra erfarenheter från världskriget tydligt giva vid handen, i regel nog med att så att säga visa flaggan. För avvärjandet av det senare slaget neutralitetskränkningar, de som avse att bereda de krigförande bestämda fördelar på vår bekostnad, krävas däremot uppenbarligen lika stora maktresurser, som då det gäller att avvärja ett direkt angrepp mot vår självständighet. Av det anförda torde framgå, att någon skillnad icke kan uppdragas mellan ett dylikt neutralitetsförsvar och ett självständighetsförsvar. De flyta över i varandra och utgöra i själva verket icke annat än olika uttryck för en och samma sak. Vid sådant förhållande är det uppenbart, att en försvarsorganisations värde måste bedömas med hänsyn till dess möjlighet att bereda skydd icke endast mot smärre neutralitetskränkningar utan framför allt mot sådana fientliga företag, som rikta sig mot vår självständighet eller avse att begränsa vår självbestämning. Varje försvarsorganisation, som icke innebär möjlighet till ett sådant skydd, är mer eller mindre värdelös, och de penningar, som utgivas för en dylik organisations upprätthållande, måste därför i stort sett anses som bortkastade.

Då det gäller att uppgöra en försvarsorganisation, har man alltså att i främsta rummet utgå från att den bör vara av en sådan omfattning och beskaffenhet, att den bereder oss *möjlighet* att med utsikt till framgång upptaga en strid för vår självständighet. Detta krav måste betecknas som oavvisligt. Att sträcka sina fordringar längre och söka åstadkomma ett försvar, som giver oss *fullständig säkerhet* härutinnan, skulle innebära ett självbedrägeri. Intet land i världen har lyckats skapa ett sådant försvar. Även om det vore i och för sig möjligt, finnes det dock en gräns för de uppoffringar, försvaret kräver, och denna gräns ligger i landets allmänna ekonomiska bärkraft. Med hänsyn till nödvändigheten att sörja jämväl för den fredliga kulturens behov, bör för den skull — och detta blir den andra utgångspunkten — vid uppgörandet av en försvarsorganisation eftersträvas att ordna det hela så billigt som möjligt. Problemställningen bliver alltså att inom ramen för landets allmänna ekonomiska bärkraft söka åstadkomma ett försvar, som ger oss möjlighet att skydda vår självständighet.

Som bekant drager det nuvarande provisoriet — fränsett dyrtidstillägg och pensioner — en årlig kostnad av i runt tal 138,6 miljoner kronor. Efter en ingående prövning av vårt lands ekonomiska och statsfinansiella ställning har regeringen kommit till den uppfattningen, att denna summa, vilken i stort sett utgått under en följd av år, ungefär motsvarar, vad vi för närvarande och under åtskilliga år framåt kunna, utan åsidosättande av andra viktiga statsintressen, offra på försvaret. Såsom i den kungl. propositionen närmare utvecklats, är emellertid det nuvarande provisoriet behäftat med så stora brister i olika hänseenden, att den valuta det giver icke kan anses stå i rimlig proportion till de med detsamma förenade kostnader. Det enklaste sinne för ekonomi måste därför bjuda, att vi söka komma ut ur provisoriet. Att vid den nya försvarsorganisationens utformande överskrida de nuvarande försvarskostnaderna har regeringen av skäl, som nyss nämnts, icke ansett tillrådligt. Den uppgift, det gällde att lösa, var följaktligen att inom ramen för det nuvarande provisoriets kost-

Ang. försvarsavisandets ordnande.

(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

nader söka åstadkomma en försvarsorganisation, som bättre än den nuvarande motsvarade sitt ändamål.

De skilda åsikter i försvarsfrågan, med beaktande av vilka regeringen sökt framlägga ett tillfredsställande förslag, återspeglas med full klarhet i försvarsutskottets nu föreliggande betänkande. De olika partierna framgå vart och ett efter sin linje, och man söker förgäves efter något som helst tecken till den samförståndsvilja, vilken i den föreliggande politiska situationen utgör den nödvändiga förutsättningen för att en lösning av försvarsfrågan överhuvud taget skall kunna komma till stånd. Om jag undantager högerpartiet, vilket sökt att inom den av Kungl. Maj:t angivna kostnadsramen åstadkomma en enligt dess uppfattning ur militär synpunkt bättre försvarsorganisation än den av Kungl. Maj:t föreslagna, hava samtliga övriga partier vid sina förslags utarbetande synbarligen i främsta rummet låtit sig ledas av strävan, att så långt möjligt är nedpressa de med försvaret förenade kostnaderna. Längst i detta hänseende går utskottets socialdemokratiska grupp, i det den föreslår en organisation, som skulle draga en årskostnad av i runt tal 100 miljoner kronor, d. v. s. 38 miljoner kronor mindre än Kungl. Maj:t beräknat. Nu vare det mig visserligen fjärran att vilja rikta någon kritik mot strävandena att söka ordna försvaret så billigt som möjligt. Tvärtom bör ju, såsom jag nyss nämnde, detta vara den ena utgångspunkten vid uppgörandet av varje försvarsorganisation. Men — och därmed är jag inne på frågans kärnpunkt — huru ställer sig ifrågavarande förslag med hänsyn till det krav, som enligt vad jag förut sagt, bör vara den främsta utgångspunkten, då det gäller att uppgöra en försvarsorganisation, nämligen att denna bör vara av sådan omfattning och beskaffenhet, att den bereder oss möjlighet att med utsikt till framgång upptaga en strid för vår självständighet? Det är nämligen ur denna synpunkt, den av utskottet förordade organisationens värde i främsta rummet bör bedömas.

Innan jag övergår till en närmare granskning av utskottets förslag, torde böra framhållas, att varje försvarsorganisation måste uppgöras med hänsyn till krigets krav. Huvudsaken är alltså, huru stora styrkor, som skola kunna uppsättas vid mobilisering. Vilken fredsorganisation, som sedan väljes för åstadkommande av de vid mobilisering erforderliga styrkorna, är visserligen en mycket viktig sak, men dock i jämförelse med den förra av underordnad betydelse. Man måste sålunda ihågkomma, att fredsorganisationen närmast är att betrakta som en ram för utbildningens bedrivande. Denna ram kan vara organiserad på många olika sätt, men den måste under alla omständigheter vara så beskaffad, att man omedelbart vid mobilisering kan uppsätta de krigsstyrkor, som oundgängligen erfordras för att kunna bjuda en anfallande fiende allvarligt motstånd, ävensom att man under krigets gång kan inom rimlig tid uppsätta erforderliga nyformationer. Som allmän regel gäller dock, att man för mobiliseringens underlättande bör eftersträva största möjliga överensstämmelse mellan krigsorganisation och fredsorganisation.

Vad då först *lantförsvaret* beträffar, avser detta i främsta rummet att möjliggöra uppställandet vid krig av en operations- och fältduglig armé. Fälthärens storlek bestämmes med hänsyn till den eller de uppgifter, densamma har att lösa. Vid uppgörandet av 1914 års härordning utgick man från att landets strategiska läge var sådant, att fälthären borde vara i stånd att hindra en invasion över landgränsen och samtidigt anfälla en landstigen fiende. Med hänsyn till denna sin uppgift ansågs armén i fält böra räkna tolv operativa enheter eller arméfördelningar. För åstadkommande av denna styrka bibehöll man den bestående organisationen i fred på sex arméfördelningar, men organiserade de olika truppförbanden så, att efter den nya härordningens fullständiga genomförande antalet arméfördelningar vid mobilisering skulle kunna fördubblas. Till följd av de ändrade förhållanden, som sedan dess inträtt såväl i vårt rent strategiska läge

som framför allt i vår ekonomiska ställning, har regeringen ansett, att vi för närvarande böra nöja oss med en avsevärt mindre fälthär än år 1914 ansågs erforderlig. På grund härav och med tillämpning av den nyss omförmälda principen om största möjliga överensstämmelse mellan freds- och krigsorganisation har regeringen föreslagit, att armén i fred skall fortfarande som hittills bestå av sex arméfördelningar, varvid dock de olika truppförbandens kadrer beskurits så, att vi omedelbart vid mobilisering kunna uppsätta endast sex operativa enheter eller arméfördelningar, d. v. s. hälften av den styrka, som år 1914 ansågs erforderlig. Härtill komma nödiga säkerhetsbesättningar för fästningarna samt för Gotlands försvar erforderliga trupper. Genom att bibehålla de sex arméfördelningarna i fred blir det därjämte möjligt att redan vid mobiliseringen organisera så starka depåer, att icke blott avgången vid fälthären kan ersättas med utbildat manskap utan jämväl nyformationer inom rimlig tid uppsättas. Enligt den militära sakkunskapen — och i detta hänseende torde man vara nödsakad att tillerkänna densamma vitsord — kräves en mobiliserad styrka av minst nämnda storlek för att vi skola kunna bjuda en i landet inträngande fiende allvarligt motstånd.

Den av Kungl. Maj:t sålunda föreslagna arméorganisationen har nu av utskottet högst väsentligt reducerats. Sålunda föreslås, att armén i fred skall bestå av endast tre arméfördelningar jämte de i Norrbottens militärbefäl i och för det tidiga gränsförsvaret samt för försvaret av Bodens fästning avsedda trupperna. På grund av det sätt, varpå såväl själva truppförbandsorganisationen som värnpliktsutbildningen är anordnad förefinnes icke någon möjlighet att vid mobilisering uppställa större antal operativa enheter än som redan i fred finnas. Den fälthär, som enligt utskottets förslag kan uppsättas, kommer alltså att bestå av endast tre operativa enheter eller hälften av vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Med hänsyn till vad jag nyss nämnde angående den militära sakkunskapens uppfattning rörande den vid mobiliseringen erforderliga styrkan, torde det ligga i öppen dag, att en fälthär om endast tre arméfördelningar icke är på långt när till fyllest. Någon utsikt att hejda ett allvarligare fientligt *anfall över landgränsen* förefinnes sålunda icke. Även om förhållandena skulle vara så gynnsamma, att våra kuster icke samtidigt hotades av invasion är dock tryggheten gentemot företag över havet sållan så fullständig, att icke landstridskrafter måste finnas i beredskap för kustskydd. Man måste därför även i det gynnsammaste fallet räkna med, att de tre arméfördelningarna icke kunna i sin helhet koncentreras mot den över landgränsen inträngande fienden. Med en så ringa styrka finnes emellertid ingen utsikt till, att vi — såsom enligt 1914 års härordning och Kungl. Maj:ts förslag är möjligt — skola kunna upptaga det första försvaret i gränsens närhet, utan torde vi bliva nödsakade att — i avvaktan på erforderliga nyformationers uppsättande — redan vid krigets början uppgiva stora delar av landet åt fienden.

Även för det fall, att fara för *invasion över havet* föreligger, utan att landgränsen hotas, är en krigsstyrka om tre arméfördelningar alldeles otillräcklig. Med all sannolikhet ha fienden flera från varandra långt avlägsna landstigningsplatser att välja på, och hans planer äro icke av oss kända. Under sådana omständigheter måste uppenbarligen de fåtaliga operativa enheterna grupperas på ett sådant sätt, att man har bästa möjliga betingelser att gå fienden till mötes, vilken landstigningsplats han än väljer. Våra stridskrafter torde därför, innan vi känna fiendens anfallspunkt, komma att grupperas inom ett rätt så vidsträckt område av vårt land. Den sålunda nödtvungna spridda första grupperingen av arméfördelningarna omöjliggör emellertid en snabb koncentrerings mot den del av kusten, fienden väljer för sitt anfall. Denne har således alla utsikter att hinna verkställa landstigningen och sätta sig fast i land, innan våra landstridskrafter bliva i stånd att bjuda honom något större motstånd. Skall ett allvarligt

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

landstigningsföretag kunna avvisas, måste dessutom med all sannolikhet alla tre arméfördelningarna i sin helhet insättas mot fienden. Men därmed äro också -- om hänsyn till landstormen icke tages -- kusterna i övrigt blottade på landstridskrafter. Möjlighet förefinnes alltså för fienden att med jämförelsevis svaga styrkor verkställa landstigning på andra platser och sätta sig i besittning av stora delar av landet, medan våra fåtaliga trupper äro bundna vid den första landstigningsplatsen.

Skulle krigsläget åter vara så ogynnsamt, att *såväl landgräns som kuster hotas* av allvarligare fientliga företag, så måste vi med en så svag fältstyrka, som det här är fråga om, med all sannolikhet inrikta oss på att försvara rikets vitalaste delar gent emot invasion över havet. Norrland och andra delar av landet måste sålunda från början praktiskt taget lämnas öppna för fienden.

Vad jag nu sagt om otillräckligheten av den fälthär, som enligt utskottets förslag kan uppsättas, gäller i stort sett jämväl i fråga om den fälthär om fyra arméfördelningar, som skulle kunna uppsättas med den av det frisinna partiet föreslagna arméorganisationen.

Som bekant äro enligt nuvarande organisation särskilda infanteriregementen förlagda till Vaxholms och Karlskrona fästningar. För vinnande av erforderliga besparingar har Kungl. Maj:t föreslagit, att dessa regementen skola indragas och de båda fästningarnas behov av infanteribesättning tillgodoses genom erforderliga utökningar av vissa andra truppförband. Ur militär synpunkt är givetvis den sålunda föreslagna anordningen icke så tillfredsställande som den nuvarande, men den torde dock få anses godtagbar. Att däremot, såsom utskottet gör, underlåta att vidtaga några som helst åtgärder för tillgodoseendet av behovet av infanteribesättning i kustfästningarna, av vilka Karlskrona kräver så mycket mera skydd, som hela flottan är avsedd att dit förläggas, måste däremot anses såsom i hög grad anmärkningsvärt.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skola de för Gotlands försvar avsedda truppförbanden -- Gotlands infanteriregemente och Gotlands artillerikår -- alljämt bibehållas. Enligt utskottets förslag skulle däremot artillerikåren helt och hållet indragas och infanteriregementet reduceras till en kår med så svag kader, att öns vapenföra befolkning vid mobilisering icke kan i erforderlig omfattning tagas i anspråk för försvaret. Det torde vara uppenbart, att genom den sålunda föreslagna redueringen av Gotlands stridskrafter våra möjligheter att försvara denna ur skilda synpunkter synnerligen viktiga landsdel bliva i hög grad förminskade, en omständighet som är så mycket mera betänklig, som Gotland såsom bas för flygstridskrafter måste för en fiende numera hava väsentligt större värde än tillföre.

Den av utskottet föreslagna arméorganisationen måste emellertid bedömas jämväl med hänsyn till de mobiliserade truppernas beskaffenhet. Denna beror -- under i övrigt likartade förhållanden -- främst på de värnpliktigas utbildningsståndpunkt samt kadrens styrka och beskaffenhet.

Vad då först utbildningsståndpunkten beträffar, kan denna i stort sett bedömas efter utbildningstidens längd. Med avseende å denna stå -- såsom jag tidigare i denna kammare framhållit -- två olika uppfattningar mot varandra, å ena sidan den militära sakkunskapen och å andra sidan den så att säga civila uppfattningen. Med stöd av erfarenheterna från såväl vår egen armé som världskriget gör den förra gällande, att för utbildandet av en fält-duglig soldat erfordras en tid av minst ett år. Den senare uppfattningen åter bestrider i allmänhet icke, att en så lång utbildningstid kan vara ur militär synpunkt önskvärd, men håller före, att utbildningstidens längd måste bestämmas jämväl med hänsyn till folkets villighet att ikläda sig de därmed förenade personliga och ekonomiska bördorna. Om jag bortser från år 1914, är det denna senare uppfattning, som här i landet städse avgått med segern.

Enligt det för närvarande gällande provisoriet utgör sålunda utbildningstiden vid härens huvudmassa eller infanteriet sammanlagt endast 165 dagar, uppdelade i en första tjänstgöring om 90 dagar och tre repetitionsövningar om 25 dagar. Vid specialtruppslagen utgör utbildningstiden tillhoppa 225 dagar.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Då nu regeringen hade att taga ståndpunkt till frågan om utbildningstidens längd, var den givetvis nödsakad att räkna med det faktum, att riksdagen så sent som år 1920 fastställt den nuvarande korta utbildningstiden och sedermera år efter år fastslagit densamma. Ut i det av försvarsrevisionen avgivna betänkandet hade såväl den av representanter för det liberala partiet bestående majoriteten som högerpartiets representanter visserligen föreslagit, att infanteriets till linjetjänst uttagna värnpliktiga skulle erhålla en utbildningstid av 225 dagar, men det är att märka, att denna kategori vid nämnda truppslag omfattade enligt majoritetens förslag endast omkring 10,000 man och enligt högerns förslag 12,800 man. Samtliga övriga samma truppslag tilldelade värnpliktiga, den s. k. ersättningsreserven, utgörande omkring 17,500 man enligt majoritetens förslag och 12,000 man enligt högerns förslag, skulle däremot hava en övningstid av endast 63, respektive 73 dagar. Då nu regeringen i enlighet med en så gott som enhällig folkmening icke ville gå in på en kategoriklyvning i förening med lottning men å andra sidan måste tillse, att icke blott kostnaderna höllos inom den förut angivna ramen, utan även att de personliga bördorna ej gjordes tyngre än som var absolut nödvändigt, kunde regeringen uppenbarligen icke föreslå samma övningstid för samtliga ifrågavarande värnpliktiga, som försvarsrevisionens majoritet och högerrepresentanter föreslagit för endast omkring 36 respektive 51 %. Vid sådant förhållande och på grund av regeringens uppfattning om situationen inom landet i övrigt ansåg sig regeringen icke böra vidtaga annan ändring i den genom provisoriet fastställda utbildningstiden för infanteriets huvudmassa, än som ansågs oundgängligen nödvändig, d. v. s. att den första utbildningstiden om 90 dagar, vilken under den tid, den tillämpats, visat sig absolut otillräcklig, särskilt för meddelande av utbildning i kompani och i bataljon, utökades med 30 dagar till 120 dagar. Den sammanlagda utbildningstiden komme alltså att utgöra 195 dagar i stället för provisoriets 165. Samma utbildningstid föreslogs för trängen och intendenturtrupperna. För kavalleriet föreslogs en utbildningstid av 350 dagar och för artilleriet och ingenjörtrupperna 240 dagar. För att i möjligaste mån motverka olägenheterna av dessa i och för sig synnerligen låga övningstider föreslogs såsom en kompensation och såsom en enligt regeringens mening synnerligen viktig sådan, att utom vid kavalleriet 25 % av den inskrivna styrkan skulle uttagas för utbildning till underbefäl och fackmän samt erhålla en utbildningstid av sammanlagt 350 dagar, vid trängen och intendenturtrupperna dock endast 325 dagar.

De av Kungl. Maj:t sålunda föreslagna utbildningstiderna hava nu av utskottet väsentligt nedsatts. Sålunda föreslås för värnpliktiga vid infanteriet samt träng- och intendenturtrupperna en sammanlagd utbildningstid av endast 140 dagar, uppdelade på en första tjänstgöring om 90 dagar och två repetitionsövningar om 25 dagar. Vid övriga truppslag skulle utbildningstiden bli 200 dagar. Såsom motvikt mot dessa synnerligen korta utbildningstider föreslås ingen annan anordning, än att vid förstnämnda tre vapenslag 15 % av de värnpliktiga skola uttagas till underbefäl och fackmän samt erhålla en utbildningstid av 200 dagar. För studenter och likställda skulle utbildningstiden bli 260 dagar.

Att de sålunda föreslagna utbildningstiderna äro absolut otillräckliga för att dana något så när användbara fälttrupper, torde med hänsyn till alla på förevarande område hittills gjorda erfarenheter få anses till fullo be-

Ang. för-
svarsväsendets
ordnande.
(Forts.)

visat. Emellertid tillkomma åtskilliga omständigheter i utskottets förslag, som äro ägnade att än ytterligare nedsätta de mobiliserade truppförbandens kvalitet. Genom att utskottet strukit den av Kungl. Maj:t föreslagna underbefäls- och fackmannainstitutionen vid artilleriet och ingenjörtrupperna samt minskat uttagningsprocenten för underbefäl och fackmän vid infanteriet, träng- och intendenturtrupperna från 25 % till 15 % kommer sålunda truppens bristande utbildning att än mera framträda. Med bortseende från den lilla kontingenten skidlöpare, är vidare hela värnpliktskontingenten, i motsats till vad som är fallet enligt Kungl. Maj:ts förslag, i fullständig avsaknad av vinterutbildning. Rekrytskolan för en del av infanteriets värnpliktiga, den s. k. värgruppen, förlägges till den ur utbildningssynpunkt sämsta tänkbara tiden på året, nämligen till månaderna mars, april och maj. Genom repetitionsövningarnas förläggande i allmänhet till senast tredje året komma de äldre årsklasserna icke i tillfälle att uppfriska sina under den knappa första utbildningen förvärvade kunskaper och färdigheter. Stora delar av den mobiliserade styrkan komma således att ur utbildningssynpunkt vara så gott som oanvändbara. Slutligen är att märka, att det med den för studenter och likställda föreslagna övningstiden endast i enstaka undantagsfall torde bliva möjligt att utbilda under de enklaste förhållanden något så när användbara plutonchefer. Tager man i betraktande nu angivna förhållanden och betänker, att icke blott de av Kungl. Maj:t föreslagna landstörmsövningarna strukits utan även statsunderstödet till det frivilliga skytteväsendet helt och hållet indragits, så torde det icke vara svårt att bilda sig en uppfattning angående genomsnittskvaliteten av de trupper, som enligt utskottets förslag komma att vid mobilisering uppställas.

Vad härefter de aktiva kadrens och reservpersonalens styrka angår, har denna av utskottet minskats i ungefär samma proportion som organisationen. På grund av den korta utbildningstiden för de värnpliktiga kommer emellertid det aktiva befällets rutin i att föra utbildad trupp under fältmässiga förhållanden att mycket nedgå. Vid vissa truppslag blir manskapsnumrären under repetitionsövningarna jämväl otillfredsställande ur synpunkten av befällets övning.

Jämväl ur en annan synpunkt är utskottets förslag i förevarande hänseende otillfredsställande. Vid varje på allmän värnplikt grundad härordning är det av ekonomiska skäl omöjligt att tillgodose mer än en del av behovet av befäl och specialister med fast eller f. d. fast anställd personal. Vid mobilisering uppstår därför ett stort behov av befäl. Enligt Kungl. Maj:ts förslag kan detta behov utan större svårighet fyllas med särskilt utbildade värnpliktiga. Med utskottets förslag är detta uteslutet. Att de mobiliserade trupperna under sådana förhållanden icke kunna vara operations- och stridsdugliga, torde vara uppenbart.

Vad jag nu anfört rörande den av utskottet föreslagna arméorganisationen — och detsamma torde i väsentliga avseenden äga tillämpning jämväl å den organisation, som förordas av det frisinnade partiet — torde vara tillräckligt för att påvisa, att densamma lider av så stora brister i såväl kvantitativt som kvalitativt hänseende, att den ur försvarets synpunkt icke kan godtagas. Endast en jämförelsevis ringa del av folkets levande kraft kan omedelbart vid mobilisering tagas i anspråk för försvaret, och denna ringa del är därtill varken operations- eller stridsduglig.

All erfarenhet lär, att ett krig kräver den största kraftutveckling av hela folket. Ju snabbare efter krigsutbrottet en sådan kraftutveckling kan ske, desto större äro utsikterna för ett framgångsrikt försvar. Enligt såväl utskottets som de frisinnades organisationsförslag äro emellertid möjligheterna att inom rimlig tid åstadkomma någon avsevärdare utsvällning av krigsorganisationen synnerligen små. Den härför erforderliga ramen saknas. Då det jämförelsevis ringa

antal befäl och föregångsmän, som vid mobilisering kan tilldelas depåerna, med all sannolikhet i stor utsträckning snart konsumeras för ersättande av vid fronten lidna förluster, kommer föga personal att stå till förfogande för utbildnings- och organisationsarbetet i hemorten. Det är under sådana förhållanden tydligen, att uppsättandet av erforderliga förstärkningstrupper skall draga mycket lång tid. Innan dessa bliva färdiga, torde emellertid med all sannolikhet vårt öde vara beseglat.

Vad härefter *sjöförsvaret* angår, torde till en början böra framhållas den grundväsentliga skillnad, som råder mellan å ena sidan armén och å andra sidan flottan. Medan armén bygger på den levande kraften, de värnpliktiga, bygger flottan i sin ordning på den döda materielen, krigsfartygen. Mellan båda råder dock den överensstämmelsen, att för deras upprätthållande erfordras en viss förnyelse för varje år som går. Liksom armén årligen tillföres en ny årsklass värnpliktiga i stället för den, som på grund av viss uppnådd ålder lämnar densamma, på samma sätt kräver flottan, att den för varje år tillföres ny materiel i stället för den, som blivit föråldrad eller försliten. Utebliver en sådan ersättning sjunker flottans stridsvärde rent automatiskt, och får ett tillräckligt antal år gå, har den upphört att vara till. För att en flotta skall kunna upprätthållas och vara i stånd att fylla de uppgifter, som ställas å densamma, måste den därför ständigt förnyas. Detta bör ske efter en viss plan, uppgjord med hänsyn till den storlek och sammansättning, flottan bör hava, samt till den tid, de olika fartygsenheterna beräknas kunna vara för sitt ändamål användbara. Det för förnyelsen årligen erforderliga beloppet — nybyggnadsanslaget — bör rätteligen vara uppfört å riksstaten såsom ett ordinarie anslag och utgå med samma bindande kraft, som en årsklass värnpliktiga för varje år med stöd av värnpliktslagens bestämmelser tillföres armén.

Grundförutsättningen för att en flottplan skall kunna uppgöras är givetvis, att man har fullt klart för sig, huru stor flottan skall vara. Detta bestämes i sin ordning av de uppgifter, flottan skall hava att fylla. Ut i 1914 års försvarsproposition angavs flottans uppgift vara att förhindra landstigningsföretag inom skärgårdsområdena samt försvåra dylika företag å öppen kust. I överensstämmelse härmed var den för riksdagen då framlagda flottplanen uppgjord. Av kända skäl har denna plan emellertid icke på långt när blivit genomförd.

Som bekant har Kungl. Maj:t icke framlagt något förslag till flottplan. I full överensstämmelse med den uppfattningen, som inom försvarsrevisionen hävdats av samtliga där representerade partier, har Kungl. Maj:t ansett, att med uppgörandet av en flottplan borde anstå under en period av fem år. Detta uppskov har betingats av huvudsakligen två skäl, nämligen dels att det marinpolitiska läget i Östersjön ännu icke nått den klarhet, som erfordras, för att man skall kunna bedöma, vilka uppgifter böra tillkomma vår flotta och följaktligen huru stor densamma bör vara, dels att meningarna ännu icke kunna anses fullt stadgade angående de för våra förhållanden lämpliga fartygstyperna. I avvaktan härpå har Kungl. Maj:t, likasom samtliga partier i försvarsrevisionen, vid uppgörandet av sitt förslag till marinorganisation utgått från det nuvarande fartygsbeståndet och föreslagit detta uppdelat på olika sjöstyrkor.

Vad då först sjöstyrkorna beträffar, innebär Kungl. Maj:ts förslag, att av de vid utgången av år 1923 befintliga stridsfartygen, till vilka hänföres artilleri-, torped-, min- och specialfartyg, 57 skola hänföras till kustflottan och 43 till lokalstyrkorna. I betraktande av flottans betydelse och värde för vårt lands och dess långsträckt kusters försvar har en ytterligare reduktion av detta antal icke ansetts tillräddig. Även om en viss del av den i sjöstyrkorna sålunda ingående materielen är försliten och omodern, hava de marina myndigheterna dock ansett det nödvändigt att tillsvidare, intill dess nybyggnad i erforderlig omfattning kommit till stånd, bibehålla ifrågavarande materiel, därest flot-

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. för-
svarsväsendets
grdnande.
(Forts.)

tan överhuvud taget skall kunna fylla sin uppgift. Uti det av utskottet förordade socialdemokratiska förslaget hava de av Kungl. Maj:t föreslagna sjöstyrkorna väsentligt reducerats. Sålunda skulle kustflottan räkna endast 40 fartyg och lokalstyrkorna 26.

Vad kustflottan angår, består den av utskottet föreslagna minskningen däri, att antalet artillerifartyg nedsatts till hälften eller från 6 till 3 och att antalet för skydd mot undervattensbåtar och för minsvepning avsedda torped- och vedettbåtar likaledes nedsatts med nära hälften eller från 28 till 15. Genom denna reduktion av artillerifartygen uppstår givetvis avsevärd svårighet att vid behov förstärka de försvagade lokalstyrkorna från kustflottan; och genom den allt för knappa tillgången på torped- och vedettbåtar kommer kustflottans skydd mot undervattensbåtar och minor att i hög grad äventyras. Med avseende å lokalstyrkorna innebär den föreslagna minskningen, att en del jagare, torpedbåtar och undervattensbåtar överföras till materielreserv eller utrangeras. Genom dessa åtgärder komma lokalstyrkorna att bli såväl till storlek som i fråga om krigsberedskap så försvagade, att vid krigsutbrott eller hot därom omedelbart erforderlig bevakning av respektive kustområden icke kan på effektivt sätt utföras. Med hänsyn till nu angivna förhållanden torde det vara uppenbart, att den av utskottet föreslagna starka reduceringen av sjöstyrkorna skall i hög grad minska flottans förmåga att verksamt bidra till rikets försvar.

Såsom jag nyss nämnde, är det för flottans upprätthållande nödvändigt, att den ständigt tillföres nya fartyg i stället för dem, som falla för åldersgränsen. För upprätthållande av den nu bestående flottans stridsvärde skulle enligt verkställda beräkningar erfordras ett årligt anslag av omkring 15 miljoner kronor. Ett så stort belopp har emellertid icke kunnat för ändamålet avses. Vid sådant förhållande och då det nu närmast gäller ett provisorium i avvaktan på uppgörandet av en fullständig flottplan har Kungl. Maj:t ansett sig för närvarande kunna bortse från ersättningsbyggnad för artillerifartygen och i stället koncentrera nybyggnaden till torpedfartygen. I överensstämmelse härmed och i anslutning till marinmyndigheternas hemställen har Kungl. Maj:t för sådant ändamål beräknat ett belopp av sammanlagt 40 miljoner kronor, avsedda för byggande av 4 jagare, 3 u-båtar och 2 motortorpedbåtar. Detta i och för sig knappa belopp, vilket föreslagits att utgå med $3\frac{1}{2}$ miljoner kronor under budgetåret 1924—1925 och med $9\frac{1}{4}$ miljoner kronor under vart och ett av de därpå följande i provisorieperioden ingående fyra åren, har av utskottet nedsatts till 23,720,000 kronor. Om det av Kungl. Maj:t föreslagna nybyggnadsanslaget måste anses vara i knappaste laget, så torde det vara tydligt, att nyssnämnda belopp måste anses alldeles otillräckligt för att flottan skall komma ut ur provisorietiden i något så när stridsdugligt skick.

Utskottets förslag innebär alltså en synnerligen långt gående nedskärning av flottan. Med hänsyn till den uppfattning rörande flottans betydelse, som det socialdemokratiska partiet och dess press tidigare låtit komma till synes, måste detta tillvägagångssätt te sig minst sagt egendomligt. Sålunda har ständigt med styrka framhållits, att flottan på grund av den inträdda förändringen i vårt militärpolitiska läge måste tillmätas väsentligt större betydelse i vår försvarsorganisation än tillföre, samt att densamma jämte flygvapnet numera bör utgöra huvudfaktorn i vårt försvar. Man kunde under sådana förhållanden haft skäl förvänta, att partiet offrat åtminstone några av de många å armén inbesparade miljonerna till att upprätta flottan ur det svaghetstillstånd, vari den för närvarande obestriddigen befinner sig.

Det frisinna partiet upptager beträffande flottans ersättningsbyggnad ett belopp av tillsammans 16,720,000 kronor att utgå under budgetåren 1924—

1929. Ett godtagande av detta förslag till ersättningsbyggnad skulle givetvis i ännu högre grad än utskottets omöjliggöra vidmakthållandet av flottans stridsvärde.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

För att en flotta skall kunna fylla sin uppgift i riksförsvaret är det emellertid icke nog med att den har en tillräcklig styrka; den måste även hava till sitt förfogande nödiga operationsbaser, dit den kan ingå för reparationer, komplettering av besättning, kol, ammunition o. s. v. Enligt nuvarande organisation har vår flotta fyra sådana operationsbaser, nämligen flottstationerna i Karlskrona och Stockholm samt örlogsdepåerna i Göteborg och vid Gustavsvik vid Ängermanälvens mynning. Av de båda stationerna är av historiska skäl Karlskrona huvudstationen, ehuru på grund av de förändringar i vårt marinpolitiska läge, som inträtt efter det Karlskrona för omkring 250 år sedan anlades, Stockholm numera måste anses vara den i strategiskt hänseende viktigaste. Enligt den kungl. propositionen skola de nuvarande stationerna och depåerna bibehållas. Emellertid anser Kungl. Maj:t av skäl, som nyss nämnts, att Stockholm framdeles bör bli flottans huvudstation, i vilket fall Karlskrona skulle kunna organiseras som en örlogsdepå. En dylik mot de strategiska kraven svarande förändring är jämväl ur ekonomisk synpunkt att förorda. Det torde nämligen icke lida något som helst tvivel, att den nuvarande anordningen med två flottstationer medför väsentligt högre organisationskostnader än om endast en flottstation funnes. Med öppen blick härför föreslår utskottet, att flottan skall hava endast en station. När nu utskottet skall i praktiken omsätta denna riktiga tanke, föreslår det emellertid, i rak strid mot vad en mångfald årslånga utredningar givit vid handen, att flottan skall förläggas till Karlskrona och att Stockholms station skall inskränkas till en örlogsdepå.

Ett dylikt tillvägagångssätt kommer givetvis att medföra de allvarligaste risker för sjöförsvaret. Den snabbhet, varmed sjökrigsoperationer redan före ett krigsutbrott kunna företagas, och den risk, som numera förefinnes för flyganfall, gör det nödvändigt att fartygsmaterielen i den mån densamma ej är rustad, redan i fredstid såvitt möjligt fördelas till de platser, varest den i krigstid är avsedd att användas, ävensom att den där förlägges i sådan beredskap, att åtminstone den viktigare materielen kan vid krigshot snabbt klargöras. Den av utskottet föreslagna koncentreringen av fartygsmateriel och för densamma avsedd personal till Karlskrona innebär därför en uppenbar fara, vilken bliver desto större som enligt utskottets förslag stora delar av materielen äro avsedda att läggas i materielreserv. Denna fara växer i samma mån som det kommer att uppstå svårigheter att med de i utskottsförslaget beräknade knappa personalkadreerna av uteslutande stampersonal bemanna de för rustning året om avsedda fartygen. All erfarenhet talar nämligen för att vakanser i denna bemanning skola uppkomma, medförande uppläggning av ytterligare fartyg. Förutom sistnämnda fartyg skulle enligt förslaget icke mindre än en tredjedel av flottans fartyg vid krigsutbrott kvarligga i Karlskrona för att sedermera — i den mån besättningar hinna utbildas — söka sig till för dem avsedda operationsområden. En av krigföringens första och enklaste regler är, att man städe bör söka undvika att göra vad fienden vill, att man skall göra. Häremot bryter nu utskottet genom att — såsom en fiende just skulle önska — i fredstid koncentrera flottan till det öppet och för bombardemang från sjön och luften lätt åtkomliga Karlskrona. Man må ihågkomma, att flertalet sjökrig börjat utan eller samtidigt med krigsförklaring och vi hava exempel på vad en med överlägsen flotta försedd makt under rådande fredliga förhållanden kan företaga sig mot en svagare makt. Det är därför stor sannolikhet för att en eventuell fiende, med kändedom om svenska flottans koncentrering till Karlskrona, redan före krigsutbrott genom

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

plötsligt bombardemang av nämnda stad från krigs- och luftfartyg tillintetgör där befintliga fartyg och anläggningar och sålunda försätter stora delar av flottan ur verksamhet. Dylika överraskande anfall kunna icke så lätt utföras mot en i Stockholms inre skärgård belägen flottstation. Denna kan nämligen räknas på skydd av såväl de yttre spärrbefästningarna i skärgården som av de i ständigt beredskap varande luftstridskrafterna vid Hägernäs. Även om ett bombardemang mot Karlskrona i krigets början skulle utebliva, skulle utsikterna för därstädes förlagda fartyg, vilka i allmänhet hava låg fart, icke vara stora att kunna taga sig fram till de för dem avsedda operationsområdena. Genom den av Kungl. Maj:t föreslagna baseringen och förläggningen av samt beredskapen hos flottans fartyg undvikas i möjligaste mån dylika faror. Med hänsyn till flottans betydelse för riksförsvaret är det därför angeläget, att dessa av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärder komma till utförande.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall för fartygens bemanning användas såväl stam som värnpliktiga. Utskottet föreslår för sin del enbart stambemanning. På grund härav har utskottet ansett sig kunna vidtaga väsentliga inskränkningar i officers- och särskilt underofficersbehovet. Denna uttunning av den mera kvalificerade personalen ombord minskar givetvis möjligheten att effektivt utnyttja fartygen och bliver än mera skadlig, därest genom bristande rekrytering otillräcklig stambemanning erhålles. Den i förslaget angivna inkallelsen av värnpliktiga, därest vakanserna skulle uppgå till 10 % eller däröver, blir nämligen i praktiken synnerligen svår att genomföra, då det ju gäller att i dylikt fall till tjänstgöring inkalla sjomän, som i de flesta fall äro till sjöss och sålunda svåra att vid behov anträffa. Fartygsrustningarna komma härigenom att under alla förhållanden försvåras och flottans krigsberedskap att minskas.

Till sjöförsvaret hänföras även kustfästningarna samt det för deras bemanning avsedda kustartilleriet. Kustfästningarnas uppgift är att skydda de rörliga sjöstridskrafternas operationsbaser ävensom att spärra inloppet till särskilt viktiga orter, trygga dessa mot anfall från sjösidan o. s. v. Våra kustfästningar utgöras för närvarande av Vaxholms, Karlskrona, Älvsborgs, Hörningsholms och Hemsö fästningar samt Luleå kustposition. Den för dessa befästningars bemanning avsedda personalen är organiserad å två regementen, nämligen Vaxholms och Karlskrona kustartilleriregementen, samt en kår, Älvsborgs kustartillerikår. Enligt Kungl. Maj:ts proposition skola samtliga dessa kustfästningar ävensom de för desamma avsedda truppförbanden bibehållas, ehuru vissa inskränkningar vidtagits beträffande såväl befästningsanordningarna som truppförbandens organisation. Med hänsyn till vikten av de platser, de hava att skydda, har ett nedläggande av någon kustfästning icke ansetts kunna tillräddas.

Utskottet går nu en helt annan väg. Enligt dess förslag skulle endast Karlskrona och Vaxholms fästningar bibehållas, men med betydligt reducerade besättningsstrupper och minskade befästnings- och försvarsanordningar. Älvsborgs och Hemsö fästningar skulle nedläggas, varigenom icke allenast flottan berövas skyddade replipunkter vid Göteborg och Gustavsvik utan även Göteborg och Härnösand bliva oskyddade mot anfall av även lätta sjöstridskrafter. Detta är så mycket betänkligare som de lokala sjöstyrkor, vilka ingå i utskottets flotta, äro så fåtaliga och i så dålig krigsberedskap, att de sannolikt ej kunna i erforderligt antal avses för dessa orters försvar. Vad detta innebär för försvaret av vårt viktigaste industridistrikt i Norrland och för vår förnämsta tillförselort vid västerhavet torde icke närmare behöva utvecklas. Vidare skulle Luleå kustposition och Hörningsholms fästning, vilka äro avsedda, den förra för att utgöra ett flankstöd för Bodens fästning och den senare att hindra fientliga sjöstridskrafterns inträngande genom den nyligen vidgade Södertälje kanal över Mälaren till Stockholm, helt och hållet nedläggas.

Enligt utskottets förslag kommer icke heller något skydd att beredas flyg-

stationerna. Detta gäller alldeles särskilt Fårösund, vars användbarhet såsom flygstation vid mobilisering under sådana omständigheter kan starkt ifrågasättas.

Vad Vaxholms och Karlskrona fästningar beträffar, anser utskottet dessa bli i stånd att avvisa anfall av sjöstridskrafter. Däremot torde det knappast finnas någon möjlighet att skydda dem mot luftanfall på grund av brist på luftvärnsartilleri. Icke heller torde det vara möjligt att avvisa anfall från landsatta stridskrafter av även ringa storlek. Allt för dylikt ändamål användbart artilleri är nämligen avsett att uppläggas utan att någon för dess användning avsedd personal utbildas.

Någon anskaffning av rörligt artilleri för kustfästningarna har ej upptagits i vare sig utskottets eller de frisinnades förslag. Härmed har ett oöverstigligt hinder rests för den moderna utvecklingen av kustartilleriet, och möjligheterna att anordna tillfälliga spärrar och skydd av kustorter medelst anlåtande av kustbatterier hava blivit fullständigt avklippta.

De frisinnades förslag i fråga om kustfästningarna ansluter sig i stort sett till utskottets förslag; dock bibehålles Älvsborgs fästning men med högst betydligt reducerad bemanning. Detta medför, att vissa stridsmedel av stor betydelse för Göteborgs försvar ej kunna bemannas, bl. a. det svåra artilleriet. Alla för kustfästningarnas bemanning avsedda personalkadrer äro enligt båda förslagen i övrigt mycket uttunnade.

Vad slutligen *luftförsvaret* angår, har flygvapnet under och kanske än mera efter världskriget nått en tidigare oanad utveckling. Vid uppgörandet av sitt förslag har regeringen, i full överensstämmelse med den uppfattning, som under den allmänna diskussionen rörande vårt försvar gjort sig gällande, låtit sig angeläget vara att giva detta vapen en sådan omfattning och ställning inom försvarsorganisationen, att det kan bli i stånd att på ett någorlunda tillfredsställande sätt fylla sina uppgifter icke blott såsom ett hjälpvapen åt armé och flotta utan även såsom ett fullt självständigt vapen. Av utskottets betänkande framgår, att några meningsskiljaktigheter icke förefinnas rörande nödvändigheten av flygvapnets utveckling och förstärkning. Kungl. Maj:ts förslag att utbryta flygväsendet ur armén och marinen och organisera det som ett självständigt vapen har sålunda vunnit enhällig anslutning inom utskottet. De jämkningar i själva organisationen, som blivit av utskottet vidtagna och som äsyfta att än ytterligare markera detta vapens självständighet gentemot de båda andra försvarsgrenarna — ändringar beträffande vilkas lämplighet meningarna dock givetvis kunna vara delade — synas icke vara av beskaffenhet att äventyra en i stort sett tillfredsställande lösning.

Jag har härmed genomgått huvudpunkterna i det av utskottet framlagda förslaget. Av vad jag anfört torde framgå, att regeringen för sin del icke kan biträda detta förslag. Ej heller kan regeringen giva sin anslutning till det förslag, som blivit av representanterna för det frisinnade partiet utarbetat. Ett antagande av någotdera av dessa förslag skulle nämligen innebära ett så starkt försvagande av våra försvarsanstalter, att det icke längre bleve oss möjligt att med utsikt till framgång upptaga en strid för vår självständighet. Av övriga reservationsvis framställda förslag är det endast det av herr Vennersten m. fl. framställda, som regeringen kan anbefalla till antagande av kammaren. Ifrågasvarande förslag innebär visserligen vissa modifikationer i det av Kungl. Maj:t framlagda, men då förslaget i stort sett håller sig inom den i propositionen fastslagna kostnadsramen och i militärt värde kommer Kungl. Maj:ts förslag närmast, tvekar regeringen icke att giva detsamma sin anslutning.

Herr Vennersten: Herr greve och talman! Efter den ingående kritik, som nu från statsrådsbänken eller rättare sagt av herr försvarsministern ägnats det

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

föreliggande utskottsförslaget, torde jag kunna fatta mig vida kortare än som under andra förhållanden möjligen varit nödvändigt.

Vid remissen av den kungl. proposition, som vi nu ha att behandla, tillät jag mig framhålla, att ehuruval andra förslag redan då förelågo utarbetade eller skisserade, det kungl. förslaget var den enda fasta utgångspunkt, som vi hade att lita till vid behandlingen av försvarsfrågan, och det nu föreliggande utskottsförslaget har härutinnan ingalunda åstadkommit någon ändring. Någon samlande linje har utskottet icke kunnat finna, och det majoritetsförslag som föreligger, det vill säga utskottets förslag, är ju i själva verket endast ett minoritetsförslag, omfattat av ett enda av riksdagens partier. Vi synas därför nu vid riksdagens slut och inför frågans avgörande stå där vida sämre orienterade än vi gjorde vid den kungl. propositionens framläggande. Icke mindre än fem huvudförslag tävla nu med varandra.

En granskning av dessa förslag ger vid handen, att regeringens förslag, med de inom den givna kostnadsramen åstadkomna förbättringar, som inneslutas i den främsta högerreservationen, fortfarande bjuder den säkraste utgångspunkten, om frågan skall kunna lösas vid denna riksdag, en möjlighet, som synes ganska avlägsen, det måste oförbehållsamt erkännas.

Vid skapandet av en härordning måste huvudvikten läggas på att åstadkomma en med hänsyn till alla på frågan inverkande förhållanden tillräckligt stor och duglig krigsorganisation, såsom nyss av herr försvarsministern utförligt uttalades och underströks. Men detta har icke i utskottsförslaget beaktats. Även ett s. k. neutralitetsförsvar kräver tillräckliga styrkor för att kunna förhindra ett neutralitetsbrott, en okkupation.

Det är den *samlade* styrkan av en stats militära maktmedel, vilken av utomstående betraktas såsom ett uttryck för statens bestämda vilja att till det yttersta hävda sin neutralitet och sitt oberoende. Är denna styrka tillräckligt stor, då — men först då — bjuder den säkerhet för, att staten icke får sin neutralitet kränkt eller sitt område ockuperat. Äro maktmedlen däremot allt för obetydliga, då kan staten icke förhindra neutralitetsbrott, när dessa äro förenade med så små risker för en främmande stat, att de icke anses vara av betydelse.

Varje kränkning av neutraliteten är emellertid ett våldförande av statens fria självbestämmningsrätt och därmed ett hot mot dess självständighet. Att draga en bestämd gräns mellan ett hot mot statens neutralitet och ett hot, som sätter landets självständighet och territoriella integritet i fara, är icke möjligt. Allt tal härom är endast en mer eller mindre framträdande förvrängning av fakta. Att vi i närvarande stund existera såsom fri stat utan hämmande förmynderskap från främmande håll, för detta ha vi endast att tacka den omständigheten, att vi under världskriget kunde stödja vår neutralitetsförklaring på ett starkt för svar, sådant det skapats genom 1914 års härordning.

Därmed är allt tal om neutralitetsförsvaret såsom ett slags svagare form av militär kraftutveckling reducerat till sitt rätta värde, det vill säga till intet. Det är ett slagord utan någon som helst reell grund, vilket tagits till intäkt för en av andra skäl åsyftad reducering av våra försvarsanstalter.

Då det förbättrade militärpolitiska läget anförts som motiv för möjligheten av den föreslagna reduceringen, vill jag erinra om, att andra stater med icke mera hotat läge än vårt eget icke finna det medge större nedskärningar. Så har till exempel Norge med ett invånarantal av endast 2,7 miljoner — eller mindre än hälften av Sveriges — en armé om sex arméfördelningar (»divisioner»), varje dock endast på tre infanteriregementen, och det är icke länge sedan lantarmén ökades med två regementen, från 17 till 19. Att nu föreställa sig, att en fältarmé på tre arméfördelningar skulle vara tillräcklig för ett verkligt försvar av vårt land, torde väl knappast ens förslagsställarna själva kunna göra. Jag an-

ser också, att detta av dem blivit indirekt erkänt, och behöver sålunda icke bevisa den satsen, som för övrigt utförligt belysts av den föregående talaren.

Nu säga visserligen våra socialdemokrater, att de äro beredda att i händelse av ett försämrat utrikes- och militärpolitiskt läge efter behov öka försvarsanstalternas omfattning, men de för en sådan utsvällning nödvändiga betingelserna skapas icke enligt det föreliggande utskottsförslaget. Ungefär halva antalet av våra nuvarande truppförband indrages — vid kavalleriet är procenten än större. Kadern minskas i ungefär samma utsträckning. Detta synes mig vara en mycket oklok politik, därest det verkligen ligger allvar i talet om en kommande ökning. Även de, som hysa den optimistiska uppfattningen, att kommande krigiska konflikter skola bebådas långt i förväg, borde inse, att dessa djupgående nedskärningar skulle försvåra och fördröja en utsvällning av organisationen. Erfarenheterna från världskriget visa med all önskvärd tydlighet, att vid improvisationer just befälsbehovet är svårast att tillgodose. Den rutin och det militära omdöme, som fordras för ett synnerligen stort antal befattningar, den kan endast förvärfvas genom en längre tids aktiv tjänst. Eljest brista de mobiliserade förbanden i stadga och användbarhet. Men samtidigt med befälsutbildningen måste utbildningen av truppen äga rum, ty en avsevärd del av värnpliktskontingenten, de till ersättningsreserven uttagna, har i fred icke erhållit någon utbildning. Och icke nog härmed. Även de linjeutbildade måste erhålla kompletterande utbildning för att kunna bli fullt användbara. På grund av det fåtaliga antalet repetitionsövningar kan icke befälets och manskapets för kriget så viktiga utbildning i större förband tillgodoses. Men även utbildningen i lägre förband är särskilt beträffande den del av kontingenten, som erhållit sin utbildning under en ytterst ogynnsam årstid, i högsta grad otillfredsställande.

Det är av ett visst intresse att något ingående granska, hur det skulle te sig med den uppdelning, som jag nyss nämnde. Man räknar, som kammarens ledamöter ha sett, med en uppdelning av manskapet i en vår- och en sommarkontingent, den förstnämnda med inryckning den 4 mars och utryckning den 3 juni. Härav blir följden, att viss del av de värnpliktiga (en tredjedel till hälften) får sin första utbildning under synnerligen svåra utbildningsförhållanden, ty för huvuddelen av Sverige äro mars och april de månader, då väderleken och terrängförhållandena, med snösmältning och uppblötta vägar, i högre grad än någonsin anses försvåra utbildningsarbetet; särskilt då det, som här är fallet, gäller de första övningsveckorna, kan i betänklig grad deras resultat äventyras. Ja, det har av en mycket sakkunnig man sagts, att den omständigheten, att man måste förlägga utbildningen för en del av kontingenten till denna årstid kommer att minska effektiviteten av de 90 första dagarna till att motsvara endast 60 dagars utbildning under normala förhållanden.

En kompletterande utbildning av linjearmén blir därför nödvändig, samtidigt som ersättningsreserven skall helt nyutbildas. Men befäl härför saknas, ty reservbefälet lämpar sig icke för handhavandet av en utbildning i forcerat tempo. Förberedelserna för utsvällningen komma på grund av vad jag här antytt att taga mycket lång tid — en beredsetid, som helt säkert icke kommer att beskäras oss. Härtill kommer, att vi måste anskaffa hästar, utrustning och materiel, något som likaledes blir mycket tidsödande och svårt, kanske absolut omöjligt under händelsernas tryck. Givet är, att under de närmaste åren, då vi ännu kunna lita till resterna från 1914 års härordning, svårigheterna äro mindre i förvarande hänseende, men jag har velat se något längre fram i tiden.

Men, säger man, fördelarna med utskottsförslaget ligga framförallt på det ekonomiska området. Även härutinnan ligger dock en överdrift.

Därest det ekonomiska läget skulle kräva en nedskärning av försvarsanstalterna i den omfattning och med de konsekvenser, som utskottsförslaget innebär,

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

ja, då kunde måhända omsorgen om nuet betinga ett hänsynstagande till det samma i första hand, medan omsorgen om framtiden kunde under någon kortare tidsperiod skjutas åt sidan. Det är just detta vi hava gjort under den närmast bakom oss liggande tiden, under det s. k. provisoriet. Ett fortsättande på denna väg synes mig emellertid nu vara fullständigt uteslutet. Erfarenheterna från världskriget visa, att reformer inom vårt försvarsväsende icke utan våda kunna uppskjutas, och även om besparingar allt fortfarande äro önskvärda, därest de utan skada kunna vinnas, så få de dock och behöva icke drivas så långt, att de på försvaret nedlagda kostnaderna skänka ytterligt dålig valuta. Om en större besparing just nu måste kompenseras med högst avsevärda kostnader längre fram, i syfte att åter bringa upp försvarsanstalterna till erforderlig styrka, då finner jag det vara dålig ekonomi att uppskjuta omsorgen om försvaret till framtiden, då det dessutom kan vara för sent.

Med hänsyn till önskvärdheten att nu så väga organisation och kostnader mot varandra, att största möjliga försvarseffekt erhålles, erbjuder utskottsförslaget icke en acceptabel lösning. Jag vill först påpeka de stora utgifterna för den indragna personalen — och för övergången överhuvud taget — utgifter, som äro helt eller delvis bortkastade ur synpunkten av försvarets effektivitet. Kostnaderna för övergångstiden upptagas i medeltal till ungefär 8 miljoner kronor, d. v. s. 8 % av hela försvarsbudgeten, men utgifterna äro betydligt större under de första åren. Dessutom innefattas i nämnda belopp icke heller alla här ifrågavarande kostnader. Jag vill endast erinra om ersättningen till städer, som berövats sina garnisoner, underhåll av byggnader, ersättning till kontraktsanställda m. m. och anser mig kunna med säkerhet antaga, att de på grund härav uppkomna och förut berörda övergångskostnaderna enligt utskottets förslag skulle uppgå till minst 12 miljoner kronor om året.

Men årskostnaderna äro även ur andra synpunkter mycket höga. Om man utgår ifrån, att en härordnings värde — vad lantförsvaret angår — får sitt uttryck i det antal operativa enheter, som vid mobilisering kan uppställas, så finner man i förhållandet mellan den sålunda skapade krigsorganisationen, uttryckt på nämnt sätt i operativa enheter, och de för denna organisation i fred utlagda årliga utgifterna härordningens värde ur ekonomisk synpunkt. Vid en sådan jämförelse träder utskottsförslagets ogynnsamma art klart i dagen. Om man å ena sidan går ut ifrån, att behov av fästningsbesättningar föreligger, och å andra sidan icke tar hänsyn till tillgången på vissa specialvapen m. m. i de särskilda förslagen, vapen, som icke äga betydelse såsom stridande truppslag, så kan man utan misstag säga, att varje arméfördelning enligt utskottets förslag kostar 17 miljoner kronor, under det att varje arméfördelning i vårt förslag eller enligt Kungl. Maj:ts proposition skulle komma att kosta 13 miljoner kronor. Men hur man än räknar, kommer man alltid till det resultatet, att utskottets förslag är orimligt dyrt i förhållande till vad det ger. Om våra ekonomiska förhållanden skulle vara så usla, som förutsättningen synes vara för utskottets förslag, så har jag redan därom uttalat min mening. Men jag tror i likhet med finansministern, att vi *icke* behöva rygga tillbaka för den utgift, som regeringens förslag eller den i vår reservation upptagna modifikationen därav skulle medföra. Våra ekonomiska förhållanden äro ingalunda så besvärliga, att de tvinga oss att tillspillogiva försvarets effektivitet för ernåendet av en dylik tillfällig besparing. Vi hava med andra ord för visso råd att försvara oss.

De förhållanden, som jag nu framhållit, synas mig vara av sådan art, att de ådagalägga, att utskottsförslaget icke kan komma i fråga såsom grund för en svensk härordning. Det är fyra stora misstag, som utskottets förslag enligt mitt förmenande vilar på. Det är för det första ett felbedömande av det militärpolitiska läget, som lett till antagandet, att vi kunna skrida till en avrust-

ning, och som vidare kommit förslagsställarna att tro, att vi skulle kunna i händelse av fara beredas en s. k. nådatid. Vidare är det tron på möjligheten att draga en gräns mellan det s. k. neutralitetsförsvaret och självständighetsförsvaret, vilken fråga blivit grundligt och övertygande belyst av herr försvarsministern. Det tredje av misstagen är föreställningen, att lantarmén inom vårt försvarsväsende spelat ut sin roll, och det fjärde och sista stora misstaget är det, som jag nyss åsyftade, nämligen att vi icke skulle hava råd att kostas på oss ett effektivt försvar.

Det frisinnade folkförbundets förslag synes mig i fråga om arméorganisationen icke erbjuda så djupgående skiljaktigheter från utskottets ståndpunkt, att detsamma behöver vara föremål för någon särskild kritik. Det ställer dessutom flottan i en så ogynnsam ställning i fråga om nybyggnadsanslag, vilket för flottan är kärnpunkten, att den, som vill bringa vårt försvar upp ur försumningen, under inga omständigheter kan reflektera på detsamma.

Jag har också fäst mig vid den högst egendomliga företeelsen, att man funnit sig böra stryka skytteanslaget, som dock är den mest populära försvarsorganisation vi äga, även om den är byggd på frivillighetens grund, och som utan tvivel ur försvarssynpunkt äger ett mycket betydande värde. Man måste verkligen beteckna en sådan åtgärd såsom en *oklok* åtgärd.

Vad angår herr Hellbergs reservation, så bjuder det däri inrymda förslaget ur krigsberedskapens synpunkt visserligen på en ökning av operativa enheter utöver utskottsförslaget, men det är dock enligt min bestämda uppfattning ingalunda tillfredsställande. Försvarsministern har ju här i dag liksom i remissdebatten i denna fråga uttalat, att sex arméfördelningar är den minsta tänkbara styrka på fältarmén, därest vi skola få möjlighet att med någon utsikt till framgång kunna försvara oss mot en över landgränsen inträngande fiende. Att begränsa, såsom herr Hellberg synes avse, försvarets uppgift i än större utsträckning än Kungl. Maj:t gjort, synes mig ingalunda möjligt med hänsyn till vårt landområdes trygghet. Men den krigsstyrka, som kan uppsättas, blir även ur kvalitativ synpunkt alltför otillfredsställande. Befälskadern, vilken redan i Kungl. Maj:ts förslag inskränkts till vad behovet för fredsutbildningen kräver, är i det liberala förslaget ytterligare minskad. Redan med hänsyn till denna utbildnings tillgodosende blir därför kadern enligt detta förslag alltför obetydlig för att kunna säkerställa ett tillfredsställande resultat, men än mer ogynnsamt ställer sig den fåtaliga kadern — särskilt av officerare — med hänsyn till möjligheten att förse de mobiliserade truppförbanden med kvalificerat befäl. Det låter sig icke göra att förse fältarmén med nästan uteslutande reservbefäl, vars militära omdöme och duglighet icke kan vara tillfredsställande. Än skarpare framträder faran därav, då truppens utbildning är så dålig som enligt herr Hellbergs förslag, vilket härutinnan är jämfällt med utskottets. Ju sämre truppens utbildning är, desto bättre befäl kräves för dess ledning. Resultatet är alltså av denna min korta kritik, att man måste betrakta en sådan fältarmé såsom kvantitativt och kvalitativt otillfredsställande. Jag föreställer mig, att steget över till vårt förslag för den ärade reservanten och de med honom likatänkande icke vore svårt att taga, särskilt om man tar i betraktande de betydande fördelar för en lätt överkomlig merkostnad, som vårt förslag skulle medföra.

Bondeförbundets förslaget, som nu framträder i starkt beskuren form, har därmed berövats vad som enligt min uppfattning var dess styrka, nämligen den bevarade härorganisationen. Det lider nu också i än högre grad än förut av den organisatoriska svaghet, som förut påpekats, nämligen det säkerligen ogenomförbara indelningssystemet. Idén hava vi emellertid funnit vara tilltalande, och det synes mig som om det försök därmed, som av Kungl. Maj:t liksom även av oss reservanter förordats, borde vara värt att göra.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Regeringsförslaget i och för sig är ju ingenting annat än ett förbättrat provisorium, och samma omdöme vill jag fälla även om det förslag, som innefattas i vår reservation. Vår avsikt är att förverkliga en önskan att inom den givna kostnadsramen åstadkomma en del ur försvarssynpunkt synnerligen önskvärda förbättringar av Kungl. Maj:ts förslag. Att man därutinnan lyckats, vågar jag påstå, enär just de förbättringar, som vi anfört, av generalkommissionen på det allra livligaste förordats och betecknats delvis såsom oundgängligen nödvändiga. De beridna truppernas behövlighet för och insats i operationerna har under världskriget tydligen visat sig, och förhållandena i vårt land göra behovet av ett självständigt kavalleri särskilt starkt framträdande både med hänsyn till spaningsverksamheten och till önskvärldheten att äga tillgång till den rörliga eldkraft, som detta vapen besitter. Likaså är det ur krigsberedskapens synpunkt i hög grad önskvärt att i kustfästningarna redan i fred äga tillgång till en infanteribesättning, som äger full kunskap om fästningskrigets särskilda art och kan förhindra en överrumpling. Dessa förhållanden äro av den beskaffenhet, att bristande hänsynstagande till desamma skulle hota betingelserna för ett framgångsrikt försvar av vårt område och för operationernas ledning i fältkriget.

Att vi däremot icke anslutit oss till de av herr Lindman framförda, längre gående önskemålen betyder ingalunda, att vi icke inse betydelsen av dessa av honom förordade förbättringar. Vi hava själva varit med om att taga initiativ till dessa förslag, och när vi nu icke velat upptaga dem i vårt förslag, beror detta uteslutande på förhållanden, som jag nu i allra största korthet skall beröra.

Vårt parti står enigt att skapa ett sina uppgifter fullt vuxet försvar, likaväl som den av mig nyss nämnda ärade reservanten och hans likatänkande. Men då vi anslutit oss till regeringens samförståndssträvanden, har detta skett i syfte att försöka lyfta försvaret upp ur det nödläge, vari det för närvarande befinner sig och som snart skulle urarta till en fullkomlig förstörelse av den rest av försvarsorganisation, som vi ännu äga kvar såsom resultatet av många årtiondens arbete på försvarsväsendets ordnande. »Försvarsfrågan bör», om jag får tillåta mig citera en ärad representant för det socialdemokratiska partiet i medkammaren. »ej vara en boll mellan partierna utan en fråga över partierna och ett folkets gemensamma intresse.» Det är en förutvarande försvarsminister, som sagt dessa tänkvärda ord, och till denna uppfattning ansluter jag mig — såsom av det nyss sagda framgår — till alla delar.

Man har därför i det längsta velat hoppas på en uppslutning kring regeringsförslagets idé och även om underbjudandet omedelbart efter propositionens framläggande tog sin början, så kvarstod dock för oss nödvändigheten att icke giva spelet förlorat, förrän den sista utvägen befunnits stängd, och även om utskottets slutresultat icke visar annat än en till synes ohjälplig splittring, så har sista ordet dock icke sagts, förrän kamrarna och riksdagen givit sin mening till känna. Och så länge man ännu icke med visshet kan bedöma, vad man här inom riksdagen verkligen vill — och därom torde väl den kommande fortsatta diskussionen ge besked — så länge har det för oss stått såsom en ofrånkomlig plikt att i vår reservation intaga en hållning, som fortfarande bjuder möjlighet för dem, som med oss vilja en samförståndslösning, att nå en sådan, givetvis på regeringsförslagets grund.

Det var under sådana förhållanden icke möjligt att i reservationen upptaga alla de även enligt vår mening välbefogade krav på ytterligare förbättringar av regeringsförslaget, som i herr Lindmans reservation framförts. Jag måste dock med all kraft betona, att det alltjämt föreliggande försvarsbehovet enligt vår uppfattning är för vårt land så stort, att den betydande reduktion, som regeringsförslaget även med den av oss föreslagna påbyggnaden innebär, icke utan allvar-

liga vådor kan göras större. Man får icke glömma — något som herr försvarsministern nyss underströk — att såväl regeringsförslaget som vårt förslag innebär en nedskärning av den möjliga krigsorganisationen till endast hälften. Det förefaller mig, som om en dylik reduktion borde kunna tillfredsställa alla rimliga anspråk på en begränsning i kostnaderna för vårt försvar.

Jag vill i detta sammanhang icke underlåta att erinra om att det militärpolitiska läget ingalunda är ensamt bestämmande för sannolikheten för oss att kunna hålla oss utanför krigiska konflikter. Därvid är den militära styrkan, som jag förut framhållit, i hög grad betydelsefull. Tack vare en aktningvärd sådan kunde vi, trots ett mycket ogynnsamt läge, hålla oss utanför den för några år sedan avslutade stora kraftmätningen i världskriget, medan åtskilliga andra stater i betydligt gynnsammare belägenhet blevo indragna i striden. Att avrustningstanken ingalunda omfattas av ledande makter i världen, därom vittnar presidenten Coolidges avvisande svar på en framställning om en konferens för inskränkning av rustningarna till lands. Han anser förhållandena i världen ännu icke medgiva ens några överläggningar i denna riktning.

Nu hänvisar man ofta till den betydande garanti för freden, som tillkomsten av Nationernas förbund, enligt vad alla hoppas, skulle utgöra. Vi hava alla den förhoppningen, att det skall bliva en mäktig fredsfaktor i världen, men saken har som bekant en annan sida nämligen de eventuella förpliktelser rörande försvarsanstalter, som medlemskap av förbundet kan medföra. Jag skall ej uppehålla mig härvid, då denna fråga blivit på det mest sakkunniga sätt av hans excellens statsministern behandlad och, så långt sig göra låtit, också klarlagd. Blott så mycket må ur denna redogörelse anföras, att ovisshet råder om tolkningen av ifrågavarande bestämmelser, en ovisshet som är så mycket mera betänklig, som det gäller vår skyldighet att ställa vår här och vår flotta till förbundets förfogande för upprätthållande av vad som av vederbörande må anses komma under beteckningen förbundsmedlemmarnas territoriella integritet och förhandenvarande politiska oberoende. Att man på ledande stormaktshåll har ganska vittgående planer på aktivt deltagande i dylika fredsaktioner, därom lämnar ett ledande franskt pressorgan intressanta upplysningar just i dessa dagar. »Om», säges det, »Nationernas förbunds roll växer, om förbundet slutligen i en verkligt internationell rätts tjänst när en styrka, i stånd att göra denna rätt respekterad, så kommer den franska flottan att spela en betydande roll. Man kan mycket väl tänka sig, att i en ganska närliggande framtid en världsflotta upprättas, i vilken var och en av de stora och små staterna skulle delta i förhållande till sin styrka och sina intressen. Denna internationella flottstyrka skulle vid hot mot freden genast mobiliseras.» — Det är sannerligen ingen upplyftande tanke att vi skulle kunna nödgas delta i en dylik aktion efter att hava en längre tid grundligt världslosat vår flotta. Men vad som främst faller i ögonen synes mig vara, att här ingalunda någon tanke på avrustning framskymtar. Och även om, mina herrar, en dylik anordning å andra sidan skulle för oss medföra ökad trygghet, så böra vi icke glömma, att försiktigheten bjuder oss att icke släppa de trygghetsgarantier vi ännu äga, förrän en bättre ordning inträtt och vuxit sig stark. Ännu länge kommer det fortfarande att gälla, att varje stat i främsta rummet för sitt försvar får lita till egna krafter. Det skulle i detta sammanhang kunna vara nyttigt att höra några ord, som stodo att läsa i världsorganet Times för någon kort tid sedan. Jag skall tillåta mig att referera det huvudsakliga innehållet. En under omdaningsprocessen efter världskriget nyskapad stat, som redan nu nått värdighet av konungadöme och där ordning och framsteg allt mera göra sig gällande, strävar nu efter större oberoende eller med andra ord till full självständighet. Men detta ingår ännu icke i de beskyddande stormakternas planer. Kravet avvisas med hänvisning till att landet först måste hava tillfredsställande sörjt för sitt självförsvar mot eventuella angrepp, innan man kan full-

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

följa kravet på det fulla oberoendet, och så tilläggas dessa ord, som jag anser vara särskilt beaktansvärda: »Att vara i stånd att försvara sitt oberoende mot möjliga angrepp är, olyckligtvis, ännu en nödvändig förutsättning för att anses skickad att äga detta oberoende.» När nu ett gammalt kulturland som vårt, som med stolthet glädes över att vara ett av världens äldsta självständiga riken, går att efter världskrigets alla omvälvningar ordna sitt försvar efter det ekonomiska lägets krav, borde sannerligen en sådan maning kunna vinna beaktande även hos oss. Den visar huru man i de ledande staterna i världen bedömer det politiska läget och huru högt den egna försvarsförmågan allt fortfarande uppskattas. Utan sådan — tydligen ingen självständighet.

Ja, mina herrar, nu har redan provisoriet försvagat organisationen i en grad, som betänkligt nedsatt vår försvarsförmåga. De förslag, vars svagheter jag förut tillätit mig påvisa, beröva oss förmågan att försvara oss. Man kan möjligen genom dylika åtgärder inge det svenska folket den oriktiga föreställningen, att vi äga ett försvar, men man missleder därmed inga främmande makter. Vägen mot avrustning leder, då den ej allmänt beträffs, till *rättslöshet*. Och avrustningskravet i och för sig självt är endast beviset för en bristande eller obefintlig försvarsvilja. Men saknas viljan att leva oberoende, viljan att värna sitt och de sina, så kan man ej längre räkna på att få sina önskemål respekterade eller att få råda över sitt eget land.

Herr greve och talman! Vid den föreliggande punkten anhåller jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av mig m. fl.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Rosén: Herr talman! Efter de år 1917 förrättade valen till andra kammaren bildades en ny regering. Då de nya regeringsledamöterna tillträdde sina ämbeten, gjorde statsministern ett uttalande till statsrådsprotokollet. Där framhölls, att vårt lands försvarsanstalter enligt nu gällande organisation icke kunde anses lämpade efter folkets bärkraft eller den fredliga kulturens behov och att en begränsning och anpassning av försvarsväsendet i enlighet härmed borde ske. Dessa spörsmål kunde emellertid icke upptagas, förrän världskriget en gång slutade.

I slutet av år 1918 upptog regeringen ånyo frågan om revision av vårt försvarsväsende. Därvid uttalade statsministern, att den senaste tidens erfarenheter ytterligare bestyrkt nödvändigheten av en dylik revision. Kostnaderna hade sprungit upp på ett sätt, som ovillkorligen påkallade en revision, så mycket hellre som andra trängande statsändamål framträtt, vilka krävde utomordentligt stora anslagsbelopp. Organisationen av de värnpliktigas övningar hade i tillämpningen givit anledning till allvarliga anmärkningar. Slutligen hade händelserna under världskriget medfört sådana förändringar i Sveriges politiska läge, att själva planläggningen av våra försvarsanstalter i viktiga delar befunnits utgå från förutsättningar, som då — år 1918 — icke kunde anses giltiga.

I avvaktan på det definitiva igångsättandet av den allmänna försvarsrevisionen, för vilken bestämda utgångspunkter ännu saknades, ansågs det emellertid ovillkorligen påkallat att vidtaga vissa förberedande och provisoriska åtgärder. Såsom skäl härför åberopades bland annat statsfinansernas bekymmersamma läge. Sådana provisoriska åtgärder kommo också till stånd. Jag erinrar i det avseendet om den minskning i värnpliktstiden, som beslöts av 1920 års riksdag och som ännu är bestående. För flertalet värnpliktiga minskades därigenom övningstiden från 340 dagar — utom landstörmsövningen — till 165 dagar.

Med hänsyn till vad som sålunda förekommit måste jag säga, att det av regeringen framlagda förslaget till försvarsfrågas lösning var en *missräkning*.

Herr statsministern yttrade i sin programförklaring i den nya regeringens första konselj, att regeringens avsikt vore att inom de gränser, som bestämdes av landets ekonomiska och finansiella förmåga, söka få fram en försvarsorganisation, som i rent militärt avseende innebure det mest fullständiga utnyttjande av de till buds stående medlen och samtidigt gäve landet största möjlighet att i farans stund utveckla den försvarskraft, som rikets säkerhet kunde kräva.

Huru det förhåller sig med regeringsförslaget i militärt avseende, framgår av generalstabschefens svar till försvarsutskottet på en fråga, som rörde nägoting helt annat. Generalstabschefen begagnade här tillfället att förklara bland annat, att grundsatsen, att försvaret mot en fientlig invasion under alla förhållanden borde uppsättas vid gränsen, icke hade förverkligats i Kungl. Maj:ts proposition. Generalstabschefen yttrar bland annat: »Det gemensamma för samtliga nu föreliggande förslag till ny härordning är alltså, att anfallsoperationer mot en i landet inträngande fiende icke torde med framgång kunna upptagas på olika fronter, förrän förstärkningsarmén hunnit organiseras i skydd av den mobiliserade skyddsarmén, men samtidigt är denna skyddsarmé både till styrka och krigsduglighet så svag, att den erforderliga tidsfristen icke kan erhållas utan avsevärda uppoffringar.» Samma höga militära sakkunskap låter oss veta, att enligt Kungl. Maj:ts förslag är den styrka, som omedelbart vid krigsutbrott kan uppsättas, åtminstone i vissa lägen, huvudsakligen att betrakta såsom en *skyddsarmé* med uppgift att bereda tid för uppsättandet av ytterligare stridskrafter, d. v. s. för organiserandet av en förstärkningsarmé. Detta är, såvitt jag förstår, inte något högt militärt betyg åt Kungl. Maj:ts förslag till härorganisation. Då enligt generalstabschefens mening samma tanke om en skyddsarmé efter Kungl. Maj:ts mönster synes ligga till grund för flertalet av de i riksdagen väckta motionerna om ny härordning, vill det förefalla, som om man kunde ha sparat något på förebräelserna mot dem, som icke kunnat i alla avseenden följa Kungl. Maj:t. Vi synas ju ändå ur militär synpunkt allesammans vara lika stora syndare.

I sitt tal på Auditorium anförde herr statsministern bl. a., att en klok byggherre överlåter icke åt arkitekten att bestämma vare sig byggnadens omfattning eller kostnad. I detta yttrande ber jag att få på det livligaste instämma. Det är svenska folket, som är byggherre, och denna byggherre torde ha blivit så pass vis av de gångna årens erfarenheter, att de militära arkitekterna icke vidare kunna räkna på en alltför stor bestämmanderätt. Men jag kan inte förstå, att herr statsministern, som hyser en sådan uppfattning, kunnat lämna sin medverkan till framläggandet av ett härordningsförslag av den omfattning som regeringens. Arkitekten anser, att regeringsförslaget är dåligt och byggherren anser, att dess genomförande blir allt för dyrt.

Regeringen har visserligen föreslagit ett lägre dagantal för exempelvis det värnpliktiga linjemanskapet än det, som av försvarsrevisionen föreslagits. Men denna lättnad är blott skenbar. Undersöker man det sammanlagda dagantal, som propositionen utkräver av en årsklass värnpliktiga vid infanteriet, så finner man att detta dagantal närmar sig 5,100,000. Försvarsrevisionen nådde icke upp till 3,800,000. Herr Widell och hans medreservanter stannade vid drygt 4,400,000. Regeringens samförståndsforstag kräver alltså på denna punkt betydligt mer än högerreservanterna inom försvarsrevisionen.

Ser man på kostnaderna — och det vill ju en klok byggherre gärna göra — blir resultatet enahanda. Försvarsrevisionens slutsumma var omkring 120 mil-

Ang. för
svarensändets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

joner, herr Widell och hans medreservanter kommo upp till omkring 132, medan regeringsförslaget kräver 138 miljoner. Sålunda: fastän redan försvarsrevisionens kostnadssumma ansågs vara allt för stor, bjöd regeringen på ett samlingsförslag, som både i fråga om personliga och ekonomiska offer ligger långt till höger om den ståndpunkt, som intogs av högerreservanterna i försvarsrevisionen. En i sanning något egendomlig utgångspunkt för strävan till samförstånd!

Talet om samförstånd har icke kunnat skymma bort sakinnehållet i regeringens förslag. Varken generalstabschefen eller vänstermännen i försvarsutskottet ha låtit narra sig av detta tal. Det parti, som jag tillhör, har fått uppbära mycket klander för att dess medlemmar icke velat ge sin anslutning till regeringens samförståndsforöslag. Detta synes dock vara att begära något för mycket, då regeringen inte ens vunnit samförstånd med det parti, eller kanske jag får säga de partier, som utgöra dess parlamentariska underlag i riksdagen. När så är fallet, synes man ha skäl att rikta sina förebräelser åt andra än dem, som icke tillhöra trosfränderna.

Herr statsministern har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet vid föredragningen av härordningsförslaget anført bl. a., att det icke lönar sig att närmare undersöka, huruvida vårt lands allmänna militärpolitiska läge kan anses försämrats eller förbättrat i jämförelse med vad fallet var, när världskriget började. Påtagligt är väl dock, att detta läge förbättrats. Redan i slutet av år 1918 uttalade dåvarande statsministern, att så vore fallet. Om man redan då kunde anse läget så förbättrat, att en lättnad i den militära rustningen kunde betecknas såsom nödvändig, så gäller detta i minst lika hög grad i våra dagar. Herr statsministern har måhända också varit medveten härom, om man får döma av det faktum, att som utgångspunkt för propositionen *icke* valts internationella eller militärpolitiska hänsyn utan det i år framlagda budgetförslaget. Herr statsministern uttalade i det avseendet, att budgeten ansatts kunna belastas med den försvarsutgift, som regeringsförslaget avser. Jag kan icke dela denna uppfattning. I olika huvudtitlar ha beskäringar gjorts på en mängd punkter, uppenbarligen i syfte att få så mycket som möjligt över till försvaret. Nästan samtliga huvudtitlar ha fått sina slutsummor nedpressade. I fråga om försvarets ordnande beställde regeringen dock ett förslag, som skulle avpassas efter de kostnader som *för närvarande* utgå.

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang säga, att regeringen begär för mycket, då den fordrar, att folket skall finna sig i att bibehålla försvaret obeskuret, då man samtidigt förklarar sig sakna medel till sådant, som kan främja näringslivet och göra människornas existens en smula drägligare. Varje riksdagsman, som äger kännedom om förhållandena på landsbygden, vet väl i vilka avseenden man där främst kräver statens medverkan. Men alla sådana anslagsposter hava i mycket hög grad beskurets — ända ned till 75 % under vad vederbörande ansvariga styrelser begärt. I vissa fall ha anslagen helt strukits. En blick på tionde huvudtiteln visar, att ett litet anslag till en av näringslivets grenar av kommerskollegium »på grund av det statsfinansiella läget» nedprutats en tusenlapp. Departementschefen uttalar i propositionen att »av statsfinansiella skäl synes en nedsättning icke kunna undgås», och därför prutas ytterligare 500 kronor — av statsfinansiella skäl! På punkt efter punkt i huvudtitlarna åberopas de statsfinansiella skälen. Men det måste sägas, att när det gått ända därefter, att regeringen prutar 500 kronor på ett obetydligt anslag under åberopande av att den statsfinansiella situationen det kräver, då har nitet att spara, för att försvarsorganisationen skall undgå beskäring, gått mycket för långt. Det måste bli känt för folket ute i landet, på vilket sätt regeringen fått ihop en budget, som skall inrymma den försvarskostnad regeringen fordrar. Den ekonomiska utgångspunkt, som regeringen valt, duger icke. Den

kommer också, om folket skall beredas tillfälle att säga sin mening, att underkännas. Ökade skatter kunna icke ifrågakomma. Ökade besparingar i avsevärd grad på andra områden äro icke tänkbara. Det återstår endast att avsevärt reducera våra militära utgifter. En sådan reduktion kan emellertid icke ske utan en beskränning av den nuvarande försvarsorganisationen. Och därmed är jag inne på antalet arméfördelningar och regementen.

Regeringen vill behålla det vi ha i det närmaste obeskuret. Socialdemokraterna minska till hälften. Det förslag, som utformats i den av mig m. fl. avgivna reservationen, minskar antalet med ungefär en tredjedel. Regeringens förslag kan — det är min bestämda övertygelse — Sveriges folk icke godkänna. Det förslaget innebär, när de nya vapnen komma till, ett utvidgat militärväsende. Genom att »tunna ut» söker man visserligen för ögonblicket få ned kostnaderna, men därmed hamnar man i en fördyrad administration, och dess värde för försvaret torde vara minimalt.

Å andra sidan bör man gå fram med tillbörlig varsamhet, detta även med hänsyn dels till de samhällen, där truppförband äro förlagda, dels till de värnpliktiga. Bli de övergivna kasernerna ej för många, har staten utsikter att kunna utnyttja dem till olika ändamål och därmed undgå ersättningskyldighet till kommunerna. Hela övergången blir därmed underlättad. I dessa avseenden är det förslaget, jag förordar, bättre än utskottets. För övrigt bör huvudsyftet givetvis vara, att den efter beskränningen kvarstående delen av vår armé utgör ett, organisatoriskt sett, så starkt neutralitetsskydd som möjligt.

I detta sammanhang måste jag säga, att generalstabschefens uttalande om »uppgivelse» av vissa delar av landet är föga lämpligt. Uttalandet avser samtliga föreliggande förslag, även Kungl. Maj:ts. Ligger i uttalandet en taktisk finurlighet, så är det oklokt. Är det däremot allvarligt menat, så har generalstabschefen givit ett verksamt stöd åt dem, som mena, att vi under inga förhållanden kunna försvara oss. Det förslag, som jag förordar, är avsett såsom ett skydd för varje tumsbredd svensk jord.

Beträffande flottan anknuter sig de frisinnares förslag i huvudsak till vad försvarsrevisionen föreslagit. Det bibehåller i kust- och lokalstyrkan samtliga de fartyg, som med fördel kunna behållas mer eller mindre rustade och bemannade. Det bereder också, genom att bibehålla tjänstgöringsplikt för flottans värnpliktiga, tillgång på med den militära sjötjänsten förtroget manskap, därest flottan i dess helhet skulle behöva mobiliseras. Däremot bereder det, i förhållande till övriga förslag, nybyggnadsanslag i mera begränsad omfattning än dessa. Vi tro oss ha goda skäl därtill. Den svenska flottans styrka i förhållande till eventuella motståndare, i vad det gäller östersjömakter, är och blir under den femårsperiod, som flottsbeslutet avser, större än under långa tider tillförne. Att då på svensk sida taga initiativet till omfattande nybyggnader kan icke vara lämpligt. Det strider emot hela den revisionstanke, som det nu gäller att förverkliga. När dessutom ett betydande tillskott till neutralitetsvärdet till sjöss erhålles, om det av samtliga partier biträdda förslaget om flygvapnet bifalles, synes än mindre någon omfattande fartygsbyggnad nu vara påkallad.

Slutligen råder, som känt är, stor tveksamhet, huruvida den jagartyp, som föreslås, verkligen tillnärmelsevis äger ett stridsvärde och en motståndskraft, som motsvarar det höga priset. Torpedflygbåten lovar tydligen att bli ett mera både effektivt och mindre kostsamt vapen på detta område.

Årskostnaderna under tidsperioden uppgå för de frisinnares förslag till 110,7 miljoner eller 11 miljoner mer än utskottets förslag. Under första övergångsåret blir skillnaden i kostnader mellan dessa båda förslag 8 miljoner kronor.

De frisinnares förslag har den fördelen framför Kungl. Maj:ts, att det ger en del av de värnpliktiga en bättre vinterutbildning. I propositionen erkännes,

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

att regeringsförslaget i detta avseende ej är tillfredsställande. En sådan utbildning kan ju också vara behöflig, ty det är kanske inte så säkert, att en eventuell fiende väljer den tid, som passar med hänsyn till våra värnpliktigas utbildning för huvudsakligen sommarfälttjänst.

Utskottet har förlagt utbildningstiden för vårgruppen till den 10 mars. Jag måste vitsorda vad förut sagts från denna plats, att en sådan inryckningstid till första tjänstgöring är synnerligen olämplig.

Då de till linjetjänst uttagna skola ägna sig helt åt militärtjänsten och ej, såsom nu är fallet, offra en mycket dryg del av tiden åt handräckning, vilket förrycker utbildningsarbetet för samtliga, böra 140 dagar visa sig tillfyllest.

Man har klandrat oss för att vi uteslutit skytteanslaget. Jag ber att få erinra därom, att senast vid denna anslagsfrågas behandling i år herr C. G. Ekman uttalade, att anslaget borde beviljas, till dess man finge se, om den frivilliga skytterörelsen kunde inpassas i härorganisationen. Det har visat sig, att svårigheter skulle möta härför. Vissa skyttar skulle få en avkortning av 10 dagar. Denna avkortning skulle emellertid inverka menligt på utbildningsarbetet för de övriga. Då man sålunda kan förutse militära klagomål över den föreslagna anordningen, ha vi ansett, att skytteverksamheten icke hörde hemma inom härorganisationen. Därför ha vi avstyrkt det föreslagna tiodagarsavdraget för skyttar. Och därav följer som en naturlig konsekvens, att vi icke kunnat upptaga något skytteanslag i lantförsvarets stat. Det blir en fråga, som fristående får föreläggas riksdagen, om anslag skall beviljas för skytterörelsen eller ej.

Det har under den senaste tidens pressdiskussion riktats många hårda ord mot oss, som icke ha samma uppfattning som militärivernarna om försvarets ordnande. Man är van vid sådant och fäster sig icke mycket vid det. Jag skulle dock vilja säga, att såvitt jag vet är det inte något särskilt parti, som disponerar över fosterlandet och som ensamt förstår, hur dess försvar bör ordnas. Det är heller inte blott ett parti, som bär de personliga och de ekonomiska bördorna. Dessa påvilda i hög grad även dem, som icke kunna inse behovet av att bibehålla den nuvarande försvarsorganisationen. Den tiden är förbi, då det lyckades att med skrämnel och hårda tillmälen skapa fram den »försvarsvilja», som eftersträvades.

Genomgripande reformer ha genomförts på många områden, men försvaret bör man icke få röra vid. Det skall förbli vid det gamla. Jag tror ej, att det finnes några utsikter för att den ställningen kan hållas.

Visserligen har stockholmshögern på ett möte såsom minimum krävt ett för svar enligt herr Lindmans reservation. Andra — och de äro för visso långt flera — komma att gå en helt annan väg. Generalstabschefen har på ett verkamt sätt givit de senare ett stöd för den uppfattningen, att det är meningslöst att uppehålla en härorganisation. Generalstabschefen uttalar, att vissa delar av landet måste uppgivas vid ett eventuellt krigsutbrott och trupperna förflyttas till de tätare befolkade trakterna för att försvara dessa. Och med ett sådant program tror man, att folket ute i landet skulle kunna vinnas för genomförandet av en härordning enligt Kungl. Maj:ts förslag, fastän denna härordning fallit under generalstabschefens dom.

Frågan gäller väl nu närmast, huru mycket som skall kunna räddas.

Här föreligger ett förslag till lösning, som går ungefär mitt emellan ytterlighetsförslagen. Det är möjligt, att försvarsvärn i riksdagen är så stor, att detta anses otillräckligt. Men jag anser mig böra säga bestämt ifrån, att detta förslag ligger på yttersta gränsen av vad de frisinnade kunna gå med på. Icke den minsta jämkning kommer att ske åt deras sida, som kräva större försvarsbördor. Skulle riksdagen icke kunna lösa frågan, utan folkets medverkan på-

kallas, så är det min fasta tro, att ett sådant bud som det föreliggande icke vidare kommer att givas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag kommer att hemställa om bifall till utskottets förslag, inte därför att det alldeles innehåller, vad jag skulle önska, utan därför att det av förslagen, som föreligga, är det som bäst harmonierar med den uppfattning jag har — en uppfattning som jag kommer att söka delgiva så kort och koncist som möjligt, och ur vilken det också kommer att framgå för herr Vennersten, vad jag vill i den här saken. Men innan jag går att lägga fram min grundsyn, vill jag säga, att jag tyvärr inte på något sätt kommer att tangeras herr krigsministern i någon av de punkter han framhöll, mer än i en enda. Det är nämligen så, att hans tal rörde sig om konsekvenserna av en situation, där jag egentligen måste begära, att man först gör denna situation sannolik. Den enda punkt således där jag har något att säga, som kan sättas i samband även med herr krigsministerns anförande, är den i fråga om sakkunskapen. Det är rätt lustigt i den situation som är, att denna bekanta sakkunskap står så gott som övergiven av alla. Regeringen tog första steget att fly bort från den, och alla andra ha följt exemplet i mer eller mindre raskt tempo. Att man så litet har kunnat komma till tals under sakkunskapens ledning, beror därpå att man aldrig fått reda på sakkunskapens utgångsläge. Ty om man skall diskutera konsekvenserna av en utgångspunkt, är det nog så rimligt begärt, att man först får veta, hur denna utgångspunkt ter sig. Det kan ju hända, att det ligger något fel i den. Nu tröstar jag mig för min del med den omständigheten, att de sakkunniga ju på detta område, lika väl som på alla andra områden, äro människor, som falla under allas vår mänskliga begränsning, och då jag dessutom nästan så gott som säkert vet, att de också äro goda högermän med samma uppfattningar, samma fördomar och intentioner som högermän i allmänhet, så förmodar jag, att en diskussion även om utgångsläget skulle ha varit mycket litet givande.

Det är närmast två frågor som dominera det ärende, som nu föreligger. Den första frågan är den: Ha vi råd till ett försvar av den omfattning som regeringen här föreslagit? Detta sammanhänger ju nära med den uppfattning, som en kulturmänskliga har om det liv, hon anser vara värt att leva. Denna fråga har egentligen varit mycket litet uppe i diskussionen under den tid, som nu närmast gått, och det har kanhända heller inte varit behöfvligt. Ty en sak är klar: det finnes i vårt land en stark och vida utbredd folkmening, att 1914 års härordning var en militär överbelastning, som inte alls var lagd efter våra förhållanden och som vi varken kunna eller vilja bära längre. Och av de många förslag, som ligga före nu i avgörande stund, går flertalet i en riktning nedanom det man tänkt sig kunna begära — en sak som väl inte innebär någonting annat, än att det måste finnas en bestämd mening därom att, när det gäller att avväga vad som skall gå till kulturbudgeten och vad som skall gå till försvarsbudgeten, då vill man ha mera åt den förra, än man på regeringsbanken har tänkt sig.

Den andra frågan är den, huruvida det är nödvändigt att offra så mycket som begäres. Denna fråga sammanhänger på det allra närmaste med den syn man har på världen runt omkring oss, och man kan måhända för korthetens skull säga, att hela detta komplex koncentrerar sig i ett par satsar: Äro fredsgarantierna stora, då behöva vi mindre till försvaret; äro fredsgarantierna små, då behöva vi mera.

Från regeringens synpunkt äro som bekant fredsgarantierna inte särdeles stora. Vi känna allesamman den mörkmålning, som statsministern gjort vid flera

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

tillfällen av världsbilden. Och alldeles som om den inte skulle ha varit mörk nog, ha sedermera andra skyndat till och satt in nya svarta fläckar här och där — man kan nästan säga den ena svartare än den andra. Det är oro och bekymmer överallt. Det är stora intresse-motsättningar, som innebära givna konflikter, och det är faror och risker, vart man än vänder sig här i världen. Resultatet blir av denna synpunkt, att det minsann inte duger bara med fredsvilja, utan man måste, om man vill bevara sin självständighet, hålla krutet torrt och helst så mycket krut som möjligt.

Jag vill omedelbart säga, att jag inte alls kan dela den uppfattningen. Ty även om det finns oro och bekymmer, så är det i grunden inte den saken det gäller, utan frågan är, huruvida det för oss är mer bekymmersamt nu än det var förr. Och även om det finns stora intresse-motsättningar, som innebära konflikter av allehanda slag, så är fortfarande frågan den, huruvida dessa intresse-motsättningar tangera oss närmare och farligare nu än förr. Ja, om också världen vore full av faror och risker; vad som vi ha att fråga oss och pröva, det är, huruvida faran för krig kommit oss närmare nu än förr. Ty det är ju ändå rätt underligt, någonting som man kanhända inte bör glömma bort, att vi ha suttit här på vår halvö i fred och ro i 110 år. Det har därför på mig i utskottet gjort ett rätt nedslående intryck, att man på högerkanten, där man talat så mycket om den farofyllda tiden, där man talat om Europa som en häxkittel, aldrig någonsin haft behov av att göra klart för sig, varifrån faran och risken för oss skulle komma. Det är väl ändå så, att ett anfall inte kommer alldeles som från skyn. Det måste ju vara någon som anfaller, och denne någon måste väl ha någon anledning, varför han anfaller.

När jag personligen söker finna nyckeln till det förhållandet, att vi här som jag sade suttit i fred och ro i mer än 100 år, så tror jag, att det inte är bara därför, att vi bo liksom i en avkrok av världen. Utan saken ligger nog ytterligare något därutöver, och jag skulle tro, att den ligger så, att vi svenskar ha så litet att tvista om med andra nationer. Vi ha så litet att bli osams om. Vi ha, om jag får använda det uttrycket, så få friktionsytor. Den tid som har gått, d. v. s. våra många fredsåar, har inte varit fredsåar för den världsdelen vi tillhöra. Det har varit oroligheter, konflikter, krig och örlig runt omkring. Men trots detta, har ingenting farligt berört oss. Det har ju varit på det viset, att ingen inom vår världsdelen haft någon rätt att misstänka, att vi skulle vilja kasta oss över någon av våra grannar eller vilja taga någonting ifrån dessa våra grannar. Ingen har väl heller misstänkt, att vi skulle vilja slå oss tillsammans med andra för att gå ut på rov och erövringståg. Den tiden är förbi; vi ha haft den en gång, men den är förbi och kommer säkerligen aldrig tillbaka. Men inte nog med detta; det har också varit på det viset, att vi inte stått i vägen för någon. De orsaker till konflikter, som förelegat för andra folk, ha därför inte förelegat för oss. Vi ha inte haft några kolonier, som lockat andra nationer, vi ha inte inom våra landamären haft folk av annan nationalitet, som långtat efter förening med sina stamfränder. Vi gjorde upp med Norge på ett klokt och bra sätt, och vi ha ingen anledning att råka i missämja med de stater, som nu ligga vid våra gränser. Vilket naturligtvis inte hindrar, att det ibland oss svenskar också finns människor, som bra gärna skulle vilja slå sig på rov ett tag, när ögonblicket visar sig lämpligt — något som vi ju märkte för ett par år sedan.

Nu vet jag mycket väl, att det är ett ord som föresvävar många, och det ordet är Ryssland. Men Ryssland har i alla fall glidit bort — längre bort. Det finns mellan Ryssland och oss ett Finland, och det finns de baltiska randstaterna; och även om så skulle vara, att de baltiska staterna en gång skulle försvinna, inträffar ju ingenting annat än det, att vi få tillbaka samma förhållande, som vi hade före världskriget och som ju inte var någonting annat än ett monument över den fred vi haft i över 100 år. Och jag personligen tror inte på något ryskt

expansionsbegär, som skulle sträcka sig ut över de skandinaviska rikena. Jag tror det inte, förrän jag ser det dokumenterat i historiska handlingar.

Det är i detta samband, som man inte kan komma förbi Nationernas förbund. Det har sagts om detta Nationernas förbund, att det inte alls är någon säker garanti för freden och att det kanhända helt enkelt inte blir någonting annat än en vacker gest. Det är naturligtvis så, att efter Nationernas förbund liksom föregående i världen kan hindra en stormakt att överfalla en granne, om denna stormakt fast beslutat sig för att göra det. Och det är jämväl så, att detta Nationernas förbund ännu på länge inte kan skapa sig de maktmedel, som göra, att dess skiljedomar bli ovillkorligen respekterade. Jag vet ju inte vad de, som från början ställde sig skeptiska eller rent av fiendliga mot den tanken, att vi skulle gå in i ett Nationernas förbund, egentligen väntat sig av detta. Vad oss andra beträffar, var det ingen som trodde, att världen skulle förändra sig i ett enda slag. Men det finns dock ett sätt, på vilket detta Nationernas förbund kan göras till ett enastående bålverk för freden, och det är, om det inom de olika nationerna kan växa fram krafter, som äro starka nog att giva Nationernas förbund den respekt som det behöver. Och det är på den punkten, som det förefaller mig, att vi ha den verkliga ljusningen i tiden. Ty det är nämligen så, att runt om oss i de olika länderna har det skett bestämda maktförskjutningar. Jag behöver ju inte annat än referera till det som skett i vårt eget land. Vad som är gemensamt för dessa maktförskjutningar är, att de stora arbetarmassorna nått fram till ett allt större inflytande — i riksförsamlingarna och till och med i regeringarna. Nu begär jag inte, att medlemmarna av högern skola förstå, att den omständigheten att högern runt om i världen börjat mista makten eller mist den, innebär en fredsgaranti, men det är i alla fall så. Ty de hittills maktägande ha inte förhindrat krig. De gjorde det inte 1914. Och jag tror heller inte, om dessa maktägande sutto kvar, att de skulle förhindra krig i framtiden. De räkna nämligen inom sig såväl de stora företagen som de stora exploatorerna, för vilka härsmakten alltid varit ultiast ratio inte blott inom det egna landet utan också gentemot andra länder. Och att kriget är en nödvändighet, det ingår så att säga i deras levnadsfilosofi. Men de organiserade arbetarmassorna äro bärare av freden, och vad en arbetarregering, när den en gång kommer att stå på säkra fötter, kan betyda, det tror jag vi fått en liten aning om redan nu. Men det finns ett krig, som den mest fredsälskande arbetarregering aldrig någonsin kan hindra, och det är, när ett land anfalles, ty ingen fredskärlek i världen kan hindra människor att gripa till vapen mot en anfallande. Vad som följaktligen måste bli nästa förskjutning, det är att det ordnas så, att inte en nation helt enkelt går och anfaller i tro att den själf är anfallen. Det måste således bli förändringar i de utrikespolitiska förhållandena. Det kan inte få bli på det viset, att diplomatien förblir några enstaka herrars privata affär, utan den måste bli hela folkets egen sak. Och jag tror, att vi äro i färd med redan nu att på detta sätt erövra Nationernas förbund och göra det till den fredsgaranti vi aldrig upphört att drömma om att det verkligen skall bli.

Ja, detta är min grundsyn på världssituationen, och den innebär, att vi visserligen ha det gamla kvar, den nationella fåfängan så väl som den nationella självhävdelsen, som ju alltid innebär en viss risk och fara, men att vi också ha nya fredsfaktorer, som flytta solidariteten utöver den egna nationens gränser. Och om jag skulle vilja draga en slutsats av detta, skulle det bli den, att för den händelse vi själva inte svika vårt föregående, för den händelse vi själva bevara vår fredskärlek, har inte den kommande tiden för oss några mera riskfyllda moment än de 110 år, under vilka vi suttit i fred och ro.

Men det är inte bara på grundvalen av detta, som jag ställt mig i försvarsfrågan, så som jag gjort. Det är även för en annan saks skull. När jag satt på skolbänken, fick jag lära mig ett latinskt ordspråk, som lyder: Si vis pacem para

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande.
(Forts.)

bellum — om du vill fred, så rusta dig för krig. Det inpräntades på den tiden som det högsta visdomsordet, och jag misstänker, att det för många inte förlorat sin betydelse ännu. Jag är av den bestämda uppfattningen, att om vi inte kunna komma bort från den visdomen, är världen förlorad. Jag undrar, om någon i denna kammare vågar tänka sig ett nytt krig. Med teknikens framsteg och den uppfinningsförmåga, som kännetecknar människorna i såväl gott som ont, kan man väl vänta sig någonting oerhört i ohygglighet, för den händelse ett krig på nytt skulle gå fram över vår världsdel. Och den saken ligger nog alldeles klar, att västerlandets kultur skulle sopas bort och mänsklighetens allmänna läge flyttas tillbaka århundraden. Därför böra väl alla goda krafter inrikta sig på att förhindra att något nytt krig ännu en gång bryter ut. Men detta sker inte på det sättet, att man rustar sig till tänderna, ett rustande som inte innebär någonting annat än misstänksamhet och misstro mot andra, ty mot någon måste det ju rustas. Ja, är det inte en rätt underlig trolleir, som de västerländska nationerna röra sig inom? Här rustar sig en nation. Varför? Jo, för att försvara sig. Och där rustar sig en annan nation. Varför? Jo, för att försvara sig. Här rusta sig således alla nationer för att försvara sig mot andra nationer, som heller ingenting annat vilja än försvara sig. Jag förstår inte, att inte alla kunna vara med om att något måste göras mot sådant. Och om denna trolleir en gång skall brytas, och den *måste* brytas, då är det väl rimligt att den först brytes av den, som kan göra det med den minsta risken.

Ja, jag ser det så, herr talman, och då det förslag, som utskottet lagt fram, för mig står närmare den framtid, då enligt texten svärden skola smidas om till plogbillar, så ber jag att få hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta handläggningen av nu föredragna delar av ifrågakvarande utlåtande skulle uppskjutas till afton-sammanträdet.

Anmälades och bordlades jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av väckta motioner om anslag till upprätthållande av den vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt bedrivna praktiskt-vetenskapliga verksamheten; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens centrala frökontrollanstalt m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4,54 e. m.

In fidem.
G. H. Berggren.

Fredagen den 23 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 46, i anledning av väckt motion om upphävande av tullsatserna för kaffe; och

nr 47, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å vissa torkade frukter; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner om ändring i vissa delar av lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 117 av åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående kommunala mellanskolor ävensom en i anledning härav väckt motion;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvode till ytterligare en amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets kemiska institution m. m.;

nr 183, i anledning av väckt motion om anvisande ytterligare av visst belopp för uppförande av nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter;

nr 185, i anledning av väckt motion angående omorganisationen av Skytteanska lappfolkskolan i Tärna;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tullverket jämte i ämnet väckta motioner;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöning åt pastorn vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av byggnad, omfattande vaktmästarbostad och amanuensrum, vid patologisk-anatomiska institutionen vid universitetet i Lund m. m.;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckande av brist å tekniska högskolans anslag till bränsle, lyshållning m. m. för tiden 1 januari 1923—30 juni 1924;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för läroverksadjunkten J. A. Kjellander att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsättande av viss ämneslärarbefattning vid institutet för blinda å Tomtebodas;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda kurser vid lärlingsskola med syfte att förbereda till inträde i teknisk fackskola;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kostnader för inköp av segelfartyget G. D. Kennedy m. m.;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till förbättringar å vissa skjutbanor;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av medel för inköp av ett intill Södermanlands regementes övningsfält gränsande område invid Strängnäs;

nr 197, i anledning av väckt motion om befrielse för länsassessorn A. Adler m. fl. från viss dem ålagd återbetalningsskyldighet;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av postmedel till centralkassan för postpersonalens fackliga och ekonomiska sammanlutningar m. m.; samt

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av visst av postsparbanksmedel felaktigt utbetalat belopp.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 202, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Herr *Björnsson* väckte en motion, nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i postavgiften vid postabonnemang å tidning.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Fortsattes överläggningen angående särskilda utskottets utlåtande nr 2, avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande, punkten 1, utom såvitt angick det under rubriken Sjöförsvaret. I. Flottan. A. Sjökrigsmaterielen upptagna momentet a).

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Att varma och övertygade svenska försvarsvänner med grämselse och missmod kunna betrakta det läge, vari Sveriges försvarsfråga nu befinner sig, det är någonting som man lätt kan förstå, men jag tror, att den pessimism, som ligger däri, likväl är alldeles obefogad. Och icke heller kan jag dela deras mening, som anse, att läget i denna stund är mindre klart och mindre hoppfullt, än det var en gång i början på februari, när Kungl. Maj:ts proposition remitterades till det särskilda utskottet. Åtminstone tyckes det mig, som skulle eller borde envar, som icke är alldeles blind för vad som sker i det som sker, kunna märka, att det ur kaos växer fram, sakta

men säkert, en ung och ny försvarsvilja hos Sveriges folk. Jag tror, att det är en försvarsvilja, som kommer att söka sig andra former för Sveriges försvar än de som hittills ha varit hävdvunna och de som kanske hittills byggt på innötta dogmer. Men därför, att denna nya och unga försvarsvilja söker sig andra former än de gamla, behöva icke dessa former vara sämre än de gamla. Det är på försvarets som på alla andra områden så, att det unga och nya, som spirar fram och ännu befinner sig på begynnandets stadium, icke kan, vid jämförelse med det som är moget och fullfärdigt, synas lika starkt och dugligt som det gamla. Men det som är moget och fullfärdigt nalkas mer och mer den dag, då det blir övermoget och fallfärdigt, och då är det nya och unga, som kommit till, vuxet starkare och bättre, och jag tror icke, att jämförelsen då skall utfalla till det nyas nackdel.

Ett folk kan icke påtvingas en härorganisation lika litet som någonting annat mot sin vilja, och förrän man får ett försvar, som bäres upp av folket självt och dess eget förtroende, förr hjälper ingenting, hur tekniskt fulländat man än gör ett försvar i gamla former.

Det är klart, att det nya, som här söker sig fram, kommer icke smärtfritt, och det kommer icke, utan att stor tvekan råder. Det kan tyckas, som om det vore ett köpsläende hit och dit. Slagordens makt är stor och stark, och slagordet kan mången gång vara berättigat, när det har en rättfärdig grund. Men om slagordet, som brukas, saknar denna grund, är slagordet blott till skada. Och när Sveriges varma försvarsvänner i dessa dagar så många gånger föra på tungan talet om schackrande med Sveriges försvar, då ville jag säga, att det är ett sådant slagord, som saknar rättfärdighetens grund. Det är i själva verket för den, som vill se på tingen närmare, icke ett schackrande, och jag tror icke, att man med fog kan säga, att det utskottsbetänkande, som nu ligger på kamrarnas bord till avgörande, ger något intyg om ett schackrande. Där är intet som köpts och intet som sålts. Tvärtom, de skilda grupperna och partierna gå var och en sin klara och rena linje.

Men finns det då anledning att i det utskottsbetänkande, som jag nyss talade om, läsa ut en försvarsvilja, en försvarsvilja på tillväxt? Jag tror, att om man icke låter blicken förvillas av de många skiftande linjerna, de många skiljaktiga siffrorna och den ofta förvirrande uppställningen utan söker sig in till kärnan, skall man ändå finna, att detta så förkättrade utskottsbetänkande, denna »brokiga trasmatte», som det kallats, dock bär vittne om en trefaldig endrätt inom utskottet. Det första som utskottet är ense om, trots all skiljaktighet i övrigt, är, *att Sverige behöver ett försvar*. Jag tror icke, att det är riktigt, och jag tror icke, att det är klokt, om man säger, att det eller det partiet genom sina förslag här visat sig icke vilja Sveriges försvar. Tvärtom tyckes det mig, som om samtliga partier, trots de högljudda rösterna emot — och det finns inom alla partier röster, som tala i pacifismens tecken för avrustning — trots detta finnes det i detta utskottsbetänkande inom alla partier en vilja till försvar, en vilja att, när behovet verkligen föreligger, också skydda vårt land. Och jag tror, att denna vilja har kommit till uttryck även förut i debatten i dag. Det har icke ens diskuterats, om vi skulle behöva ett försvar. Den saken har, såvitt jag kunnat döma, syntts för utskottet självklar, och vad meningarna ha gått isär om är graden av detta behov, omfånget av det försvar och den organisation, som man skall ha. Om här spirar en försvarsvilja, om här växer upp en ny sådan, undrar jag, om man skall begära, att den i samma stund som den fötts också skall vara fullfärdig; jag undrar, om det icke är riktigt att säga, att den kan och får stå på tillväxt. Den måste kunna en gång bli starkare, om den får växa. Lika litet som man kan påskynda tillfrisknandet för en

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

konvalescent genom att jäkta på honom att bli frisk, lika litet kunna vi driva det svenska folkets försvarsvilja till full blomning, innan tiden är inne. Och om man häremot invänder, att vi icke hava tid, att det är fara i dröjsmål, så svarar jag därpå, att det är visst och sant, men det kan icke hjälpas, när icke försvarsviljan redan har vuxit till den höjd och den styrka, att den kan förmå vårt svenska folk att omedelbart och genast gå in för en fullfärdig organisation.

Det andra, om vilket också endräkt råder i utskottet, är, att *vår flotta måste förnyas*. Kammaren känner redan av föredragningsordningen, att ur den del, som vi nu behandla, är utbruten en punkt, och det är den punkt, som handlar om anslaget till flottans förnyelse. Även där gå ju meningarna isär om beloppet och om sättet för förnyelsen, men det finns fullständig enighet om att hur än försvarsfrågan löses eller icke löses vid detta års riksdag, skall detta anslag likväl utgå. Jag undrar, om man icke däri kan se, att det också finns en enighet om, att försvaret behövs, och framför allt, att det bör läggas så, att det maktmedel, som kallas vår svenska flotta, också blir i stånd att inge en sådan respekt, att en fiende, som kunde tänkas eller ville bryta vår fred, därifrån avskräcktes.

Det tredje, varom en endräktig vilja råder, är *vårt nya flygvapen*. Inom utskottet har ju därvidlag verkligen vunnits enighet icke blott i själva saken utan även i fråga om formen, sättet och beloppet, och jag tror, att det hade varit lyckligt, om denna fråga liksom den om flottans nybyggnad hade kunnat brytas ut ur det hela och tagas för sig själv. I den reservation, som herr Johansson i Kälkebo och jag ha avgivit till utskottets betänkande, ha vi betonat, att denna fråga borde lösas oberoende av frågan i övrigt på samma sätt som frågan om flottbyggnadsanslaget. Men till detta yrkande ha vi icke kunnat vinna anslutning inom utskottet i övrigt. Detta hindrar icke, att jag även här vill uttala den förhoppningen, att, hur det än går, ett flottbyggnadsanslag och ett flygvapen borde 1924 års riksdag kunna ge oss.

I allt det andra, i allt som rör organisationen, hären och flottans, ligga skilda linjer framför oss. Men *vad betyda dessa skilda linjer?* Äro de definitiva. äro de linjer, fastslagna för tid och evighet? Jag tror det icke. Jag tror, att de äro trevare, trevande försök från de olika partiernas sida att komma först till egen och sedan till andras klarhet om vart man kommer, om man från den nya utgångspunkt, som här är för handen, söker sig fram till en viss organisation efter de synpunkter, som varje parti representerar. Jag tror, att det i själva verket här förhåller sig så, att dessa trevare, dessa olika partilinjer ha varit nödvändiga för att vi litet var, och vårt svenska folk i allmänhet, skulle kunna få syn och sikte på vart det leder, när man från en viss given utgångspunkt söker organisera ett försvar på nya grunder. Den nya grund, på vilken dessa linjer kanske med ett undantag — och jag är icke säker på att det undantaget finnes — bygga, är den utgångspunkten, att vår härorganisation icke längre såsom hittills skall byggas på en ren värnplikt med tvångsuttagning av underbefäl utan att den skall byggas på en kort och lika övningstid för alla utan tvångsuttagning av underbefäl. Det är den nya tanken. Den har ännu icke kunnat tränga helt igenom; det finns ännu mycket gammal surdeg. Men det förefaller mig, som om vore alla partier på god väg att inse konsekvenserna av den nya ståndpunkten. Innan det har skett, kan man icke begära, att här skall föreligga en fullständig enighet.

Om vi se på utskottslinjerna från denna utgångspunkt — en härorganisation med lika och kort övningstid utan tvångsuttagning — finns det icke mer än en enda linje, som konsekvent genomförs densamma. Den linjen markerades redan i den bondeförbundets motion, som framlades vid riksdagens början, och den återfinnes i den reservation, som inom utskottet framburits av herr Johansson i Kälkebo och mig. Denna linje betyder 90 + 25 + 25 dagar, lika för alla.

Ett undantag ha vi gjort för övergångstiden; tanken genomföres successivt, men tanken är klart fattad, i princip erkänd och i princip genomförd.

Om jag ser på de andra linjerna, har vårt förslag om de 140 dagarna accepterats både i den socialdemokratiska motionen och utskottsförslaget och likaså i de frisinnade och liberala reservationer, som återfinnas i utskottsbetänkandet. De 140 dagarna representera den korta övningstiden, men den har i dessa förslag icke blivit lika för alla; det är endast i vår reservation, som övningstiden är lika för alla. I de andra linjerna kvarstår en olikhet dels i fråga om specialvapnen och dels i fråga om det tvångsuttagna underbefälet. Gör jag en liten överslagsberäkning över hur många procent av hela det s. k. linjemanskapet, som enligt de olika linjerna uttagas till längre tjänst än den korta tid, som har varit utgångspunkten, finner jag, att det i fråga om högerreservationen blir omkring 42 procent, och då räknar jag ändå icke med de 225 dagar, som höstgruppen representerar bortsett från underbefäl och fackmän, utan räknar med dessa såsom tillhörande gruppen 195 dagar. För de andra linjerna växlar procenttalet mellan 30 och 32. Det är alltså nära en tredjedel av hela den värnpliktiga styrkan, som genom längre tid för specialutbildning och längre tid såsom tvångsuttaget underbefäl kommer att avskiljas från den övriga delen, från dem, som få den korta övningstiden. Och om jag bortser från de värnpliktiga vid specialvapnen och endast ser till dem, som skola tvångsuttagas, finna vi, att det enligt högerreservationen liksom enligt regeringsförslaget är 25 procent — effektivt räknat 21 procent — enligt de frisinnades förslag 20 procent och enligt socialdemokraternas förslag 15 procent, som uttagas tvångsvis till längre utbildning. Denna tvångsuttagning av underbefäl är, som jag sökt påvisa i annat sammanhang, en ganska naturlig sak, när det gäller en s. k. lång övningstid, i värnplikssystem med mer än ett års övningstid. Men den är ett onaturligt ting i en värnplikt med kort övningstid, och till denna värnplikskategori hör lika mycket regeringens förslag som högerns och samtliga övriga reservationer. Om det nu är så, att de, som tvångsuttagas till underbefäl, skola kunna utbildas till underbefäl, är det med högerreservationen helt naturligt att ge dem en mycket längre tid än de övriga, men då åstadkommer skillnaden mellan den långa tiden för de tvångsuttagna och den korta tiden för de andra ett sådant intryck — den har, om jag så får säga, en så odiös verkan, att tvångsuttagningen undergräves och i längden blir omöjlig. Och går man den andra vägen, som det socialdemokratiska förslaget har gått, och söker låta de tvångsuttagna få endast 60 dagars längre övningstid än de övriga, frågar jag, om man på den tiden kan hinna få ett utbildat underbefäl, som duger både till trupputbildare och till truppledare. Jag tillåter mig betvivla, att det är möjligt, och jag vill tillåta mig understryka, att det *i den socialdemokratiska motionen* icke fanns någon skillnad mellan underbefäl och övriga, utan man trodde då, att det skulle kunna gå på samma tid för båda kategorierna, men man fann *i utskottsbetänkandet*, att detta hade varit omöjligt och att man måst öka tiden för det tvångsuttagna underbefälet — icke för fackmännen — till dessa 60 dagar mera. Det är så att säga en liten eftergift åt kravet; man kan icke ha den lika tiden med tvångsuttagning. Men då visar högerns stora, alltför långa tidsskillnad och socialdemokraternas korta, alltför korta tidsskillnad, att hela systemet är dömt — hela systemet är omöjligt. Med den korta utbildningstiden går det icke att erhålla ett tvångsuttaget underbefäl, som duger för sin uppgift, med den långa icke att behålla det kvar.

Om jag därefter övergår till den motion och den reservation, på vilken jag har tecknat mitt namn, har här i dag sagts, att vår reservation, bondeförbundsreservationen, är en försämring av bondeförbundets motion. Det har sagts från statsrådsbänken eller, om jag skall vara exakt, från denna talarstol av försvarsdepartementets chef, att alla partier utom högern tyckas ha — som orden

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande.
(Forts.)

föllo, om jag icke misstager mig — i främsta rummet letts av en strävan att nedbringa kostnaderna. Herr talman! Jag ber att få erinra om hur försvarsdepartementets chef i remissdebatten särskilt gav oss bondeförbundsmotionärer en admonition, därför att kostnaderna enligt vårt förslag voro för höga. Jag trodde därför knappast, att vi i dag skulle få höra, att vi främst hade inriktat oss på att nedbringa kostnaderna. Men jag vill begagna tillfället att påpeka ett förhållande i avseende å dessa kostnadsberäkningar, som jag icke kan helt och hållet förbigå. Redan när vår motion framlades för kammaren, ja, innan den hade lagts fram, uttalade försvarsdepartementets chef, att han hade låtit verkställa approximativa kostnadsberäkningar beträffande detta ännu icke fullt kända förslag, och han hade då kommit till det resultatet, att det skulle bli minst en 20 miljoner kronor dyrare än regeringens förslag, och han menade, att om han hade haft dessa 20 miljoner, skulle han kunnat skapa ett mycket bättre försvar. Så framkom den siffra på 167 miljoner, som vårt förslag uppgavs skola kosta. Den gick ut över allt landet och det ropades från alla håll: Se, bondeförbundets förslag är det dyraste! Och hur var det med dessa 167 miljoner? Jo, de berodde, såvitt jag kan förstå, på ett missförstånd. Vi hade i vår motion sagt, att vi ville *bevara möjligheten* att få 12 fördelningar, och därmed hade vi menat helt enkelt, att vi genom vårt förslag icke ville försämra den möjlighet, som nu fanns, att låta vår fredsorganisation i krig svälla ut till 12 fördelningar, men vi hade icke menat, och vi hade aldrig trott, att det kunde så förstås, som skulle vårt förslag betyda utrustning för 12 fördelningar utöver vad som nu fanns. Men om man lägger till grund för beräkningarna, att de 12 fördelningarna skulle utrustas och förses med nödigt materiel och andra därav föranledda kostnader täckas, var det icke så underligt, om man kom upp i detta stora belopp, men det *var icke ett belopp, som återgav motionens tankar*. När kontrollräkningen sedan verkställdes i utskottet, reducerades beloppet genast med 17 miljoner och blev 150 miljoner. Nu ha vi inom utskottet — med den tid, som där stått oss till buds och som vi icke förut hade kunnat bruka, därför att vi ju icke hade haft lång tid på oss att uppgöra vårt förslag — sökt så omforma och utgestalta vårt förslag, att kostnaderna — bland annat för att tillmötesgå herr statsrådets önskingar — skulle kunna nedbringas, och detta försök har resulterat i att kostnaderna för vårt förslag nu stannat på 128 miljoner kronor, om jag bortser från de 3 miljoner kronor, som indelningsverket kostar med hänsyn till egnahemsbidraget och som skulle gå på jordbrukets huvudtitel. Lägger man till dem, är det 131 miljoner kronor mot regeringens 138 miljoner kronor. Och jag tror icke, att man gärna kan begära ett bättre och starkare bevis för att vi i vår stad ha sökt tillmötesgå kravet och önskingarna om att också göra det förslag, som vi framburit och som jag vet på så många håll mötts av sympatier och förståelse, genomförbart med hänsyn till kostnaderna. Väl känner jag, att många anse, att detta belopp ändock är för högt, men det är nu en gång så, att om man icke vill uppge vår nuvarande försvarsorganisation på den nya grund, som vi här vilja lägga, kan det icke hjälpas, att det, som något duger, också någonting kostar.

Men säger man, bondeförbundets förslag i reservationen är sämre än det var i motionen. Det, som där var det bärande, det, som var dess styrka organisatoriskt, är borta, och det är svaghet, som kommit i stället, och, säger man, för övrigt är det ju omöjligt att genomföra. Låt mig ett ögonblick dröja vid detta — »omöjligt att genomföra». Omöjligt — det är för det första allting, som man icke vill! Men det är icke mycket annat, som i längden blir omöjligt. Och för det andra — omöjligt — vari skulle omöjligheten ligga? Jo, säger man, omöjligheten ligger i rekryteringssvårigheterna. Vi hade i vårt ursprungliga förslag, för att taga ett exempel, 80 volontärer per infanteriregemente. Därpå byggde vi upp det stora indelningsverk med 34,000 man, som vi

hade. Nu ha vi gått ned till de 40 volontärer, som högern och Kungl. Maj:t ansett vårt försvar vara betjänt med per infanteriregemente. Det sadet en gång i utskottet, att vi kröpo bakom regeringens syndfullhet, och det kan ju i viss mån vara sant. Vi ha ansett oss kunna stanna vid den siffra, där de som ha regeringsansvaret stannat. Vi ha nu 40 volontärer per infanteriregemente, alldeles som det förslag jag syftade på.

Skall nu rekryteringen av dessa 40 volontärer bli svårare, därför att de få bättre villkor? Kan Kungl. Maj:t rekrytera regementena med 40 man, så lära väl vi kunna göra det, om vi för dessa 40 ställa i utsikt betydligt bättre förmåner. Skulle omöjligheten kanske ligga däri, att dessa, bland vilka indelningsverket sedermera rekryteras, efter slutad aktiv tjänst skulle övergå till jordens brukande? Eller skulle omöjligheten ligga däri, att de skola göra 30 dagars tjänst om året eller vartannat år eller ett år av tre? Däri kan icke omöjligheten ligga, åtminstone i jämförelse med högerns och Kungl. Maj:ts förslag, eftersom dessa accepterat tanken på ett s. k. jordavlönat reservbefäl med precis samma tjänstgöringsskyldighet. Om man anser, att dessa ökade förmåner, en premie av 7,000 eller 3,000 kronor för respektive 6 eller 3 års tjänst till eget hem jämte egnahemslänet och företrädesrätten därtill försvåra den rekrytering, som i varje fall skall ske, får jag bekänna, att det går över mitt förstånd att fatta den saken. Jag tror överhuvud taget icke, att omöjligheten är för handen.

Men man säger också: ja, men dessa som få ett eget hem skola enligt ert förslag, om de bli odugliga till krigstjänst, återbetala av de 7,000 eller 3,000 kronorna, med undantag av ett visst belopp, vad som svarar mot den återstående tjänstetidens längd. Man menar, att det blir omöjligt för vederbörande att betala detta, och följden blir, att de måste gå ifrån sitt egna hem. Vi ha dock sagt, att Kungl. Maj:t skall kunna efterskänka den skulden, där omständigheterna därtill föranleda. Men vi vilja icke premiera möjligheten att på en oriktig väg göra sig krigsoduglig och sitta kvar med förtjänsten. Vad vi kräva är förmåner med ansvarsplikt, förmåner, som skola tillgodonjutas under utförande av en plikt.

Invändningarna kunde besvaras, den ena efter den andra. Jag tror icke, att det är mycket av dem, som skulle stå kvar, men en invändning kan jag inte slå ihjäl, och det är den som grunder sig på viljan att icke förstå.

Det har också sagts, att vi för den kostnad, som vi här kräva, icke få tillräcklig valuta. Hur är det? Det belopp, som det gäller, är 4,115,000 kronor i genomsnitt under denna tioårsperiod. Det är vad det beräknade indelningsverket skulle kosta. Vad få vi för det? Vi få en indelt stam, som om den skulle vara aktiv och fullt lika duglig, skulle kosta hundratals miljoner. Vi få en stam, ett underbefäl, som är långt mera dugligt än något av det underbefäl, med undantag av de stamanställda i aktiv tjänst, som alla de övriga förslagen kunnat åstadkomma, och vad mera är, i den valuta, som dessa 4 miljoner skulle ge, ligga ju också de egna hemmen, de många nya hem, som här skulle få brukare och som skulle binda armén samman med jorden. Det kan ju hända, att man icke från högfinansiell synpunkt betraktar detta som fullgod valuta, men för den, som i likhet med mig ser Sveriges framtid i en utveckling av vårt jordbrukande landsbygdsfolk, ställer sig saken helt annorlunda. Ur denna synpunkt tror jag, att det är fullgod valuta, ej minst med hänsyn till den korta övningstidens fastslående.

Och så till sist säger man: men det som nu reservationen ger i fråga om organisationen är icke detsamma som gavs i motionen. Det är nog så, att när motionen kom, erkändes icke och senterades icke dessa fördelar, men nu, sedan Kungl. Maj:ts anslagsberäkningar ha lagts till grund och vi därför måst skära bort en liten del av det militäriskt fina i förslaget, lämpar det sig att tala om det fina, som man förut icke ville erkänna men som man nu saknar. Men är

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

ändå jämförelsen riktig? Är det riktigt att jämföra vår reservations förslag med vår motions förslag? Är det icke riktigare att jämföra det med de övriga förslagen och se, vad de ge? Om jag t. ex. ser på infanteriet, är vår befälskader där större än Kungl. Maj:ts och högerreservanternas. Vi ha en löjtnant och en sergeant mera per infanteriregemente. Vid artilleriet är vår befälskader så pass ökad, att vi skola få ett batteri till per regemente. Kan det kallas sämre än det eljest bästa och av försvarsdepartementets chef rekommenderade förslaget?

Men detta står ju ändå kvar: motionens indelningsverk hade 34,000 man, och hur mycket är det nu? Ja, nu är det ungefär 20,000. Men om jag ser, hur dessa 20,000 fördela sig, så är det nästan ingen skillnad på specialvapnen och ingen stor skillnad på furirsklassen inom infanteriet. Den stora skillnaden faller på korpralsklassen inom infanteriet. Men betyder detta i grund och botten en försämring av vårt förslag? Nej! Det betyder, att *motionen utgick från att vårt indelta stambefäl skulle räcka både till trupp utbildare och truppleddare*. När det invändes, att det blev för dyrt, frågade vi oss, vad vi i främsta rummet behöva. Jo, det är trupp utbildare. Taga vi den korta tiden och taga vi bort tvångsuttagningen av underbefäl, måste vi *skapa ett underbefäl, som duger till trupp utbildare*. Icke något förslag, som här ligger på kammarens bord, vare sig regeringens eller högerns undantaget, ger en fullgod soldat med den utbildningstid, som där finnes. Det behöves enligt samtliga en förnyad repetition, en förnyad utbildning, den stund det gäller. Men intet annat förslag än vårt ger fullgoda trupp utbildare i tillräckligt antal, och vi ha icke beskurit detta indelningsverk mer än att alla trupp utbildarna finnas kvar, en på sex eller en på tolv, alltefter som man räknar med en armé på 150,000 eller 300,000 man. *Vad beträffar truppleddarna ha vi tillmötesgått kravet på en bibehållen värnplikt för svenska studenter*. Vi ha icke kunnat besluta oss för att gå in för detta som definitivt, men vi ha kunnat säga oss, att lika väl som vi tro och äro förvissade därom, att vårt förslag dag för dag skall vinna ny terräng och till sist stå segrande här, icke i dag och icke i år men inom en kort tid, så kunna vi taga det successivt och *under övergångstiden* vara med om att studenterna få bilda denna truppleddarkategori på underbefälens område, som behöves. Med dem ha vi ersatt vad vi tagit bort från indelningsverket, på samma gång som vi i anslutning till herr Fehrs motion ha ordnat värnplikts-tiden och tjänstgöringen så, att den icke skall bliva så betungande för de studenter, som utbildas i plutonchefskurser med 270 dagar. Vi ha för dem avsatt ett arvode av 250 kronor, vilket vi kunnat göra utan fördyring, därför att det motsvarar den kostnad, som skulle ha drabbat statsverket om samtliga studenter fått genomgå denna utbildning. Nu giva vi hälften 270 dagar, medan hälften stannar vid 200, och den kostnad, som den ytterligare utbildningen för denna hälften eljest skulle ha dragit, använda vi nu till dessa premier. Men dessutom få vi genom denna studentkategori en synnerligen god grund för reservbefälens rekrytering, en grund som alla de övriga förslagen sakna. Det behövs endast att använda de medel, som finnas för ändamålet, till studiestipendier för dem som vilja fortsätta på reservofficersbanan, och jag tror, att våra reservofficerare skola kunna rekryteras på ett sätt, som intet annat förslag kan möjliggöra med en kort och lika övningstid. Att under sådana förhållanden påstå, att motionen var bättre än reservationen, är ett tomt tal utan verklig-hetsgrund, och jag skulle gärna vilja veta, på vilka grunder man stöder ett sådant påstående.

Bondeförbundets reservation innefattar, som jag tillåtit mig påpeka, *det enda fullt konsekventa förslaget*, det enda som med utgångspunkt i den nya grunden, lika och kort övningstid utan tvångsuttagning av underbefäl, har kunnat uppgöras. Det har i stort sett bevarat den organisation som finnes, med fristående

kavalleri och fästningsinfanteri. Det har det oaktat bragt ned kostnaden under högerns och Kungl. Maj:ts, och det har genomfört en nedsättning av värnplikstiden på ett helt annat sätt och med helt andra verkningar än de övriga förslagen. Vi ha resolut kastat tvångsuttagningen över bord. Vi ha bestämt oss för den lika tiden, och vi ha därpå byggt upp en organisation, där den korta tiden kompenseras av ett fullgott och tillräckligt underbefäl. Jag tror, att det förslaget kommer att gå fram, men jag tror också, att tiden ännu knappas är mogen för att det skulle kunna helt accepteras här. Jag ser, som jag nyss sade, i de skilda linjer, som utskottsbetänkandet ger, trevare ut från samma utgångspunkt. Ett undantag utgör kanske högerns reservation. Den har ju visserligen nedsatt tiden, men den har ännu icke kommit till de 140 dagarna. När den kommer dit, stå de alla på samma utgångspunkt, och då undrar jag, om det icke i själva verket också efter hand måste gå upp för högerns män och de övriga partiernas män, att deras nuvarande förslag endast utgöra det första steget, ett stapplande steg på den nya vägen, under det vårt förslag är ett målmedvetet, ett stort steg på den vägen med vilja och avsikt att föra tanken helt igenom.

Det vore då, herr talman, ganska naturligt, om jag från dessa utgångspunkter i dag skulle stanna för ett avslagsyrkande på allt. I ett sådant avslag skulle ju ligga, att man, när man icke kunnat nå någon enighet inom utskottet, vädjade till Sveriges folk i val från den mindre väl underrättade — om jag får säga det — nuvarande andra kammaren till en andra kammare, som vore bättre underrättad. Det vore ju icke orimligt att tänka sig, att denna fråga underställdes det svenska folket. Det betyder ingalunda, att man där drar fram alla detaljer och olikheter. Det är endast principerna, som det gäller, och det är en klar och enkel frågeställning: den och den övningstiden med tvångsuttagning för den och den kostnaden — eller den och den övningstiden utan tvångsuttagning för den och den kostnaden? Jag tror icke, att någon man eller kvinna i vårt svenska folk blir förvirrad av den frågeställningen. Jag tror fastmer, att på den frågan kan komma och kommer ett svar att ges, som är klart och säkert vägledande.

Men det finnes också andra hänsyn att taga. Man säger: det skulle kunna bli sämre efter ett val. Den ärade talaren på västerbottens- och norrbottenslänsbanken i dag har på sitt partis vägnar sagt, att det bud, som där gives, är det sista uppåt. Högre kan han icke gå. Han fruktar, att om frågan ginge till val, så skulle här kunna komma ett mycket sämre resultat. Men jag frågar: kan det vara tänkbart och rimligt, att Sveriges folk överhuvud taget genom beslut här påtvingas en vare sig bättre eller sämre organisation, som icke, därest valen gå i en motsatt riktning, hade allenast en kort livstid? Inte tror jag för min del, att vi här genom ett beslut nu, som sedan icke konfirmeras genom valen, kunna rädda något bättre, som en ny majoritet av annan uppfattning icke vill bibehålla. Vi kunna överhuvud taget icke påtvinga vårt svenska folk en försvarsorganisation, som det icke självt i längden bär upp och vill bära upp, och därför menar jag, att hur man än må personligen önska att det måtte gå, får man lov att finna sig i att det blir Sveriges folk, som självt avgör sina öden.

Såsom emellertid landet nu ligger och med den oklarhet, som ännu, såvitt jag kunnat finna, råder inom riksdagens kamrar, kan jag dock, fastän min personliga uppfattning är den jag nämnt, icke anse mig berättigad att åtminstone nu lägga fram ett sådant yrkande, utan då jag är övertygad om att den reservation, som herr Johansson i Kälkebo och jag i utskottet burit fram, har framtiden för sig, ber jag nu att få yrka bifall till denna reservation, och jag ber att få göra det med understrykande av att jag hoppas, att om allt annat vid denna riksdag faller, varom jag i denna stund ingenting kan säga, frågorna om

*Ang. för-
svarsväsendets
ordnande.*
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

flottans nybyggnadsanslag och flygvapnet dock måtte komma till en positiv lösning.

Herr Hellberg: Herr talman! Vad jag har ansett nödigt att uttala i denna fråga har jag redan sagt i min reservation till särskilda utskottets betänkande. Då jag emellertid antar, att en mycket stor del av kammarens ledamöter inte har läst denna reservation, har jag ansett mig böra mottaga den plats bland de första talarna i frågan, som talmannen — den ordinarie — med sitt vakna sinne för ett korrekt förlopp av våra förhandlingar har erbjudit mig.

Jag skall börja med att instämma med den föregående talaren därutinnan, att någon schackran eller köpslagan i försvarsfrågan verkligen inte förekommit inom utskottet. Men det har väl inte heller påståtts. Man har tvärtom anklagat utskottet för att dess medlemmar gått till behandling av frågan med så förutfattade meningar, att något egentligt samarbete där inte kunnat komma till stånd. Ja, knappast en utskottsbehandling i den vanliga meningen. För min rent personliga del vill jag dock säga, att jag ingalunda gick till behandling av denna fråga med någon förutfattad mening utan tvärtom ganska spörjande och sökande. För att söka finna en hållbar ståndpunkt ställde jag då upp för mig den kanske i mångas tycke något egendomliga frågan: hur skulle vi begära, att en annan stat i motsvarande ställning till den Sverige nu intar skulle förhålla sig i en liknande situation? Jag ställde den frågan, därför att det hos mig genom erfarenhet och eftertanke bliva en alltmer befast övertygelse, att den enda handlingsnorm, som i längden står sig — det må gälla det enskilda livet eller det offentliga — kräver att aldrig begära mer av andra, såvitt möjligt är, än av sig själv och att själv inte undandraga sig vad man begär, att andra skola utföra. Det är och förblir nationalismens stora och ständiga försyndelse, att den i detta fall alltid begär en gynnad undantagsställning för den egna nationen.

Vad borde alltså en fredsålskande, inte alltför utsatt stat, som var medlem av Nationernas förbund, ha gjort, därest den stått inför en sådan fråga, som den vi nu hade att söka lösa? Jo, svarade jag mig, den skulle ha tagit ett positivt, omisstydligt steg emot nedrustningen. Sverige kan, ansåg och anser jag, taga ett sådant steg. Dess militärpolitiska läge — jag skall inte ingå vidare på den saken; den är tillräckligt behandlad — tillåter det, och vi ha inte något annat än det nu bestående läget att döma efter. Vad som kan komma i framtiden, veta vi inte — i den punkten är jag fullkomligt ense med socialdemokraterna.

Men, säger man, detta innebär en stor risk. Ja mina herrar, en risk måste vi under alla förhållanden vara beredda på, vare sig vi rusta eller icke rusta. Rustningarna innebära ingen garanti mot risk. På sin höjd kunna de något minska denna risk; längre räcker deras verkan inte. Men jag anser, att Sverige bör känna sig förpliktat att taga risken av en klart manifesterad freds vilja. Jag vet, att detta är en ganska främmande tanke för många, och jag har inte hört den framföras här i debatten. Men jag menar, att om man vill bidra till att vinna något för fredens stora gåva för sig själv och för mänskligheten, får man komma ihåg, att intet vinnes för intet. Något måste med något betalas. Det gäller därför att våga något för freden, och jag anser att våra vackra fredstraditioner förpliktat oss därtill. Jag vill erinra om vår hållning i unionsfrågan och i Ålandsfrågan: båda gångerna har Sverige förhållit sig så, att jag anser, att vi utan all förhävelse kunna beteckna oss som ett fredens föregångsfolk i världen — men en sådan heder förpliktar. Jag vill, att Gustav II Adolfs folk nu skall visa, att det är berett att våga något för den mänsklighetens stora idé, som världsfreden är.

Men å andra sidan, herr talman, måste man vidgå det faktum, att den nuvarande tiden alltså är en mycket oviss tid, och det kan inte begäras av vårt land lika litet som av något annat, att det under en sådan tid skall taga ett lika stort steg emot nedrustning, som om vi levde under förhållanden, som mänskligt att

döma vore fullkomligt betryggande och fredliga. Det gäller i detta som andra fall, att man inte av någon får begära vad som går över hans förmåga. När det från vissa håll ställes den fordran, att man skall gå till fullständig nedrustning — och den tanken har ju framförts av en representant i denna kammare — så är det min mening, att ett sådant steg kräver en moralisk heroism, som inte västerlandets vanliga halvbarbarer ännu äro i stånd att prestera. Det kan inte av dem begäras mer än att gå steg för steg, och det kan inte heller begäras, att de skola taga ett större steg än den allmänna uppfattning inom vars och ens land kan vilja vara med om. Därför synes det mig inte värt att nu taga ett så stort steg, att det fullkomligt skulle uppriva folkstämningen inom stora lager till ängslan och uppståndelse.

De ekonomiska förhållandena driva ju också i samma riktning som vår fredsförpliktelse. Det är uppenbart, att regeringen endast inför dessa ekonomiska förhållandens tryck har kunnat förmå sig att gå ned i sitt förslag under 1914 års nivå och stanna på provisoriets. Men inom riksdagen och inom folket råder förvisso en ganska allmän känsla, att detta inte är att gå långt nog. Det väntas och begäres att man skall gå betydligt längre. En talare under förmiddagen har påvisat, att det är möjligt att bibehålla provisoriets ram för militäranslagen endast genom en mycket långt gående inknappning på alla områden, och den talaren uppvisade med exempel, hur långt denna inknappning har gått. Men nu säges det — den invändningen är vanlig från högerhåll — att nog kunna vi bära de kostnader, som regeringen begär av oss. — Ja, det erkänner jag att vi kunna. Men jag vill tillägga, att något sådant gör ett folk endast, när det känner sig stå inför en verkligt hotande fara, som enligt mångas mening var fallet — jag lämnar därhän, om meningen var riktig eller inte — för 10 år sedan. Så är inte fallet nu. Det kännes nu allmänt ute bland folket, att vår ställning är relativt ofarlig. Naturligtvis är det möjligt att måla horisonten svart av åskmoln, men en sådan målar Konst är den gamla förfelade skrämselfolkpolitiken, som helt visst lika litet nu som förr kommer att kunna föra försvarsfrågan något steg framåt. Den fara, som det begäres, att vi nu skola rusta oss emot, ligger i realiteten som en obestämd möjlighet i framtiden. För att denna möjlighet skall bli verklighet, måste det försiggå en förändring i läget vid Östersjön och inträda en fientlig stämning hos den stora makt, med vilken vi helt nyligen ha slutit ett vänskapligt fördrag. Det synes mig, att det inte finns någon större anledning att nu befara en sådan förändring. Även under den brutalitetens och våldets renässans, som världskriget har framkallat, finns det dock en viss känsla för folkens rätt att leva sitt eget fria och självständiga liv.

Och om Nationernas förbund inte än kan sägas vara någon betryggande garanti för ett lands självständighet, för ett land, som tillhör detta förbund, så är det dock enligt min uppfattning tillåtet att hoppas, att detta förbund genom att fylla ett länge känt om också inte för alla medvetet behov av en ständigt bestående och jämnt verkande internationell institution för alla tvisters slitning så småningom skall nå den ställningen, att det skulle kunna anses motsvara en universell överstat, vilken kan giva de enskilda staterna den trygghet, som aldrig kan nås så länge de äro överlämnade åt sin egen skröpliga suveränitet. En talare under förmiddagen har betecknat en sådan utveckling av Nationernas förbund som den enda ljusningen i tiden. Detta uttalande sammanfaller till sin innebörd ganska nära med ett uttalande, som den nuvarande statsministern fällde, när han återkom från förbundets första delegeradeförsamling, då han betecknade detta förbund såsom det enda, vi ha att fästa vårt hopp vid. Även den celebre främling, som i dessa dagar gästar vårt land, har, som herrarna torde ha observerat, framhållit med vilken varm sympati och med vilket levande intresse detta förbund omfattas i hans land, och han har understrukit som en förpliktelse för alla fredsälskande nationer att, som uttrycket föll, aktivt stå bakom

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

Ang. för-
svarsväsendets
ordnande.
(Forts.)

detta förbund. Hans uttalande har tydligen fällt i den känslan, att detta förbunds utveckling uppenbarligen mer än något annat är ägnat att bereda de olika folken den trygghet mot krigets ohyggliga hemsökelse, som vi alla innerst eftersträva.

Det är därför, herr talman, möjligt, att framtiden kommer att avlägsna den fara, mot vilken vi nu anse det vara angeläget att rusta oss. Vi känna inte, vad framtiden bär i sitt sköte, vi kunna föga förutse eller förutsäga det. Och vi kunna inte heller med någon större visshet förutse eller förutsäga, hur faran, om den en gång kommer, skall uppenbara sig. I det fallet äro möjligheterna mindre nu än de voro för 10 år sedan. Det är överhuvud taget omöjligt att föreställa sig, hur ett nytt världskrig, om det fruktansvärda, förfärliga ödet skulle vara vår världsdel berett, kommer att gestalta sig. Det är möjligt, att flygvapnet, som nästan inte fanns till för 10 år sedan och som utvecklats sig oerhört under världskriget och ännu mer efter världskriget, rent av kommer att bli huvudvapnet i ett sådant nytt krig. Men då stå vi inför en ny krigsföring, som inte endast går ut på att förgöra motståndarens försvarskraft utan på att utrota allt människoverk och människoliv, som finnes och rör sig inom motståndarens område, att göra jorden nästan så öde och tom som den skildras i första Mosebok före skapelsen. Om inte — det vill jag i förbigående anmärka — den västerländska kulturen förstår att förebygga en sådan utveckling, synes den mig vara dömd till undergång. Men sådana gräsliga möjligheter te sig numera ganska tänkbara och även de få i någon mån tagas med i räkningen, när försvaret skall organiseras. För detta nya okända har utskottet gjort vad det ansett vara möjligt att göra genom att, för en gångs skull enhälligt, giva sitt bifall till det förslag, som fackmännen på flygväsendets område ha framställt. Jag skall gärna villigt instämma med den föregående talaren i hans önskan, att om icke något mera kommer fram ur riksdagens behandling av försvarsfrågan i år, det ändå måtte vara möjligt att få denna inom utskottet uppnådda enhet bekräftad genom beslut i kamrarna.

Beträffande de båda gamla vapnen anser jag på grund av min förut angivna motivering, att en avsevärd inskränkning är behövlig och berättigad, men på samma gång anser jag, att en viss varsamhet bör iakttagas och att man inte bör riva ner mer än vad som nödigt är. För min del har jag sålunda i fråga om flottan ansett, att en del av dess materiel bör föras ut ur aktiviteten, men jag har också ansett, att tillräckligt anslag till ersättningsbyggnad bör beviljas, och i den punkten står jag i överensstämmelse med Kungl. Maj:t, medan jag återigen överensstämmer med socialdemokraterna, därutinnan att jag anser en inskränkning av personalen böra kunna företagas.

Vad armén angår, har jag gått med på den övningstid av 140 dagar för infanteriet, som alla partier med undantag av högern ha anslutit sig till. Jag har gjort det, det erkänner jag uppriktigt, med rätt stor tvekan; men när en sådan övningstid, såsom nu föreslaget är, kommer att »renodlas», därigenom att handräkningsgöromålen komma att avlägsnas, och om den kommer att väl och planmässigt användas, och om inte minst det tillses, att de värnpliktiga förses med väl kvalificerat, intelligent och moraliskt högt stående befäl — i det fallet ber jag att i många stycken få instämma med den föregående talaren, att däruppå ligger ofantligt stor vikt —, så anser jag, att man i allt fall bör under nuvarande förhållanden kunna godtaga denna visserligen mycket knappa övningstid.

Vad organisationen angår, är det väl för alla uppenbart, att endast genom en inskränkning av den är det möjligt att vinna någon mera effektiv besparing. Men, som jag förut antytt, är det önskligt, att man icke bryter sönder den mera och i vidare omfattning, än man måste göra. Vi ha från olika håll hört lokala anskrin upphävas mot den hotande regementsindragning, som vissa städer ängslas för. Det kan inte hjälpas, att skall en sådan inskränkning av ramen företagas.

kommer den naturligtvis att drabba någonstans, och det förslag som jag företräder, kommer ju också att hemsöka en och annan stad — jag har t. ex. hört klagomål från Vaxholm, som skulle bli mycket missgynnat. Det kan ju i en sådan fråga som denna inte vara möjligt att låta dylika lokala förhållanden bli avgörande. Å andra sidan synes det mig emellertid vara välbetänkt att gå fram på det minsta motståndets väg, att inte skapa obehag på olika håll i större utsträckning än vad strängt taget är nödvändigt. Att fem arméfördelningar, såsom jag föreslagit, skulle bibehållas, tror jag ur militärsynpunkt innebära en så pass betydande förbättring utöver de fyra fördelningar, som föreslagits från frisinnat håll, att den kostnad, som därmed följer, väl uppväges.

Ja, mina herrar, jag har bemödat mig att fatta mig så kort som möjligt, och därför har jag inskränkt mig till att ange huvuddragen i mitt förslag, vilka ju för övrigt redan äro bekanta. På några detaljer anser jag inte lämpligt att i detta sammanhang ingå. Dock är jag villig att erkänna den blunder, som i pressen lagts mig till last, då jag, som i huvudsak anslutit mig till det förslag om lantarméns organisation, vilket det frisinnade folkpartiet framlagt, inte observerat, att där förekommit en strykning av skytteanslaget. Jag skall emellertid inte uppehålla mig vid detta; det torde vara möjligt, att den blundern kan gottgöras på det sätt, som en talare i förmiddags antydde.

Det finns ett gammalt bekant talesätt, som säger, att verket prisar mästaren. Här i riksdagen är det nog vanligare, att mästaren prisar verket, och vi hade alldeles nyss ett mycket slående exempel på att så verkligen förhåller sig. För min del kan jag naturligtvis inte undgå att följa den seden — om jag också inte kommer att följa den i dess yttersta konsekvens. Men för mig föreligger därvidlag den förmildrande omständigheten, att jag i relativt ringa grad är mitt verks mästare: det är andra som ha större andel däri än jag, och därför kan jag ju tala med någon grad av opartiskhet om det. När jag då ser på förslaget, så tycker jag att om det inte är ganska gott, så har det åtminstone en del goda sidor. Det synes mig som om det ungefär svarar mot vad jag betraktar såsom Sveriges fredspolitiska förpliktelse att göra i närvarande läge. Det synes mig också hålla en rimlig medelväg mellan militära och ekonomiska krav: det offrar inte det ena för det andra, utan söker giva vardera mellan vad som kan anses skäligt. Det håller också, synes det mig, en medelväg mellan de motsatta uppfattningarna. Det är verkligen — det tror jag mig åtminstone kunna vittna om — uppgjort utan några större valtaktiska hänsyn; men det har visserligen sökt att finna vad jag har kallat »folkmeningens genomsnitt», och jag tror inte, att det är alldeles oförtjänt vad en person, på vilkens ömdöme jag sätter stort värde, nyligen yttrade, nämligen att det i själva verket är det enda försök till ett medlingsförslag, som blivit gjort. Både högern och socialdemokraterna, tycker jag, borde kunna taga det utan att bli alltför mycket missnöjda. Naturligtvis skulle båda klaga över att de fått för litet, vardera i sin riktning; men jag tror, att de relativt snart skulle resignera, då de ändå fått så pass mycket. Högern skulle vid litet eftertanke kunna säga, att organisationen dock har blivit någorlunda räddad och att anslaget till flottans nybyggnad har blivit relativt rikligt tillgodosett. Socialdemokraterna skulle säga sig, att visserligen är inte 25,000,000 och 30,000,000 kronors besparing detsamma som 40,000,000 eller 45,000,000 kronors, eller huru mycket det kan vara; men det är i alla fall inte så litet, och man kan ju inte heller begära att få allt på en gång.

Naturligtvis har också förslaget sina brister, det är givet, och en rätt betänklig sådan är, att det härstammar från det liberala partiet. Det har talats så mycket om, att detta parti vill vara »tungan på vågen», så att jag sannerligen inte undrar på, att de stora partierna blivit leda och förargade på att höra detta tal. Jag kan också förstå, att de stora och mäktiga själva vilja

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

bestämma; men när dessa stora och mäktiga sins emellan äro oeniga, finns det i all rimlighets namn ingen annan väg att gå, om man vill nå fram till en lösning, än att söka nå något som motsvarar vad som kan anses vara folkmeningens genomsnitt, såsom jag uttryckt mig. Då måste man ju närma sig varandra. Bäst för landet och folket och förnuftigast och mest ansvarsmedvetet för partierna vore, synes det mig, om de försökte att gå något så när halva vägen vardera. Jag är mycket ledsen, att de träffa på mig, och jag önskar, att jag då kunde göra mig osynlig eller kunde på något sätt försvinna, men det är ju tyvärr omöjligt.

Ur olika synpunkter synes det mig emellertid vara det lyckligaste, om man kunde vid denna riksdag få något slutgiltigt medlingsförslag antaget. Jag vill tillägga, att det knappast blir något förmånligt vittnesbörd för vår parlamentarism, om den i stället för att söka sig fram till ett sådant medlingsförslag kastar ut frågan i valstriden. Jag har för min del inte heller den grad av tillförsikt som den föregående talaren, då han bekände, att han trodde, att därur kunde framgå en bättre lösning. Jag tror, att ur den lidelsernas svallning, som då kommer att uppstå, är det mera sannolikt, att det framgår ett sämre än ett bättre förslag.

Ja, herr talman, ehuru jag sålunda, såsom torde framgått av vad jag sagt, inte gör mig några som helst illusioner, vill jag i alla fall be att få yrka bifall till min reservation. Av formella skäl gör jag det så, att jag hemställer om bifall till första och andra punkten i denna reservation samt att i fråga om den tredje punkten, som rör kostnaderna för flottan, det i Kungl. Maj:ts proposition nr 20 föreslagna beloppet beviljas.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Winberg: Sedan nu talesmän för samtliga de linjer, som finnas i utskottsbetänkandet, yttrat sig, kan det nu också vara på sin plats, att någon representant för de »orepresenterade» får säga ett ord.

Man får gå rätt långt tillbaka i Sveriges parlamentariska historia för att kunna finna ett motstycke till den fullständiga förvirring, under vilken den svenska riksdagen nu skall gå att fatta beslut i en fråga, som trots allt för Sveriges folk är av så pass vital betydelse som den nu föreliggande. Den enda ljuspunkten från min utgångspunkt skulle då vara den, att det nu i alla fall har visat sig vara omöjligt att få upp den militära högkonjunktur, som vi fingo bevittna för 10 år sedan. Alla försök för närvarande att vare sig arrangera bondetåg eller att få studenterna att uttala, att de skola påtaga sig vilka bördor som helst för Sveriges försvar, ha visat sig vara på förhand dömda. Så-tillvida ha vi kommit in i en lugnare period. Det svenska folket kan luras en gång, möjligen ett par gånger, men det kan icke luras huru många gånger som helst! Emellertid förefaller det mig, som om det skulle vara riktigt, vad jag tillät mig yttra vid årets remissdebatt, nämligen att det bästa resultat man vid årets riksdag kunde komma till vis-à-vis militärfrågan vore, att riksdagen icke kom till något positivt resultat alls. Vad som sedan dess har inträffat, synes mig av allt att döma tala för att, om riksdagen verkligen har ansvars-känsla, den icke gärna i en situation som den nuvarande låter slumpen avgöra, hur man skall besluta i denna fråga.

Det är för övrigt rätt så intressant att åhöra den här förda debatten, ty av densamma ha vi först fått klart och tydligt uttalat av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, att — förutom naturligtvis propositionen — samtliga föreliggande förslag med undantag av den Vennerstenska reservationen, som ju nära anknyter sig till regeringspropositionen, äro fullkomligt

odugliga och ha egentligen icke alls något värde. Vad särskilt beträffar utskottsförslaget uttalade han uttryckligen, att det skulle vara så gott som att kasta bort pengarna, ifall man skulle besluta sig för att nedläggga 100 miljoner kronor på ett sådant militärförsvaret som det utskottets förslag innebär. Av herr Reuterskiöld har vi fått veta, att alla övriga förslag utom naturligtvis det, som han förordar, ha den bristen, att man genom antagande av något av dessa icke kan utbilda en enda ordentlig soldat. Det är sålunda från herr Reuterskiölds sida ett underkännande av alla förslag, även regeringsförslaget, med undantag av hans eget. Av generalstabschefen ha vi tidigare fått veta, att samtliga föreliggande förslag — däri även inbegripet regeringens — äro till den grad underhålliga, att ett antagande av något av dessa skulle betyda detsamma som »att blottställa eller övergiva vissa delar av vårt land». Sedan kom herr Rosén och förklarade, att alla övriga förslag med undantag av det, som han representerar, gå antingen för högt eller för lågt i fråga om utgifterna. Den siste ärade talaren, herr Hellberg, har också talat för den linje, som han representerar, och han gjorde till och med vissa ansatser att uppträda som den stora medlaren mellan här ifrågakvarande stridiga intressen. Han gick så långt i självuppgivelse, att han uttalade den önskan, att han skulle kunna försvinna för att de olika partierna kanske då lättare kunde mötas på den linje, där han stod. För min del har jag den uppfattningen, att såväl herr Hellberg i egenskap av politiker som det liberala partiet som politiskt inslag i Sveriges politik nog kommer att försvinna förr eller senare, ehuru det väl tager några år.

Jag kan t. ex. förstå, att den svenska högern under de klang- och jubeldagar, som den upplevde 1914, ansåg och fortfarande anser, att huvudsyftet för svensk politik är att få ett så starkt militärt intresse i vårt land som möjligt. Man vill därför även i fortsättningen avkräva det svenska folket så stora ekonomiska tributer, som det överhuvud taget går för sig att utkräva för upprätthållandet av det militära försvaret. Man kan knappast på allvar begära att den svenska högern skall kunna gå ifrån sina gamla traditioner, att den skall kunna förstå vad som i alla fall börjar röra sig icke blott inom det svenska folkets breda lager utan även bland folk inom alla länder, nämligen att det går icke an att på detta sätt låta militarismen topprida mänskligheten, som hittills skett, utan att man på fullt allvar måste taga upp kampen mot densamma.

Beträffande bondeförbundet talade ju professor Reuterskiöld så vackert om det nya, som håller på att arbeta sig fram i tiden. Det var ovanligt vackert talat — till och med för att komma från en professor — men det skulle vara mycket intressant att få höra, vad professor Reuterskiöld avsåg med det nya i tiden. För min del har jag litet svårt att tänka mig, att professor Reuterskiöld representerar det nya i tiden, och i varje fall tror jag icke, att han gör det i sitt förslag till militärorganisation, ty i detsamma har han gått tillbaka i tiden och tagit upp något, som utdömdes för åtskilliga 10-tal år sedan. Frånsett den detaljen skall jag instämma i professor Reuterskiölds yttrande, att det är något nytt, som håller på att arbeta sig fram i tiden, men det nya är någonting helt annat än vad professor Reuterskiöld närmast representerar, och det kommer att visa sig litet närmare längre fram i tiden.

Då vi emellertid här i kammaren fått in representanter för den så kallade »nya bondedemokratien», så skulle det i detta sammanhang vara intressant att erinra dessa bondeklassens speciella representanter om den historia, som den svenska bondeklassen har bakom sig, och den svenska bondeklassens uppträdande vis-a-vis militarismens genombrott här i vårt land, speciellt på 1860- och 1870-talen. Vid den tidpunkten bildade den svenska bondeklassens representanter i riksdagen det mest bestämda motstånd, som man kan tänka sig, mot försöken att då på allvar introducera den moderna militarismen i den utsträckning, som man från militärt håll önskade. Jag kan visserligen icke på rak arm angiva

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

huru många av regeringen framlagda militärförslag, som avsgos år efter år tack vare bondeklassens bestämda och rakryggade uppträdande, men nog var det närmare ett 10-tal. Nu kan man visserligen säga, att det var ett nog så ensidigt och egoistiskt uppträdande från den svenska bondeklassens sida vid den tidpunkten, eftersom bondeklassen hade vissa krav, som lågo den varmt om hjärtat, kunde den icke tänka på att giva sitt bistånd till några större krav, innan bondeklassens egna hade blivit tillgodosedda. Det må vara, att man kan beskylla bondeklassens representanter för att de på den tiden handlade egoistiskt, men jag måste som realitetsmänniska säga, att jag högaktar betydligt mera den person, som ser till, att han åtminstone får något vederlag för ett medgivande från sin sida, än den, som utan vidare kastar bort en förmån utan att få någon ersättning därför. Det skulle vara lyckligt för svenska folket, om den svenska bondeklassens representanter i riksdagen i dessa dagar ville något mera än som på senaste tid varit fallet titta på, huru deras företrädare handlade under gångna tider, då de höllo på och kämpade mot de första försöken att införa den moderna militarismen i vårt land.

Beträffande de olika liberala förslagen eller rättare sagt det liberala förslaget och det frisinnade folkpartiets förslag skall jag icke fördjupa mig i dem. Jag tror beträffande dessa båda liberala förslag, såvitt jag kan finna, att man enklast kan karakterisera dem efter det rent matematiska utslag, som de giva i den tabell, som finnes fogad till utskottsutlåtandet. Såvitt jag kan finna, har man på senare tid förmärkt åtskilliga skiftningar inom liberalismen här i landet. Jag vill visst icke säga, att partiet icke skulle ha några åsikter eller ståndpunkter, men nog förefaller det utomstående, som om den springande punkten i all liberal politik skulle vara att å ena sidan taga ett visst avstånd från den ståndpunkt, som högern intar i en viss fråga, och å andra sidan icke heller komma för nära socialdemokraterna. Nu är det i alla fall litet tillräckligt mellanrum mellan dessa två åsikter och den skiftande liberala ståndpunkten. Den förutnämnda tabellen giver då ett alldeles typiskt utslag beträffande skillnaden å ena sidan mellan de liberala förslagen och socialdemokraternas, och å andra sidan mellan de liberala förslagen och högerns. Herr Roséns förslag eller snarare sagt hans reservation skulle innebära en kostnad av något över 110 miljoner kronor, under det att utskottsförslaget, som har dikterats av dess socialdemokratiska ledamöter, rör sig om en utgiftssumma på 100 miljoner kronor. Man får kanske härvidlag erinra sig, att försvarsministern i dag gjort gällande, att under de närmaste åren får man räkna med att denna siffra höjes med 4 miljoner kronor till 104 miljoner. Jag vill emellertid tillsvidare hålla mig till den siffra, som angivits i utlåtandet, eller 100 miljoner kronor. Det är alltså 10 miljoner kronors skillnad mellan herr Roséns reservation och utskottets förslag. Om däremot det liberala förslag, som är avgivet av herr Hellberg, skulle antagas, komma kostnaderna att gå upp till 120 miljoner kronor. Det är egentligen endast ett matematiskt räkneproblem, att få fram skillnaden mellan dessa olika förslag. Det är omkring 10 miljoner kronors skillnad mellan varje, och det är ju en tillräcklig gräns för att man icke skall förledas att sammanblanda de olika partiernas förslag!

Herr Hellberg talade så vackert om, att han skulle önska, att »Gustaf II Adolfs folk» nu toge ett bestämt steg mot avrustning. Ja, det är då ganska betecknande att finna, att den enda lämpliga linje, som Gustaf II Adolfs folk» nu skulle kunna tänkas taga utan att kunna tillvitas att gå allt för långt eller handla allt för lättvindigt, är den linje, som herr Hellberg representerar och vilken, som här skisserats, ligger nästan 20 miljoner kronor över vad socialdemokraterna eller utskottet har föreslagit! Jag skall icke inlåta mig närmare på, huruvida det icke är möjligt för »Gustaf II Adolfs folk» att med bibehållen aktning såsom fredsälskande folk — vilket herr Hellberg tala-

de så vackert om — ändock taga ett betydligt längre steg än det, som herr Hellberg föreslog.

Beträffande nu denna frågas läge kan det icke falla mig in att gå in på några närmare detaljer. Jag har vid tidigare tillfällen klargjort min ställning till densamma, men jag måste dock säga, när man i dag fick höra det utförliga anförande, som herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet höll här i kammaren, vilket var nog så »sakligt» — för allt i världen, men det var ju dessa gamla saker, som man känner igen sedan 10, 15, 20 år tillbaka. Han rörde sig nämligen om obestämda möjligheter och tänkbara faktorer, som det gällde att under alla förhållanden vara något så när rustade mot. För min del vill jag däremot säga, att skulle man då överhuvud taget räkna med alla de möjligt tänkbara faktorer och omständigheter, som kunna komma att inträffa, och skulle man inrikta sig på att Sverige under snart sagt vilka förhållanden som helst skulle ha ett försvar, som för att använda ett uttryck av herr Rosén »avser försvar för varje tumsbredd av Sveriges jord», då borde vi väl vara på det klara med, att då duger sannerligen intet av de förslag, som här föreslås. Ingalunda duger regeringens förslag, och ingalunda duger herr Vennerstens reservation eller någotdera av dessa andra, ty det måste jag säga, att skola vi rusta, och anser man sig kunna betala vad som helst för att hava ett så starkt militärt försvar, så att man kan möta de eventualiteter, som här dragas upp vid det ena eller det andra tillfället, som man har att räkna med, så skulle man naturligtvis ha ett betydligt starkare försvar än vad som följer av vad som är angivet i utskottets förslag eller de andra förslag, som kunna framkomma, i fall de skola ligga till grund för riksdagens beslut. Nu har jag emellertid vid ett tidigare tillfälle tillåtit mig framhålla, att även om man ser denna fråga från vanlig nationalistisk synpunkt, bör det stå klart för oss, att vårt land har en sådan förmån i sitt geografiskt avskilda läge, att det bör ha all möjlighet att, om det föres en förnuftig politik, och man inriktar sig på en verklig fredspolitik, kunna hålla sig utanför alla eventuella häxdanser, som kunna uppstå mellan stormakterna i världen.

Det är någon som djärvt påstå, att den omständigheten, att vi kunde hålla oss utanför det krig, som bröt ut 1914, berodde på, att 1914 års riksdag beslöt denna utveckling av härordningen. Samtidigt har man emellertid från sakkunnigt håll uttalat den bestämda åsikten, att en härordning behöver minst 10, i genomsnitt 15 år för att träda i full funktion och sålunda bliva av verklig betydelse. I och med detta uttalande har man sålunda slagit ihjäl det påståendet, att det var den utvidgade militärorganisationen 1914 som gjorde, att man kunde hålla sig utanför kriget. Jag tror icke, att man bör gå in så ofantligt mycket på de militärtekniska detaljerna. Jag vill bara säga, att det var icke vårt militära försvar, som höll oss utanför världskriget, utan det var så, att vi kunde hålla oss utanför världskriget, *i trots av* att vi år 1914 hade utvidgat militärväsendet här i vårt land. För övrigt, om man utgår från den utgångspunkt, som försvarsministern t. ex. accepterat, att försvarsorganisationen icke är något självändamål, så har man väl närmast att undersöka, vilka möjliga *andra vägar* man har för att möta de eventuella vanskligheter, som i detta avseende kunna uppstå, och då måste jag fråga, varför har man icke på allvar sökt framföra allvarliga förslag angående frågan om ingående av direkta fredstraktater och fredsförhandlingar och om bindande skiljedomsavtal mellan de olika staterna. Vad har man gjort i detta avseende? Vilka strävanden har man försökt sig på i dessa avseenden? Innan man det gjort och misslyckats, synes det mig, att man icke skulle ha någon anledning att säga, att den enda möjligheten för vårt land att behålla sin självständighet är, att vi hava en så stor militärorganisation som nu ifrågasättes.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

Emellertid är det en annan sak, som jag i detta sammanhang skulle vilja beröra.

Om jag möjligen kan förstå högerens ställning, om jag med uppbyggande av mycken välvilja kan förstå både bondeförbundets och de olika liberala partiernas ståndpunkt i föreliggande utskottsutlåtande, så är det en annan sak, som jag omöjligen kan förstå, och det är socialdemokraternas hastiga marsch mot målet av den 100 procentiga militarism, som vi fått bevittna under den sista tiden. Jag skulle kanske icke så synnerligen mycket ha uppehållit mig vid denna sak, om det icke vore så, att man på detta håll så långt ifrån anser att man begår en oklok handling, att man i stället gör gällande, att det är den enda förnuftiga linjen i fråga om svensk arbetarpolitik och att sådana där fantasterna som kommunisterna, de ha en sådan idiotisk ståndpunkt, att man icke borde tillåta dem att överhuvud taget yttra sig i denna fråga, och om man icke begagnat samma ordalag som dessa i en ledande artikel i tidningen Socialdemokraten i dag. Det är av den anledningen, som jag måste uppehålla mig vid detta partis ställning. Jag skall därvid såsom utgångspunkt taga en jämförelse med den ståndpunkt den danska socialdemokratien i detta hänseende företräder. Det danska socialdemokratiska partiet har såsom bekant övertagit det s. k. regeringsansvaret i Danmark, och dess ledande man är statsminister där. Denne ledande man, statsministern i Danmark, har framhållit, att en av de första frågor, som den nya regeringen måste se till att man kommer att ordna, är ett definitivt nedbringande av militärutgifterna i Danmark. Danmarks militärbudget uppgår till omkring 60,000,000 danska kronor. Om vi räkna med den skillnad i värde mellan den svenska och danska kronan, som för närvarande gäller, å andra sidan räkna med det större antal inbyggare, som Sverige har, och ej heller glömma, att Danmark såsom land betraktat har minst ett lika mycket för fiender utsatt läge som Sverige, och om man överför dessa militära utgifter, som Danmark för närvarande har, på våra svenska förhållanden med hänsyn till invånarantal och med hänsyn till det svenska penningvärdet, skulle kostnaderna för det försvar, som den danska socialdemokratins ledande man, statsministern därstädes, anser vara fullkomligt ruinerande för Danmark, uppgå hos oss till mellan 65,000,000 och 70,000,000 kronor. Det är i fråga om sådana försvarsutgifter, som den danska socialdemokratins ledande man anser, att det är den första fråga, som den danska arbetarregeringen måste lösa genom att få dessa utgifter ordentligt reviderade och nedskrivna. Samtidigt går det svenska socialdemokratiska partiet såväl i försvarsrevisionen som i motioner och inom utskottet in för att bjuda en militärstat på etthundra miljoner kronor. Man måste fråga sig, hur det skall bli möjligt för den svenska arbetarklassen att begripa, att det skall vara nödvändigt för dem att slå vakt om en sådan militärbudget; och när man från regeringshåll och högerhåll i dessa dagar anklagar socialdemokratiska partiet, för att det icke har visat sig tillräckligt tillmötesgående i fråga om anslag till militärväsendet, så tycker jag, att det är att gå litet för långt. Jag föreställer mig, att den kritiken icke heller är så allvarligt menad, ty vill man vara ärlig från högerhåll, måste man erkänna, att det är gudadider, som man i dessa dagar lever i, när man kan få det socialdemokratiska partiet att självvilligt yrka på en sådan militärbudget här i landet, efter vad som inträffat under senaste år; och då vi med hänsyn till vår ekonomiska ställning måste pruta även på det minsta anslag, då kommer det partiet och bjuder på ett bräde etthundra eller etthundrafyra miljoner kronor! Vad kan man då i all rimlighets namn begära mera?

När man så kommer från socialdemokratiskt håll och säger att den ståndpunkt, som vi kommunisterna intaga, visar endast, att vi icke lärt den svenska politikens a, b, c, då kan det kanske tyckas, att det socialdemokratiska partiet fullkomligt glömt bort sitt föregående, sin egen historia som socialdemokratiskt

parti och den socialdemokratiska internationalen. Det kan med anledning därav vara fullt befogat att erinra herrarna något litet om, hur landet ligger, och gå tillbaka några år i tiden och se efter litet i handlingarna, vad ni själva uttalat eller åtminstone den internationella sammanslutningen uttalat, som ni under 30 år tillhört. Jag skall icke uppehålla mig något nämnvärt vid den lilla detaljen, att man i tidningen Socialdemokraten skrev mycket kraftigt, då härorganisationen av år 1892 genomfördes, och förklarade, att man utan vidare gått och fastslagit och givit militarismen ett sådant insteg, att det icke bleve möjligt att få medel till nödiga utgifter eller sociala ändamål tillgodosedda i någon tänkbar ordning, och det värsta var, att man menade, att man därigenom övrumplat det svenska folket, som icke fått tillfälle att säga sitt ord. Men hur är det för närvarande? Är det icke så, att man nu på samma håll tycks vara mycket angelägen, att denna fråga nu skall slutgiltigt lösas, då vi ha endast tre till fyra månader kvar, tills vi skola hava allmänna val i landet, under det man legat och utrett denna fråga i 5 års tid. Och när det endast för några månader sedan blev klart, vilken ståndpunkt de olika partierna skulle intaga till denna fråga, då är det nu en sådan brådska, att detta skall ovillkorligen lösas vid denna riksdag. Det proklamerade man vid ett större möte här i Stockholm för några månader sedan; och detta yttrande är anfört av försvarsministern, att försvarsfrågan skall icke kastas ut som en lekboll till valen, utan den skall i stället avgöras, sedan man efter grundliga undersökningar kommit till insikt om, vad som kan vara den bästa ståndpunkten för svenska folket att ställa sig på. Ja, nog måste man säga, att det är synd om den stackars demokratin, ty den får örfilar från höger och vänster, och icke minst från vänster!

Om det överhuvud taget skall vara någon mening med en demokrati som denna, förefaller det mig, att det skulle vara ofrånkomligt, att en så pass vital fråga som denna icke skall i förvirring och genom lotteri lösas på en slump, då vi stå inför nya val. Jag sade, att jag skall litet erinra mina vänner socialdemokraterna om deras historia, eftersom de nu på sista tiden tillåtit sig en ton, som giver vid handen, att de anse, att det är icke någon människa mer än de själva, som begriper vad som kan vara riktigt ur arbetarsynpunkt, vis-à-vis ställningen till militärväsendet. Jag ber att få erinra, hurusom den socialdemokratiska internationalen under trettio års tid, allt sedan kongressen 1893 i Zürich avhölls, fastslagit en ovillkorlig skyldighet för alla arbetarrepresentanter att i parlamenten rösta mot varje militärt anslag och sålunda hindra det kapitalistiska samhället att genom sitt militärväsende fortfarande uppehålla sin ställning. Vidare ber jag få erinra, hurusom man på kongressen i London 1896 framhöll bestämt och tydligt, att det endast kan vara proletärklassen, som har den allvarliga viljan och förmågan att realisera världsfreden, och man framhöll, att man krävde avskaffande av de stående härarna och organisering av det beväpnade folket. Det låter ju rätt så bolsjevikiskt, men det är antaget på en kongress 1896, och på den tiden fanns det icke någon bolsjevism, utan då är det ju socialdemokraterna som stå för det uttalandet. Nu undrar jag, hur det kan stå i överensstämmelse med alla dessa uttalanden på de internationella kongresserna, att man nu från detta håll anser det vara angeläget att uppträda med *positiva* anbud i försvarsfrågan och att man kan gå med på sådana utgifter, som utskottet föreslagit och för vilket förslag socialdemokraterna ensamma stå! Man kan möjligen svara från den sidan, att det, som då antogs på de stora kongresserna, avsåg ställningen *till de dåvarande kapitalistiska staterna och kapitalistregeringarna*. Nu hava vi fått ett demokratiskt genombrott i vårt land, och då är det naturligtvis arbetsklassens skyldighet att taga hand om vårt militärväsende. Herr Lindblad sade vid 1905 års parti-

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

kongress, att Sverige är icke bara högerklassens Sverige, utan även arbetarklassens, och när det kommer att ske, att den har makten, då äro vi villiga och då skola vi förklara oss vara villiga att också försvara det. Är det verkligen så, att man på det hållet på allvar vill göra gällande, att arbetarklassen själf tagit hand om makten här i landet, då är man inne på sådana vägar, att allt allvarligt debatterande upphört, ty att på det sättet försöka förvända synen på folket lär väl icke kunna gå för sig. Fortfarande ha vi ett militärväsende, ett militärt försvar och det är ungefär detsamma och med samma anda som under gamla tider. Fortfarande är det kapitalet och den gamla ämbetsmannabyråkratin, som regerar i vårt land, och fråga är, om icke det privata kapitalet under senare tid har visat en större expansionsförmåga och förmått göra sig gällande på ett betydligt mera effektivt sätt än någonsin tillförne. Under sådana förhållanden kan det icke vara tal om, att det är arbetarklassens skyldighet att ta hand om det kapitalistiska samhällets militärväsende. För min personliga del har jag den uppfattning, som jag givit uttryck åt tidigare, att arbetarklassen har sin försvarsfråga, den försvarsfrågan har också framhållits på en hel del internationella kongresser, fastän man nu på en del håll glömt bort det. Arbetarklassen har sin försvarsfråga, men jag förstår icke, att den skall bry sig om att kläda skott för det nuvarande samhällets militärväsende på den gamla grunden och till försvar för den nuvarande samhällsordningen.

Vad som för mig emellertid är avgörande f. n., är vad jag yttrat, att jag skulle anse det vara ansvarslöst, att i det nuvarande läget och med den förvirring, som nu föreligger på alla områden, gå med på, att i överrumplingens tecken få en mer eller mindre definitiv lösning av den så kallade försvarsfrågan. Det är ansvarslöst, och det kan icke i något avseende anses stå i samklang med den annars mycket omtalade demokratin. Man bör väl i alla fall icke misshandla demokratin hur mycket som helst, även om den, såsom jag sade, får örfilar från flera håll. Detta synes mig vara mest avgörande.

Nu invänder man emellertid från socialdemokratiskt håll, och det framhålles såsom ett huvudargument, varför man här framgår på en positiv linje, att om man överhuvud taget kan få en samling omkring utskottets förslag, så ha vi för svenska folket sparat fyrtio miljoner kronor. För det första vill jag säga, att om man skall gå in på en dylik väg, att man skall vara med om vad som helst, endast man sparar eller vinner *något*, räknat i kronor eller miljoner eller vad det är, då har man lämnat allt vad principer och idéer heter bakom sig, och då blir det endast ett schackrande med pengar, och då synes det mig vara av större värde, att såsom saken nu föreligger det svenska folket får uttala sig i denna fråga, även om man skulle riskera, att några miljoner för ett år icke skulle kunna sparas, ty det är att märka, att även från vänsterhåll har uttalats, att om denna fråga icke löses i år, skola vi vara övertygade, att de bud, som komma att lämnas efter valen i höst, komma att gå betydligt under vad som nu bjudes. Det synes mig vara i svenska folkets intresse, att det får säga sin mening, även om resultatet av allt att döma blir att man inte spar så många miljoner för året under den närmaste tiden, men man kommer att spara så mycket mera framdeles.

Herr talman! Jag skall icke längre upptaga tiden här, men på grund av vad jag anfört, anser jag dels av principiella skäl, att man bör stå kvar på den ståndpunkt, som socialismen under alla gångna tider intagit, den nämligen, att man gått emot alla anslag till det borgerliga samhällets försvarsväsende, och då kan det icke bliva tal om, att det är arbetarklassens skyldighet att träda in för militärväsendet i detta land. Då jag vidare anser, att det skulle vara ett hån mot det svenska folket, om man nu så här omedelbart före de allmänna valen ginge att avgöra denna fråga i villervallans tecken, vilket kan

vara alldeles onödigt, skall jag, herr talman, sluta med att yrka avslag på såväl utskottets förslag som Kungl. Maj:ts proposition och yrka bifall till den av herr Kilbom med flera i andra kammaren väckta motionen.

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

Greve Wachtmeister: Jag ber att med några ord få redogöra för min ställning till denna fråga såsom förhållandena nu ligga.

Jag håller före, att en samförståndslösning och en lösning redan vid denna riksdag av denna för vårt land oerhört viktiga fråga skulle vara synnerligen önskvärd, men jag håller på samma gång före, att de försvarsåtgärder, som inbefattas i den av herr Vennersten m. fl. avgivna reservationen, utgöra det minimum, som måste läggas till grund för och krävas för att skaffa vårt land ett något så när tillfredsställande försvar. Jag skulle därför kunna inskränka mig till att yrka bifall till denna reservation, om jag såge den allra avlägsnaste utsikt till att frågan skulle kunna lösas under denna riksdag på denna linje obruten. Men då nu så icke är fallet, då jag icke kan se någon sådan möjlighet, anser jag mig hava frihet att följa mitt förstånds och min hågs mening att hålla på icke endast herr Vennerstens reservation utan även det tillägg till denna reservation, som gjorts av herr Lindman.

Herr Rosén gjorde under sitt anförande i förmiddags gällande, att regeringen bibehåller organisationen i det närmaste obesuren, under det att socialdemokraterna nedskurit den med hälften och de frisinnade nedskurit den med omkring $\frac{1}{3}$. Detta är fullkomligt riktigt vad den allmänna fredsorganisationen beträffar, men det är dock krigsorganisationen, som är huvudsaken, och den har i det kungl. förslaget reducerats till hälften, under det att socialdemokraterna reducerat den till en fjärdedel och de frisinnade reducerat den till en tredjedel vad beträffar antalet arméfördelningar.

För min egen del håller jag särskilt på dessa reservformationer, vad armén angår, och vad flottan beträffar på ett hastigare genomförande av det ersättningsbyggnadsprogram, som av Kungl. Maj:t föreslagits. Jag vet väl, att det såsom skäl emot reservformationerna anförts och alltjämt kommer att anföras, förutom den ökade kostnaden även det, att såväl befäls- som underbefälskadranarna äro för tunna och för svaga, så att det hela blir mera en organisation på papperet. Det må vara, men i alla fall anser jag blotta tillvaron av denna organisation giva en så mycket ökad styrka åt vårt försvar, att svårigheterna måste övervinnas.

Vad flottans ersättningsbyggnad beträffar, är det ju uppenbart och har även tydligt påvisats i den av mig m. fl. avgivna motionen, att även med den föreslagna ökningen i takten så uppnås icke på långa tag det uppställda målet, vår flottas bibehållande vid ungefär den nuvarande styrkan. Emellertid är den föreslagna kostnaden här överkomlig, under det att, om vår flotta tillåtes få alldeles förfalla, den engångskostnad, som en gång i framtiden kommer att krävas för att återupprätta flottan ur dess förfall, icke blir överkomlig i vår budget. Caesars hustru får icke ens misstänkas, men nog ligger det nära till hands att, låt oss säga omedvetet, icke endast sakliga skäl utan även hänsyn till de stundande höstvalen tillåtits sätta sin stämpel på åtskilliga av de nu föreliggande förslagen. Man skyller på svenska folkets önsknings och fordringar, och det är givet, att riksdagen såsom det svenska folkets representant är skyldig att taga hänsyn till det svenska folkets önsknings och fordringar, men det svenska folket åter har rätt att fordra råd och ledning av sina representanter i frågor av den räckvidd, att de icke kunna helt och fullt behärras av de breda lagren, och min övertygelse att mångt och mycket av vad svenska folket fordrar och önskar är en produkt av deras representanters göranden och låtanden. Nationernas förbund, det allmänna världsläget, vår egen ekonomiska bärkraft och det militärpolitiska läget äro ju faktorer, som tätt och ofta åberopas. Men alla

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

dessas faktorer äro så pass osäkra och tänjbara, att de lätt vändas och vridas och tagas till intäkt för vars och ens egen åsikt, vändas och vridas och tagas till intäkt för rätt divergerande förslag. Jag skall icke vidare orda om dessa faktorer och deras inflytande på vårt försvarsväsende, ty den saken har på ett så utomordentligt tydligt och träffande sätt klargjorts av herr statsministern i hans anförande till statsrådsprotokollet i ingressen till propositionen i försvarsfrågan.

Jag kan dock icke helt låta bli att litet fästa mig vid det tätt och ofta återkommande betonet såväl i utskottsbetänkandet som i den socialdemokratiska motionen av att vi måste nöja oss med ett neutralitetsförsvar. Ja, men det är väl icke endast herrar socialdemokrater utan vi andra också, som äro tillfredsställda med detta. Vi vilja dock icke, att detta neutralitetsförsvar skall vara så svagt, att det icke fyller sin uppgift. I vår tid, med dess icke alltför nogräknade folkrättsliga upplattning, verkar alldeles säkert ett starkare eller svagare neutralitetsskydd utslagsgivande för vissa eventuella neutralitetsbrytare. Ett svagare skydd, som för en sådan medför mindre risk, verkar mera frestande. Är skyddet starkare, är det en verklig faktor att räkna med och då frågar sig en eventuell neutralitetsbrytare, om det är mödan värt, om det lönar sig, om verkligen den möjliga vinst, som vinnes av ett neutralitetsbrott, motsvaras av den säkra risk, som finnes. Svaret har säkerligen många gånger under världskriget blivit nej och kommer säkerligen allt fortfarande även att bli ja, om vi skaffa oss ett något så när betryggande försvar.

På grund av vad jag nu anfört och övertygad som jag är om att vårt svenska folk både vill och kan värna om sin självständighet och vill bekosta de offer, som krävas härför, och under förhoppning att, visserligen icke vid denna riksdag men under ett kommande år, den reservation, till vilken jag yrkar bifall, skall läggas till grund för ett betryggande försvar för vårt land, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till herr Vennerstens m. fl. reservation, med de ändringar, som föranledas av herr Lindmans reservation på grund av vad i denna hemställes beträffande infanteriets och artilleriets fredsorganisation ävensom beträffande flygvapnets organisation.

Hans excellens herr statsministern **Trygger**: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall be att här i kammaren få säga, vad jag redan uttalat i andra kammaren, att, enligt min åsikt, utskottet på ett ganska egendomligt sätt i formellt avseende har behandlat Kungl. Maj:ts proposition.

Utskottet har nämligen för sin behandling av försvarsfrågan lagt till grund icke Kungl. Maj:ts proposition utan en enskild motion och, såvitt jag förstår, står detta i strid med en konstitutionell praxis, som har stöd i riksdagsordningens föreskrift. Under den långa tid, som jag varit i riksdagen — det är nu den trettioandra riksdagen jag bevisar — har något dylikt, såvitt jag vet, icke förekommit. Jag tror ingalunda, att det har varit utskottets mening att på något sätt brista i den hänsyn, som utskottet onekligen är skyldigt Kungl. Maj:t, utan utskottets handlingssätt har säkerligen föranletts därav, att utskottet hyst den meningen, som ifrån så många håll gjorts gällande i olika partiets press, att Kungl. Maj:ts proposition skulle vara ett kompromissförslag. Ett kompromissförslag kommer man naturligtvis icke fram med, förrän förhandlingarna fortgått en tid i det ärende, som frågan gäller.

Emellertid, om utskottet ansett det kungl. förslaget såsom ett kompromissförslag, har utskottet fullkomligt tagit fel, ty detta förslag är, liksom varje åtgärd, som regeringen har vidtagit, ett uttryck för den samförståndspolitik, som regeringen har velat föra. Detta innebär först och främst att regeringen har frigjort sig från allt, som kunde karakteriseras såsom partipolitik, men det innebär ingalunda, att regeringen skulle utan hänsyn till sakskäl sökt

finna något medeltal mellan de olika partiernas meningar i de särskilda frågorna. Särskilt i försvarsfrågan skulle en dylik kompromiss i regeringens hand hava varit oberättigad. Regeringens icke blott rätt utan även plikt har varit att för riksdagen framlägga det förslag i denna stora och viktiga fråga, som regeringen med hänsyn till alla på frågan inverkan omständigheter funnit kunna lända riket till största gagn, och denna plikt har regeringen, såvitt jag förstår, även uppfyllt.

Men efter framläggandet av detta kungl. förslag inträda riksdagens rätt och plikt till prövning och till avgörande, och om därvid olika meningar genom kompromiss eller på något annat sätt vilja sanverka till ett riksdagens positiva beslut, är det naturligtvis något, som riksdagen själv har att bestämma. Först därefter blir det Kungl. Maj:ts sak att upptaga ärendet till avgörande och därvid bestämma, huruvida riksdagens beslut bör bringas till verkställighet eller huru skall förfaras, därest så icke befinnes vara förhållandet.

Vad nu angår själva det materiella avgörande i frågan, som utskottet har förordat och som innebär ett reducerande av de årliga organisationskostnaderna för försvarsväsendet ifrån 1914 års organisations 181,9 miljoner, från provisoriets 138,5 miljoner och från de av Kungl. Maj:t föreslagna 129,1 miljoner till 88 miljoner eller, om engångskostnader och övergångskostnader inberäknas, från det kungl. förslaget 138,5 miljoner till omkring 100 miljoner, så visar detta utskottets förslag, att utskottet icke ansett, att man nu bör begränsa sig till en skäligen befunden minskning av 1914 års organisation, utan att utskottet principiellt godkänt avvärpningen och ansett, att ett avsevärt steg nu bör tagas emot densamma. Detta intryck av utskottets förslag vinner i styrka, då man tager i betraktande den övningstid, som utskottet i värnpliktslagen fastslagit.

Nu är det ju visserligen så, att civiliserade folk anse det såsom ett ideal, att krig avskaffas, och därom behöver man tydligen icke erinra dem, som upplevat detta förödande världskrig och allt som har följt därefter. Särskilt de neutrala staterna, som icke deltagit i kriget, hava haft lättare än de krigförande att opartiskt bedöma den situation, som kriget medfört och som inträtt efter kriget. Varje försök, varje ansats till ett bättre förhållande mellan segrare och besegrade måste naturligtvis vara ägnad att vinna den största sympati och det varmaste understöd hos de under kriget neutrala. Dessa hava visserligen, det är sant, icke lidit lika mycket som de krigförande under själva kriget, men efter kriget, sedan de s. k. frederna blivit slutna, ha även de neutrala en ständig känning av att även det mest fast grundade välstånd måste undan för undan försvagas under den hotfulla brottning, som äger rum för närvarande emellan åtskilliga av Europas stater. Bli nu denna uppfattning den, som allt kraftigare gör sig gällande hos folken, så är det ju otvivelaktigt, att icke blott den av utskottet omförmälda kapprustningen mellan stormakterna upphör, utan ock att en minskning i rustningarna undan för undan kan äga rum. Men den fullständiga avvärpningen är för en stat en omöjlighet, så länge betydande stater inom och utom Europa finnas, som icke vilja underkasta sig en sådan. Ett exempel på vad en dylik avrustning innebär, när grannarna äro rustade, hava vi i Tyskland, sedan landet i kraft av Versaillesfreden avvärpnades.

Emellertid, fastän frågan om avvärpning för närvarande saknar praktisk betydelse, är därmed naturligtvis icke på något sätt förnekad, att man bör söka minska försvarsbördorna för folket så mycket som är möjligt. Allt talar för det berättigade i strävanden i denna riktning. Först och främst vinner man därmed, att den försonlighetens och broderskapets anda, som utgör en så viktig förutsättning för kulturellt framåtskridande, blir starkare, men vad som även är av synnerligen stor betydelse är, att denna minskning i rustningarna påkallas av ekonomiska skäl, vilka skäl efter all den förstörelse, som världskriget åstadkommit, äro mera bjudande än någonsin. Äro vi så långt ense, är därmed

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

dock icke klart, att vi kunna enas angående tidpunkten för och omfattningen av denna minskning i försvarsbördorna. Avgörande härför är det nuvarande världsläget och våra ekonomiska och finansiella förhållanden. Detta erkänner även det särskilda utskottet.

Vad då det allmänna världsläget beträffar, synes utskottet vilja gå med på det av mig i den kungl. propositionen gjorda uttalandet angående detsamma, men utskottet gör å andra sidan gällande, att detta allmänna världsläges inflytande på de särskilda staternas militärpolitiska läge kan vara väsentligt olika, och det kan uppenbarligen ingen bestrida. Men för att kunna bedöma, huruvida denna olikhet ger Sverige en speciellt gynnad ställning, är det erforderligt att något närmare gå in på några särskilda omständigheter, som karakterisera detta världsläge.

Först och främst hava vi då ordnandet av skadeersättningsfrågan mellan Frankrike och Tyskland. Man har gjort gällande, att denna fråga kommit närmare en tillfredsställande lösning genom den Mac Donaldska regeringen i England och utgången av valen till franska deputeradekammaren. Jag är visserligen ingalunda blind för att en viss ljusning i situationen inträtt, särskilt genom sistnämnda förhållande. Emellertid förefaller det mig egendomligt, att man från samma håll, som påpekat detta, icke tidigare kommit till insikt om, att den politik, som förts i Frankrike och som vid det senaste valet synes av folket ha blivit underkänd, motverkat ett återvändande till lugnare och stabilara förhållanden i Europa. För min del har jag redan på våren 1920 i den reservation, som jag jämte fem andra utskottsledamöter avgav till särskilda utskottets betänkande i fråga om Sveriges inträde i Nationernas förbund, fäst uppmärksamheten på den sannolika oförmågan hos de män, som gjort upp stadgarna för förbundet, att fullgöra ett dylikt värv. I reservationen säges det, »att de män, som på ett så lysande sätt gjort sig förtjänta om sina länder genom den kraft, de utvecklat till hävdande av deras intressen i världskriget, kanske just på grund därav haft svårt att organisera ett Nationernas förbund, där tillräckligt utrymme lämnades åt övriga staters berättigade intressen». Av samma anledning hava dessa män varit ur stånd att på ett lyckligt sätt avveckla kriget och aväga bringa övergången till ett verkligt fredstillstånd. Nu är den siste, säkerligen den mest viljestarke bland dessa män, i färd med att för någon tid avgå ifrån skådeplatsen. Och därtill knyter sig onekligen en viss förhoppning beträffande framtiden. Men vad som skett under dessa fem år sedan fredsslutet har väsentligen försvårat en uppgörelse mellan staterna. Skulle emellertid en sådan uppgörelse i enlighet med expertkommissionernas förslag, såsom vi alla av hjärtat hoppas, komma till stånd, så må det visserligen, med hänsyn till det intryck av vederhäftighet, förslagen onekligen giva, vara tillåtet att hoppas på möjligheten av deras praktiska genomförande, men vem vill dock träda fram och garantera denna möjlighet? Det finns en juridisk sats, som säger, att man icke kan förpliktas till det, som är omöjligt, och i den satsen ligger icke blott en juridisk sanning utan också en praktisk anvisning. Den besvikelse, som ett underlåtet fullgörande av vad som nu kan överenskommas mellan nämnda båda stater skulle medföra, kan lätteligen, trots skälens juridiska och moraliska berättigande, medföra en spänning, som alltför lätt kan utlösa sig i de mest ödesdigra följder.

Men icke nog härmed. Hela den uppdelning av stora delar av Europas område, som fredssluten åstadkommo, måste under en lång följd av år innebära en fara för freden, till dess denna uppdelning antingen modifierats eller vunnit ökad fasthet. Är det måne riktigt att antaga, att, trots det djupa grepp, som gjorts i de sedan sekler bestående förhållandena, de därav träffade människorna och nationerna skola med lätthet gripas av tanken på samförstånd och förståelse? För min del tror jag det icke, och en dylik tro bör, enligt min mening,

vara ännu svårare för dem, vilka anse det vara bevis på en enfaldig godtrogenhet, att en svensk statsminister i en fråga, där allas intressen äro desamma, vågat bygga en förhoppning på att man inom hans land skulle kunna ena sig om att samverka till en god lösning.

Vad som ytterligare gör situationen farlig i det nuvarande Europa är, att fattigdomen allt mer brett ut sig och därvid särskilt träffat den klass, som utgör samhällets ryggrad, medelklassen. Därmed är motståndet mot anarki och upplösning undergrävt och risken ökad för att man på ledande håll skall i yttre äventyr söka avledning för missnöjet i det inre.

Till sist ber jag få rikta kammarens uppmärksamhet på en omständighet, som kanske mer än något annat gör den nuvarande världssituationen mindre bebyggande för världsfreden. Denna omständighet är bristen inom de ledande staterna på statsmän, som inom och utom det egna landet hava obestridd auktoritet. De, som under kriget vunno en sådan auktoritet, ha förlorat densamma, och de nya män, som trätt i de gamlas ställe, få allt svårare att behålla ledningen. Och dock är det intet, som så väl behöves under nuvarande förhållanden som auktoritet. Saknas sådan, kunna krafter göra sig gällande, som sätta icke blott den inre ordningen i länderna utan även freden i allvarlig fara.

Mycket skulle kunna vara att tillägga. Jag vill dock icke upptaga kammarens tid alltför länge. Vad jag nu anfört torde vara tillräckligt för att ådagalägga, att det allmänna världsläget icke blott för andra folk utan även för vårt folk är mättat av ovisshet och osäkerhet. Den sålunda befintliga faran är enligt min mening så stor, att den väl motiverar det allvarligaste aktgivande på vår försvarsberedskap. Men faran är icke mer överhängande i dag än i morgon, och därför kan den icke mötas genom en kraftig ansträngning för en gång; den fordrar däremot en försvarsberedskap under en tid, vars längd vi nu icke kunna bedöma. Uthållighet blir följaktligen den egenskap, som är väsentlig för denna försvarsberedskap. Vi måste därför ordna våra förhållanden så, att vi, så länge det kan vara erforderligt, kunna bära den rustning, vi pålägga oss. Gå vi längre i fråga om försvarsanordningar, kan det hända, att när vår försvarsberedskap bäst behöves, densamma av brist på medel redan är nedrostad. Landets ekonomiska och finansiella förmåga blir således jämte det utrikespolitiska läget en av huvudpunkterna vid ordnandet av vårt försvarsväsen.

Det gäller nu att undersöka, huruvida särskilda utskottet anfört några skäl för att de ekonomiska och finansiella förhållandena i vårt land skulle fordra den av utskottet föreslagna stora reduceringen av vår försvarskraft. Denna undersökning är så mycket lättare att göra, som utskottet helt knapphändigt avfärdar hela denna sak. Den av regeringen antagna kostnadsramen förklaras vara ett olämpligt mått för folkets bärkraft med avseende på militära utgifter, och skälet är det, att den grundar sig på den för 1924—1925 föreslagna budgeten, vilken enligt utskottets mening vore en abnorm budget. Såsom skäl därtill har anförts bl. a. det, att i denna budget skulle ha skett en synnerligen stor inknappning av vissa anslag till andra än militära ändamål. Den av Kungl. Maj:t föreslagna försvarsbudgeten måste följaktligen, säger utskottet, underkastas en väsentlig reduktion för att kunna anses svara mot folkets bärkraft, och därmed är denna viktiga fråga enligt utskottets mening tillräckligt tillrättalagd för riksdagen och för svenska folket. Man hade kunnat vänta, att utskottet skulle givit någon anvisning på ett sätt att annorlunda avmäta svenska folkets bärkraft beträffande försvarskostnaderna, men det har icke skett. Icke heller har utskottet granskat de särskilda posterna i budgetförslaget 1924—1925 och med ledning av en sådan granskning kunnat framlägga en annan kostnadsram än den, regeringen utgått från. Varken inkomstposterna hava ådagalagts vara i det hela beräknade för högt eller utgiftsposterna för lågt. Sant är visserligen, att

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

1924—1925 års utgiftsstat innebär minskning av vissa anslagsposter, men detta har ägt rum icke blott på övriga huvudtitlar utan även på fjärde huvudtiteln. Den vilja att bygga på en stark budget och att åstadkomma så många besparingar i statshushållningen som möjligt, vilken besjälat regeringen, den viljan har gjort sig gällande icke minst på försvarshuvudtitelns område. En avvägning har således skett mellan de olika anslagens betydelse för rikets säkerhet och rikets väl, och då regeringen hänvisat till 1924—1925 års budget vid bestämmandet av kostnadsramen för försvaret, har regeringen satt riksdagen i tillfälle att själv kontrollera det berättigade i den av regeringen gjorda avvägningen, men utskottet har icke för riksdagen framlagt en dylik granskning. Utskottet har icke heller i övrigt kunnat komma fram med några skäl, ägnade att rubba det resultat, vartill regeringen har kommit.

Övergår jag nu från dessa stora huvudspörsmål vid försvarsfrågans avgörande, nämligen det utrikespolitiska läget och den ekonomiska och statsfinansiella situationen i vårt land, och vänder mig till fördelningen av kostnaderna mellan de särskilda försvarsgrenarna, lantförsvaret, sjöförsvaret och luftförsvaret, måste jag uttrycka min tillfredsställelse med att utskottet — låt vara med vissa avvikelser i organisatoriskt och kostnadsavseende — biträtt den tanke, som behärskar Kungl. Maj:ts förslag, eller att flygvapnet bör utgöra en självständig avdelning inom försvarsorganisationen. Vad åter angår den olika vikt, som bör läggas på lant- och sjöförsvaret och den därav följande fördelningen av kostnaderna mellan dessa försvarsgrenar, anser visserligen utskottet, att båda böra reduceras, men förklarar, att man bör framgå med större varsamhet, då frågan gäller inskränkningar i flottorganisationen. Dess förslag utmynnar därför däri, att en större procentuell del av kostnaderna för båda dessa försvarsgrenar bör tillkomma sjöförsvaret i jämförelse med vad hittills varit fallet och i jämförelse med vad regeringen föreslagit — detta av hänsyn till det s. k. neutralitetsförsvaret. Utskottet har tydligen den uppfattningen, att en främmande makt mera drager sig för att kränka vår neutralitet, om vår flotta är stark, än om vår armé är stark, d. v. s. således även i det fallet att den främmande makten just på flottans område är oss väsentligt överlägsen. Utskottets villighet att tillerkänna flottan en större procent av det för armén och flottan sammanlagda anslagsbeloppet har helt naturligt hos flottans män utlöst en stor tillfredsställelse, och regeringen har från många håll fått uppbara det största klander för att den varit blind för flottans betydelse, vilken däremot till fullo insetts av det socialdemokratiska partiet. Sedan man emellertid inom dessa kretsar börjat få klart för sig, att betydelsen av ett högt procenttal kan bedömas endast i sammanhang med det belopp, varå procenten beräknats, och riktigheten härav ytterligare bestyrkts genom en blick på utskottsförslaget, torde regeringen kunna påräkna mer förståelse för sitt förslag även från flottans sida. Utskottet har nämligen stannat vid ett anslag till sjöförsvaret av 31,6 miljoner kronor, medan Kungl. Maj:ts förslag upptager 41,6 miljoner, och mot ett av utskottet föreslaget nybyggnadsanslag under fem år på 23,7 miljoner kronor kommer ett av Kungl. Maj:t föreslaget belopp av 40 miljoner kronor. Resultatet har således blivit, att utskottet *principiellt* tillerkänner flottan en större vikt för landets försvar än armén, medan däremot Kungl. Maj:t bättre tillgodosett flottans möjlighet att fullgöra sin försvarsuppgift.

Jag skulle icke så länge ha uppehållit mig vid denna sak, om meningen blott varit att påpeka, att man bör vara ganska försiktig, när man faller sitt omdöme i en fråga, om man icke har noga satt sig in i alla de omständigheter och fakta, som beröra densamma. Min avsikt är emellertid att angiva min ställning till hela detta problem angående flottans betydelse i förhållande till lantförsvaret. Enligt min mening är det ett misstag att antaga, att flottan i förhållande till armén vunnit i betydelse efter 1914. Jag är visserligen den siste, som skulle

vilja fränkänna flottan en framstående plats i fråga om Sveriges försvar, men jag kan icke finna annat, än att det skulle vara ett självbedrägeri att på den flotta, vi kunna skaffa oss, i någon högre grad bygga säkerheten för vårt oberoende och vår självständighet. Framför allt kan icke flottan göra armén obehövligen eller övertaga någon av dess väsentligaste uppgifter. Särskilt flygvapnet, som ju har den största betydelse såsom samverkande med flottan, utgör samtidigt i *fiendens* hand ett allvarligt hot mot vår flotta, och överhuvud torde väl med avseende på vår försvarsorganisation gälla detsamma, som är klokt vid t. ex. en förmögenhetsplacering, att man icke skall lägga allt på ett ställe utan lägga det på flera ställen. Klickar ett av våra huvudförsvarsmedel, måste vi ha de övriga kvar att falla tillbaka på. Någon avsevärd förskjutning i flottans och arméns inbördes betydelse för vårt försvar kan icke anses påkallad av de efter 1914 inträdda förändringarna i vårt militärpolitiska läge.

Av vad jag nu haft äran anföra framgår det, att regeringen *icke* kan godkänna utskottets förslag. Regeringen har vid sitt tillträde satt som sin huvuduppgift att söka komma till en lösning av försvarsfrågan — visserligen icke en lösning för oöverskådlig tid, men i alla fall en lösning för någon tid — och därmed bereda oss möjlighet att komma ur det s. k. provisoriet, vilket kostar mycket och ger litet. Men regeringen kan självfallet icke taga någon som helst befattning med en fullständig eller partiell avvärjning, och enligt regeringens mening är utskottets förslag ett slags avvärjningsförslag, trots det att åtskilliga av dess bestämmelser rönt intryck av en inom stora kretsar bland socialdemokraterna befintlig oro över att lämna vårt land försvarslost.

Principiellt står det förslag, som innehålles i den av herr Rosén m. fl. avgivna reservationen, visserligen på samma ståndpunkt som Kungl. Maj:ts förslag, men detsamma underskattar i så hög grad världssituationens farlighet, att regeringen ej kan giva sitt godkännande åt ifrågavarande förslag. Det av herr Hellberg i hans reservation framförda förslaget är endast delvis utformat, men företer, redan sådant det nu föreligger, allvarliga brister. Beträffande åter det av herrar Reuterskiöld och Johansson i Kälkebo framställda förslaget står detsamma onekligen ganska nära regeringens allmänna uppfattning, men det måste enligt regeringens mening anses i vissa stycken mindre tillfredsställande och torde svårigen kunna erkännas giva tillräcklig valuta för de därmed förenade kostnaderna.

Vad slutligen angår den av herr Vennersten m. fl. gjorda reservationen, ansluter sig denna i det hela till Kungl. Maj:ts förslag. De tillägg till Kungl. Maj:ts förslag, som av reservanterna förordats, torde i vissa avseenden innebära förbättringar, som kompensera de mindre tillfredsställande ändringar, vilka blivit gjorda. På en punkt anser regeringen emellertid, att det med starkt skäl kan ifrågasättas, om icke allvarliga betänkligheter ställa sig mot den gjorda ändringen. Jag syftar på minskningen i övningstiden för de till underbefäl och fackmän uttagna värnpliktige. Denna sak är dock icke av så väsentlig betydelse, att regeringen på grund därav skulle vara förhindrad att med tacksamhet mottaga det stöd, som reservanterna givit regeringen i dess försök att på samförståndets väg komma till ett avgörande i denna landets livsfråga.

Samförståndspolitik, vad är det egentligen för politik? — Frågar kanske många bland de närvarande. Redan i början av mitt anförande har jag fäst uppmärksamheten på, att samförståndspolitik och kompromisspolitik äro två vitt skilda saker. Nu må det tillåtas mig att närmare ingå på vad en samförståndspolitik egentligen är. Först dock ett ord om samförståndspolitikens stora förutsättning. Denna förutsättning är insikten om nödvändigheten av samverkan för att nå ett gott resultat. Men samförståndspolitikens själv innebär, att man i en fråga eller i en situation, där man vill tillämpa densamma, genom noggrann analys söker uppspara allt, som kan vara riktigt i en från ens egen skild upp-

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

fattning samt med ökad skärpa granskar sin egen ståndpunkt för att kunna bedöma, hur ett tillvägagångssätt må kunna väljas, som ej kränker vare sig det ena eller andra partiets berättigade ståndpunkt. Samförståndspolitiken är i själva verket ett uttryck för en än större princip, nämligen att man bör i sitt handlande skilja mellan huvudsak och bisak. Den erfarenhet, som åtminstone jag vunnit under mitt politiska arbete, har varit den, att de särskilda partierna, vilkas nödvändighet jag för min del till fullo inser, icke så sällan hakat upp sig på mindre väsentliga olikheter i uppfattning och därigenom många gånger satt sig ur stånd att samverka till det för riket mest tillfredsställande resultatet. Trots det att hos alla *viljan* att åstadkomma det bästa funnits, har man låtit denna vilja paralyseras av en än starkare vilja, nämligen viljan att visa, att den mening, man en gång antagit, verkligen är den enda rätta. Detta förhållande mellan partierna skapar uppenbarligen mindre olägenheter, då läget i världen är lugnt och påfrestningarna inåt och utåt icke äro alltför starka, men i en världssituation som den nuvarande, då rikets livsintressen, ja, kanske dess tillvaro står på spel, måste det för var och en vara en ovillkorlig plikt att i största möjliga grad göra sitt till för att vårt folk må inåt och utåt framstå såsom en man. Särskilt den utrikespolitiska situationen är i våra dagar sådan, att varje folk i stort sett icke har någon annan att lita till än sig självt. Detta inse också de stora nationerna. De äro också övertygade om att, allt tal om humanitet till trots, deras egen styrka och tillvaro är mänsklighetens förnämsta fråga. Man får emellertid ej förundra sig över att de icke äro angelägna att ingjuta denna anda hos de små folken. Dessa anvisas däremot den smickrande platsen som de stora kulturella och humanitära idéernas tjänare, men i stora reala intressespörsmål gör man anspråk på att de små folken skola gruppera sig kring det ena eller andra maktcentrum. Det senare märker man icke alltid inom de små nationerna, men desto mer det förra. Man berusas av sin erkänt höga kultur; man gripes av begär att träda ytterligare fram på detta område. Man vill på detsamma ej vara tjänare; man vill gå i spetsen för utvecklingen, men samtidigt glömmer man de faror, som hota den lysande ställningen. Därtill synes man, beklagligt nog, vara på väg i vissa av de nordiska länderna. Var finnes större fredskärlek, var kan man uppspara en vaknare känsla för rätt och rättfärdighet, var är benägenheten för broderskap med andra folk starkare än i Norden? Men var är man eljest i världen så sorglös som bland dessa högt stående folk — så sorglös, att man vågar ställa sig i spetsen för eller inslå på avvärningens väg, medan stormakterna, såsom socialdemokraterna inom särskilda utskottet kraftigt betonat, äro i färd med att kapprusta? Svaret är: Norden står i detta avseende ensam. — Ännu är dock det slutliga beslutet ej fattat. Ännu är det tid att frigöra sig från förtrollningen. Ännu kunna vi göra till vår de stora nationernas politiska grundlag, som lyder: »Fosterlandets bestånd är det, som bör gå före allt annat. På den vägen, men endast på den, kunna vi tjäna mänskligheten.»

Denna grundlag kunna vi icke i vårt land få antagen utan samverkan mellan partierna. Se där grunden till den samförståndspolitik, som regeringen gjort till sin! Må den avsätta sig i ett riksgagnande beslut i försvarsfrågan! Detta är mitt hopp. Skulle det hoppet svikas, är dock tanken om samförstånd väckt, och den skall aldrig dö — jag säger *aldrig*.

Herr Pers: Herr Vennersten slutade sitt anförande med att uttala, att vi nu stå sämre orienterade, än när den kungl. propositionen framlades vid riksdagens början. Han fällde detta uttalande med tydligt missmod, och detta missmod må ju vara förklarligt. Det var ett sviket hopp, som han uttryckte.

Herr statsministern var sannolikt inne på samma linje, när han i början av sitt anförande yttrade, att utskottet hade frångått hävdvunnen

praxis, när utskottet icke hade gått ut från den kungl. propositionen utan hade tagit en motion som utgångspunkt och till ledning för sitt arbete. Även detta yttrande uttryckte en besvikelse över utskottet. Den, som såsom suppleant har haft tillfälle att övervara utskottets arbete, kunde redan på ett tidigt stadium göra en reflexion, om också inte precis i den riktningen, men i alla fall föll det sig så, att man märkte, att utskottet, jag vill inte säga, ej lade sig vinn em, men att det från början av sitt arbete uppgav försöket att komma till ett enigt eller åtminstone för riksdagen vägledande majoritetsbeslut. Man kunde göra den reflexionen, att när de särskilda utskotten vid flera tillfällen — inte vid denna riksdag, men annars under de senare riksdagarna — ha sammanträtt för att bereda ett ärende, i vilket ärende mycket skiljaktiga åsikter ha gjort sig gällande, icke blott i fråga om den allmänna meningen, uttryckt t. ex. genom pressen, utan även där partierna intagit olika ståndpunkt, ha dessa särskilda utskott tagit itu med saken och bearbetat den med syftemål att komma till ett enigt resultat, och man har haft glädjen erfarat, att dessa resultat, om också inte enhälliga, dock ha blivit vägledande för riksdagen och kunnat leda till positiva resultat i riksdagen. Detta var, som sagt, från början uteslutet beträffande detta utskotts arbete. Man gick ut från att utforma sina skilda linjer och komma till riksdagen med dessa skilda linjer nödortfigt motiverade som majoritetsbeslut eller som reservationer.

Emellertid vill jag säga, att så nedslående detta var för den fråga det gällde, så kunde jag åtminstone säga mig, att ett närmande i mycket hög grad hade skett, och ett närmande, som just fick sitt uttryck i detta utskotts arbete. Om vi gå några år tillbaka i tiden och erinra oss å ena sidan de anspråk, som från s. k. försvarsvänligt håll, d. v. s. från högerhåll, restes i fråga om vårt försvarsväsende, och jämföra dem med vad som nu kräves, och å andra sidan den ton, som har gått igenom det socialdemokratiska partiets hela resonemang och hållning i denna fråga och det erbjudande, som från detta parti ligger i utskottsmajoritetens beslut, kunna vi ju konstatera, att ett ofantligt närmande har skett, och den ton av förhoppning, med vilken statsministern slutade sitt anförande, har ett bestämt stöd i vad som redan har konstaterats i utskottets arbete, ty avståndet har, som sagt, minskats högst väsentligt fastän man inte kunnat komma närmare än vad som blivit fallet.

Nu kommer jag in på en fråga, som jag tvekat, om jag skulle våga mig in på, men jag är ju så pass litet partibunden, och jag är en enkel medborgare, som har för vana att säga min mening. Jag har tänkt på den saken så länge, att jag ber att få framföra den.

Jag fick en utgångspunkt i statsministerns ord, när han talade om de stora förhållandena i världen, om de män, som ha stått i spetsen för sina länder under kriget och gjort detta på ett så utomordentligt förtjänstfullt sätt, att det tillfört deras länder lysande framgångar. Han undrade, om inte just denna lysande gärning, denna framstående del de tagit i sina länders kamp, har gjort dem mindre väl skickade att göra en god fred. Ja, kan detta inte i någon mån tillämpas på den nuvarande regeringen och dess ställning till denna fråga? Kan det inte vara så, att den del, som högerpartiet och dess ledare ha tagit i de krav på försvaret, som framställdes t. ex. år 1914 och i vår riksdagshistoria under de sista årtiondena, har någon skuld i de svårigheter, som rest sig för regeringen att komma till rätta med den här frågan? Jag tvivlar inte ett ögonblick på regeringens goda vilja, och jag har den största personliga respekt för regeringens medlemmar. Och den renhjärtighet, med vilken de gingo till verket, betvivlar jag inte ett ögonblick. Men det är med regeringen och dess ledamöter som överallt annars, att ingen kan frigöra sig från sin historia, och man har svårt att bibringa människorna denna

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordförande.
(Forts.)

övertygelse. Även om denna övertygelse hyses av de allra flesta, så är det någonting, som förbinder regeringarna och riksdagsmännen, som är ogripbart. Det är denna sympati, denna samverkan och detta förtroende, som inte har räckt till i denna situation, som inte har kunnat sprida sig till utskottets medlemmar, utan utskottet har blivit lämnat åt sig självt med det resultat, som vi här ha för ögonen. Så har det kommit sig, att när regeringen har framlagt ett förslag och gått i underkant, som man har sagt, av vad som regeringen ansett rimligt och lämpligt, så har dock till följd av denna bristande sympati, denna bristande samverkan, denna bristande politiska gemenskap, vad man nu vill kalla det, möjligheten att se sakerna på ett fullkomligt sakligt sätt brustit och inte räckt till att täcka över dessa skiljaktigheter. Jag rätfärdigar inte detta, utan jag konstaterar endast ett förhållande, som jag tror är alldeles klart och tydligt.

Det är ju också alldeles naturligt och bör kanske utsägas i detta sammanhang, att om här hade suttit en regering, som hade stött sig mera på vänsterpartierna, så är det sannolikt, att denna regering skulle ha med omsikt utarbetat sitt förslag, men för att detta förslag skulle ha blivit riksdagens beslut, så är det sannolikt, att högerpartierna eller de partier, som stå till höger om de förutnämnda, under utskottsarbetet skulle ha kunnat bättra på detta förslag, så att det hade blivit rimligt och lämpligt. Man får inte så mycket undra på, om det är svårt att få ett positivt förslag igenom i försvarsfrågan för en högerregering, när socialdemokraterna i andra kammaren närma sig majoriteten. Detta är svårigheter, som äro oöverkomliga. Man drar en växel på objektiviteten, på saktligheten, som verkligheten inte kan infria. Det är, tror jag, detta som är svårigheten. Jag vill säga, att detta är mera undermedvetet. Jag tror nästan, att man skulle kunna säga, att regeringen knappast har att beklaga sig över riksdagens hållning gentemot regeringen under denna riksdag. Man har försökt att göra det bästa möjliga av de omständigheter, som förelegat, men i den här frågan synes detta inte ha räckt till.

Nu vill jag också, eftersom jag har ordet, säga något om själva sakfrågan och hur jag ser den. Det frapperade mig, att statsministern i dag såg så mörkt på saken som han gjorde. Jag har uppmärksamhet åhört både vad han sade nu och vad han sade i Auditorium. Jag tyckte nästan tonen var hoppfullare där än här. Men denna bild av vårt land såsom kämpande för sitt liv emot en övermakt, är den dock inte, jag hade snär sagt, osannolik? Den är nästan onaturlig. Det rykte, som vi fått om oss för fredlighet är en tillgång, som jag tror, att man inte bör underskatta. Vi äro visserligen bara en vrå häruppe, men Norden betyder dock ganska mycket; och vi ha ju fått en ledareställning i Norden, och jag hade nästan lust att säga, att vi i fråga om fredliga tendenser, rättvisa och humanitet ha fått en ledareställning i världen, visserligen inte med maktmedel, men i alla fall undrar jag, om vi inte kunna säga, att vi ha en mycket god plats här. Jag föreställer mig alltså, att vi inte skola behöva räkna med denna mörka bild, utan att vi hädanefter som hittills skola kunna hålla oss utanför, och det blir för dyrbart för oss att räkna med denna största risk. Men däremot få vi väl räkna med samma risk, som vi varit utsatta för och kanske också med en något större risk. Det kan snart nog uppstå ett krig, som berör våra kuster, och det kan bli spänning mellan staterna, därvidt man kan fundera på att ta i besittning någon del av vårt land. Men jag undrar, om man inte kan räkna med, att detta skulle kunna räcka till, och med ett sådant betraktelsesätt anser jag, att man bör stå till svars med att skära ned armén ganska väsentligt, men jag räknar med, att man inte kan göra det med flottan. Jag skulle vilja säga, att man inte heller bör fresta grannarna med att dra in alltför mycket av det fasta kustförsvaret och andra försvarsanstalter vid kusterna. Med ett sådant betraktelsesätt kunde jag, som

sagt, vara böjd för att gå med på en betydande inskränkning av armén, men det har — jag säger det uppriktigt — bedrivit mig, att det frisinnade folkpartiet så litet har bekymrat sig om flottan som fallet är, och det är en punkt, som gör, att läget kan bli ganska invecklat.

Här framstår även för mig det ledsamma i att försvarsutskottet verkligen inte har beflitat sig om eller inte lyckats komma till ett enigt läge, en majoritetslinje med anslutning från flera partier. Jag undrar, om inte även socialdemokraterna, som ha kunnat diktera utskottets beslut, känna att det är en svaghet detta, att man inte kunnat sätta in mera och vinna ut mera i enande riktning, ty nu är det dock så, att det högsta vi kunna hoppas på i fråga om flottan, ja, det är, att det skall hända något, för att man skall kunna tillgodose den på bättre sätt. Jag anser, att det skulle vara verkligen genant för riksdagen att inte komma till ett tillfredsställande resultat åtminstone i fråga om flottan, vilken, som sagt, ligger mig närmast om hjärtat.

Ja, jag skall inte uppehålla mig vid dessa ting vidare. Det har talats utförligt och ingående om dessa saker. Jag vill till sist säga, att jag är beredd att medverka till en sammanjämkning, en lösning i positiv riktning, och det skulle vara synnerligen önskvärt, om det skedde vid denna riksdag. Men jag erinrar mig, vad en talare sade här, och jag anser, att det är riktigt sagt. Man får tänka på, ungefär, vad som kan äga bestånd inför landet. Man får inte ta till det så, att man, på det som riksdagen beslutar, skall kunna resa en opinion mot riksdagen och börja ett nedrivningsarbete, innan bläcket har torkat på vad man har beslutat. Men jag vill också säga, att jag tror inte, att svenska folket vill lämnas försvarslöst. Jag delar inte den mening, som är uttalad här från visst håll, där man rosenmålar allt och tror, att man kan ta bort alltsammans, att man i ett par etapper, låt oss säga, skall lämna landet utan försvar. Jag är övertygad om, att svenska folket har en annan känsla. I grund och botten är det inte emot försvaret som sådant man reagerar. Man reagerar mot att betala mer än vad som är nödvändigt, och man reagerar mot vissa inrättningar och anordningar, dels sådana som man inte förstår, inte uppfattar, dels kanske även mot saker, som med god vilja böra kunna rättas. Men jag tror, som sagt, att svenska folket har en stark känsla av att den ovän, som vill oss illa, skall bli bemött så, att han skall avstå från sina avsikter.

Jag är sålunda mycket villig till att medverka till att ett positivt resultat ernås, men jag anser, att flottan och kustens skyddande bör vara det väsentliga. Ett uttalande sådant som t. ex. det, som fällts av generalstabschefen angående landets försvar, tjänar knappast till att befrämja försvarets sak. Även den, som har ansvaret för krigsmaktens ledning, måste ju dock också gå ut ifrån vad som är politiskt möjligt och rätta sina anstalter efter vad som kan vara överkomligt. Om man skulle försöka att inrikta riksdagens beslut och åtgärder på att söka bemästra alla eventualiteter, då förlyfter man sig på den saken, och man gagnar varken landet eller någon människa med att gå ut från sådana förutsättningar.

Ja, detta är några strödda anmärkningar, som jag gjort och ansett mig skyldig att göra. Var och en, som sitter och deltar, om också blott som åhörare, i riksdagsarbetet, har ju en hel del saker, som samla sig och som han kan vilja ha uttryckta, även om det sker sporadiskt, som jag har gjort här.

Jag vill till sist, herr talman, ansluta mig till yrkandet om att herr Hellbergs reservation måtte bifallas av kammaren.

Herr Hammarskjöld: Herr greve och talman! Det är nog inte något alldeles exempellöst, att regeringar bli orättvist och otacksamt bedömda, men det vill förefalla mig, som om den nuvarande regeringen skulle i särskild mån vara utsatt för detta. När regeringen erkände sovjetrepubliken och framlade förslag om handelsavtal med denna republik, hade man ju kunnat vänta, att dessa

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.

(Forts.)

åtgärder skulle hos sovjetstatens vänner och beundrare framkalla känslor av glad och tacksam överraskning. Men tvärtom, just från samma håll fick regeringen uppbära hårda ord för att omvändelsen och bättringen inte kommit åtskilligt tidigare. Och när nu regeringen har framlagt ett förslag till försvarsordning, ett förslag, vars framläggande måste ha kostat åtminstone vissa av regeringens medlemmar en mycket hög grad av självövervinnelse, skedde detta helt säkert i den optimistiska uppfattningen, att denna uppoffring skulle skattas högt och leda till ett gott resultat. Men i stället har detta förslag till en starkt nedsatt försvarsordning mottagits endast som en utgångspunkt för nya avprutningar, och dock var ju detta förslag sådant, att, enligt vad försvarsministern i dag har vitsordat, arméns fältstyrka skulle minskas med hälften, för att inte tala om att kvaliteten komme att gå ned åtskilligt till följd av minskningen av övningstiden.

Nu har regeringen, när den ansett sig kunna lägga fram detta så starkt reducerade försvarsförslag — vilket emellertid uppfattats endast som utgångspunkt för nya nedsättningar — efter vad som framgår av propositionen, utgått därifrån, att vissa materiella, eller, om man så vill, reella brister skulle suppleras genom den styrka, som ligger i *samförstånd* om saken. Det är nu inte så säkert, att denna optimistiska tro är grundad. Det är inte säkert, att den omständigheten, att ett beslut kommit till stånd med ett visst partis vilja, under någon längre tid håller detta parti bundet. Jag kan inte säga, att jag i de liberala partiernas nuvarande hållning återfinner synnerligen mycket av de förslag, som 1914 framlades från liberalt håll. Jag talar inte om vad som i augusti och september accepterades, ty då hade världskriget börjat, och detta anses ju på flera håll ha haft avgörande inverkan, utan jag talar om de förslag, som från liberalt håll framlades på sommaren, innan världskriget börjat, och då man på liberalt håll tycktes anse, att ingenting var avlägsnare än ett världskrig.

Huru som helst må vara därmed, så är tydligen den förstärkningsgrund, för ett i sig självt otillräckligt försvar, som skulle ligga i att försvarsbeslutet framkommit genom samförstånd, vad denna riksdag angår redan undanryckt, och man har endast att hålla sig till materiella ting, om man så vill, eller till realiteter, som jag hellre uttrycker mig.

En anledning till propositionens och även till de övriga förslagens beskaffenhet ligger utan tvivel i hänsynen till den finansiella grundvalen. Nu har regeringen klandrats för att den till finansiell grundval för sitt förslag valt nästkommande finansårs budget, den i år framlagda budgeten. Detta har klandrats på den grund, att ifrågavarande budget vore en abnorm budget, som innehölle mycket stora inskränkningar på åtskilliga civila anslag, speciellt på kulturanslagen. Därvid är dock att erinra, att enligt de siffror som friherre Adelswärd meddelade i remissdebatten, ha på det hela taget de civila ändamålen under de förflutna tio åren visst inte blivit missgynnade till förmån för de militära. Friherre Adelswärd säger, att den ökning, som inträtt under tioårsperioden, har utgjort 115 miljoner kronor på kulturbudgeten i vidsträckt bemärkelse, 40 miljoner på nionde, tionde och elfte huvudtitlarna, och på försvarskostnaderna 1,200,000 kronor, en miljon tvåhundra tusen kronor.

Emellertid vill jag gärna medgiva, att ifrågavarande budget är en i vissa avseenden abnorm budget. Åtminstone får man hoppas och utgå ifrån, att inkomsterna icke i längden komma att stanna vid de belopp, som där äro upptagna, och att inkomsterna komma att stiga vida mera än de anslagsökningar på andra håll, som kunna vara nödvändiga.

Nej, det, att vissa civila anslag äro nedprutade, är icke felet, utan felet är, att man överhuvud taget lägger ett bestämt års budget till grund för saken. Därigenom blir det alltid en ren tillfällighet, om man väljer det ena eller det andra året, och antaget, att det är som i år en i vissa avseenden abnorm bud-

get, så bli därigenom försvarskostnaderna fastslagna för mycket lång tid vid lägre siffror, under det att ett finansiellt nödläge för ögonblicket tydligen icke kan rättfärdiga annat än temporära åtgärder. Att på grund av ett finansiellt nödläge, som endast är övergående, vidtagna åtgärder, som vad försvaret angår, sträcka sina verkningar 20 år framåt i tiden eller mera, kan icke vara berättigat.

Det har också talats av någon talare här om bristande försvarsvilja hos folket. Försvarsviljan hos folket vill jag för ögonblicket icke yttra mig om, men jag vill säga, att försvarsviljan hos folket icke blir starkare genom att man undervärderar den, systematiskt undervärderar den. Det brukar icke vara en uppfordran till offervillighet, att man oupphörligen ropar till en person, att man fordrar för mycket av honom.

Nu är det sant, såsom försvarsministern uttalade, att försvaret icke är självändamål, men det är också sant, att avrustningen icke är självändamål. Avrustningen skall icke ske bara för att visa oss kulturella, eller vad det nu heter, och på höjden av vår tid. Vi ha i själva verket på grund av våra föregående och vår långa fredliga historia mindre behov än de flesta andra folk att dokumentera vår fredsvänlighet. Det förekommer i ett främmande land den rättsordningen, att om någon begått en våldsgärning och vederbörligen straffas för densamma, så får han avgiva en förbindelse och ställa borgen för, att han för framtiden skall hålla sig lugn och fredlig. Ja, en sådan förbindelse och borgen avfordrar man våldsvverkare, men jag har aldrig hört, att den omständigheten, att man uppfört sig fredligt länge och väl, skulle vara en anledning till att man ideligen och ideligen skulle behöva visa, att man är fredlig. Jag skulle vilja våga det påståendet, att icke i något annat land kan upprätthållandet av en tillbörlig försvarsberedskap bliva så föga missförstått som just i Sverige.

Herr Olof Olsson, tror jag det var, talade om, att vår långa fred haft sin grund i den omständigheten, att vi hade så litet konfliktämnen med andra stater. Ja, det kan ju ha sin riktighet i viss mån. Men han glömde, såvitt jag hörde honom rätt, att nämna en annan grund till den långa fred vi haft, nämligen att det icke är så lätt att komma i konflikt med den, som är beskedlig. Vi ha genomgående varit mycket beskedliga, det kan icke förnekas, och det är ju kanske intet ont i det, om icke beskedligheten överskattas av andra, ty då kan det bli missträkningar på båda hållen. Det är icke utan att en och annan här i Sverige hade den känslan, att vi för vår förut visade beskedlighet och fredsvänlighet fingo en dålig valuta vid avgörandet av Ålandsfrågan, där vederbörande verkligen tyckas ha överskattat vår förmåga av självförsakelse, om jag får kalla det så.

Försvarsministern talade om neutralitetsförsvar och indelade detsamma i två sorter: ett mindre neutralitetsförsvar, som skulle kunna skötas av gränsgendarmer och, om jag förstod honom rätt, sådana torpedbåtar, som vi använde under det stora kriget, och ett annat neutralitetsförsvar av vida allvarsammare art mot neutralitetskränkningar sådana som dem, som Tyskland begick mot Belgien. I själva verket finnes det ingen genomgående skillnad mellan dessa slag av neutralitetsförsvar. Om en krigförande makt, som i stridens hetta begår övergrepp, finner sig i den reaktion, som åstadkommes av vare sig gränsgendarmer eller svenska torpedbåtar eller något sådant, beror det helt enkelt på huru pass rädda de äro för att komma i en allvarlig konflikt med Sverige. Äro de icke rädda för att komma i en allvarlig konflikt, lära de icke avhålla sig från att vidtaga åtgärder, som gagna deras krigföring, varken av gränsgendarmer eller små torpedbåtar. Det är den respekt de ha för vårt land, den fruktan de ha för att komma i allvarlig konflikt med oss, som verkar och som gör, att även små åtgärder och t. o. m. protester kunna visa sig fullkomligt tillfyllestgöran-

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande.
(Forts.)

de. Då det gäller krig mellan främmande makter, går det i själva verket icke an, även om man skulle vilja vara aldrig så beskedlig, att visa sig allt för beskedlig mot ena parten. Ty visserligen undgår man, om man underlåter att avvisa den ena partens rättskränkningar, att komma i konflikt med honom, men man råkar i stället i konflikt med den andra parten, och är det en stark neutralitetskränkning man tål från ena hållet, så kan man vara ganska säker på, att man från det andra hållet kommer att bli hotad med krig. Det är sålunda så, att man vid en konflikt mellan två främmande stater kan råka ur askan i elden, om man är för beskedlig mot ena parten och icke fullgör sina neutralitetsplikter.

I övrigt gäller nog, att det icke är någon alltför stor svårighet att få leva i fred, ifall man tål vad som helst. Det är en mycket underlig men dock vedertagen folkkrättslig sats, att en makt kan vidtaga vilka krigiska åtgärder som helst utan krig. Så länge den makten icke kallar det krig och så länge den förfördelade icke förklarar krig, då är det icke krig, och på det sättet kan man få se en hel provins ockuperad därför, att den ockuperande icke har något intresse av att förklara krig och den ockuperade icke tors förklara krig. Men en sådan fred är icke mycket värd. En sådan fred är en Korfu-fred, som man icke gärna kan vara betjänt med. Om någon makt skulle mot oss vidtaga sådana åtgärder även utan någon avsikt att undertrycka vår självständighet, måste vi naturligtvis reagera.

Vad sedan angår de direkta farorna oberoende av om de sammanhånga vare sig med neutraliteten eller med sådana där Korfu-historier, är det rätt egendomligt att se, att man nu just på håll, där förr tillvaron av rysk fara totalt förnekats, anser, att det förmenta bortfallandet av den ryska faran är ett ytterligt viktigt moment. Ja, den ryska faran har nog icke fallit bort, åtminstone kunna vi icke vara säkra på det. Det är visserligen sant, att det för närvarande finnes en serie randstater mellan oss och Ryssland, men, herr greve och talman, kunna vi verkligen vara säkra på, att vi icke en vacker dag skola befinna oss hava gränser gent emot en sovjetrepublik? Att vi icke nu ha gränser mot en sovjetrepublik, det är, vågar jag påstå, icke den svenska statens förtjänst.

Emellertid, alla länder eller åtminstone de flesta, demokratiseras, och demokratin är fred, heter det. Jag är icke heller så säker på, att demokratin är fred. En fransk historieskrivare uttalade för många år sedan, att det ingalunda vore bevisat eller ens sannolikt, att folken skulle ha lättare att komma överens med varandra än furstarna. Det är väl flera krig, som framkallats av passioner och lystnad efter annans egendom, än av kall beräkning, och för dylika passioner äro folken ingalunda immuna, liksom lusten till nästans hus icke är vare sig ett kungligt prerogativ eller ett överklassens privilegium.

Det finnes en särskild sorts krig, som kallas preventivkrig och som man börjar under skrämsel för ett under framtiden befarat anfall, och jag undrar, om icke folken äro minst sagt lika tillgängliga för en dylik skrämsel som någonsin deras regeringar. Demokratin må ha vilka förtjänster som helst, men någon garanti för freden utgör den icke.

Nu sade försvarsministern bland annat, att en fullständig säkerhet i försvarshänseende är omöjlig, och däruti vill jag giva honom rätt. Det absoluta är omöjligt på detta område liksom på andra områden i livet, men därav följer ingalunda, att man bör nedsätta försvarskrafterna till ett minimum eller till intet. Det hjälper naturligtvis icke, om man försäkrar vare sig i riksdagen eller utanför, att en viss försvarsordning är *avsedd* att försvara varje fotsbredd jord, den försvarar den icke bättre för det.

Är det så, att det icke finnes någon fara alls, då har man egentligen ingen användning för ett försvar, utan då skulle man kunna nöja sig med en liten drabantkår på första huvudtiteln för att sköta paradering och saluter, en

flotta på finansdepartementets stat för att jaga smugglare och kanske några fartyg på handelsdepartementets stat för att visa flaggan i främmande hamnar. Men så fort man anser, att fara föreligger, måste givetvis den faran avvärjas och avvärjas med effektiva medel.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

En talare citerade hans excellens herr statsministerns ord i ett föredrag, att en klok byggherre bestämmer kostnaden för byggnaden själv och låter icke arkitekten göra det. Detta är sant, om det gäller bostadshus eller lyxbyggnader eller något dylikt, men jag frågar, om icke byggherren i väsentliga delar bör rätta sig efter ingenjören, då det gäller att bygga en damm, avsedd att förebygga en förhärjande stormflod. Då hjälper det icke att byggherren säger: »Jag vill icke kosta på mer än så och så mycket.» Om den damm, som bygges, är fullständigt ineffektiv och icke tjänar någonting till, så är det alldeles lika bra att låta bli att bygga den.

En annan talare talade om en kulturmänniskas uppfattning om vad som gör livet värt att leva. Det var en motivering för att inskränka försvarskostnaderna för att kunna öka på utgifterna under vissa andra huvudtitlar och förmodligen mest de s. k. kulturutgifterna. Den ärade talaren är historiker och känner väl till vårt folks förflutna liv. Det kan väl icke gärna vara hans mening att säga, att våra förfäder i alla led levt och vi själva den dag, som i dag är, leva ett liv, som icke är värt att leva. En kulturmänniska borde enligt mitt förmenande snarare fråga sig vad det är värt att behålla okränkt, den kultur, den egna kultur och den självständighet vi nu äga och vad det är värt att vårt samhällsliv behålles okränkt.

Det har mycket talats om, att vårt försvarspolitiska läge har förbättrats, men det har icke dragits den konsekvensen däraf, som ligger så nära till hands, nämligen att om vårt försvarspolitiska läge förbättrats, har därigenom också en gammal invändning förfallit, nämligen att vi icke alls kunna försvara oss, en invändning, som i Danmark på sin tid uttrycktes i de bekanta orden: vad kan det nytta? Just genom det försvarspolitiska lägets förbättrande har det blivit klarare för varje man, att vi verkligen ha utsikter att kunna försvara oss.

Nu är det så, att om verkligen vårt land skulle bli anfallet med krig eller om vi skulle bli nödsakade att själva gripa till krig för att avvärja ett svårare övergrepp eller en kränkning, så är det nödvändigt att sätta in landets hela försvarskraft, och jag är övertygad om, att de personer i vårt land äro mycket lätt räknade, som icke då skulle vilja sätta in vår hela försvarskraft. Frågan är då: skall försvarskraften sättas in oorganiserad och därigenom oduglig eller skall den sättas in organiserad och duglig?

Här ha anförts från olika håll, både skriftligen och muntligen en del invändningar mot föreliggande förslag. Jag skall icke gå in i några tekniska detaljer utan vill endast fästa uppmärksamheten på några egendomligheter, som återfinnas, vågar jag säga, i alla föreliggande förslag.

Erfarenheterna från världskriget, som man ju brukar åberopa, visa, om överhuvud någonting, att det för infanteriet kräves en mycket mångsidigare utbildning än man förut trott. Konklusionen är, att man inskränker till det yttersta tiden för infanteriets utbildning. Självklart är vidare, att ju mindre utbildning det värnpliktiga manskapet har, desto starkare och bättre måste kadrerna vara. Konklusionen är: på samma gång man minskar övningstiden för de värnpliktiga, minskar man också kadrerna, bådadera t. o. m. under det mått, som år 1901 ansågs nödvändigt för att kompensera indelningsverkets avskaffande.

Den svagaste punkten i 1914 års härordning är enligt mitt förmenande rekryteringen av underbefäl och reservbefäl, och i den punkten innebära i följd av övningstidens minskande icke de föreliggande förslagen någon förbättring eller någon trygghet trots vissa palliativ. Emellertid vill jag erkänna, att på åtskil-

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

liga punkter finnas förbättringar, men på det hela taget kan jag icke finna annat än att föreliggande förslag vad lantförsvaret beträffar — jag sysselsätter mig för korthetens skull endast med detta, ehuru vad jag säger i allt väsentligt även gäller sjöförsvaret — enligt mitt förmenande är oantagligt.

Emellertid vill jag undantaga ett av förslagen, nämligen det som rör flygvapnet. Vad som finnes att invända mot utskottets förslag beträffande flygvapnet är icke enligt mitt förmenande av den betydelse, att det hindrar mig att giva min röst för utskottets förslag i den delen.

Ett års uppskov kan föranleda större klarhet och växande försvarsvilja. Ett års uppskov föranleder ingen minskning i fälthärens styrka, ty det är mycket lätt att göra en sådan bestämmelse genom en eventuellt ny provisorielag, att ifrågavarande årsklass värnpliktiga underkastas de nya bestämmelser, som under samma år beslutits. Enligt mitt förmenande bör frågan icke lösas nu utan först efter nya val. Jag kan naturligtvis icke profetera om huru valen skola komma att utfalla, men jag tror, att insikten om vad försvaret kräver är minst sagt lika stark bland valmännen som bland de nu fungerande riksdagsmännen, och under alla omständigheter skulle den obestriddiga fördelen vinnas, att det svenska folket finge uttala sig om, vilket värde det sätter på sitt självständiga samhällsliv och vad det är benäget att offra för försvaret av detsamma.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i föredragna delar i vad det angår flygvapnet och avslag i övrigt.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på hemställen av herr talmannen, att den fortsatta behandlingen av föredragna delar av ifrågavarande utlåtande skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 59, angående godkännande av att traktater rörande inrättande av undersöknings- och förlikningsnämnder avslutas mellan Sverige samt Danmark, Finland och Norge;

nr 60, angående rättsskydd för alster av konsthantverk och konstindustri;

nr 61, angående lag om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd m. m.;

nr 62, angående beredande av pensionstillägg för barn åt änka efter enligt pensionsförsäkringslagen pensionsberättigad man;

nr 63, rörande förordning med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått m. m.;

nr 64, angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avslutat handelsavtal;

nr 65, angående viss utredning om understödsföreningar;

nr 66, angående statsmonopolet å tobakstillverknigen i riket;

nr 67, angående förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering m. m.;

nr 68, angående ordningen för samarbete mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter;

nr 69, angående ändrad lydelse av § 13 regeringsformen;

nr 70, angående ändrad lydelse av 16 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 71, angående ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till epidemilagen den 19 juni 1919;

nr 72, angående ändrad lydelse av 14 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 73, angående förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit m. m.;

nr 74, angående vissa ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka;

nr 75, rörande förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror;

nr 76, angående upphävande av den i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt stadgade B-skatt för vissa bolag; samt

nr 77, angående ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 om automobilskatt m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11,49 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
